

**Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest**

Željka Marčeta

**Gimnazija maršala Tita u Zagrebu 1945-1948
(diplomski rad)**

**mentori: prof.dr. Damir Agičić
Snježana Koren, prof.**

SADRŽAJ

1. Uvod.....	3
2. Školstvo 1945.-1948.	8
2.1 Gimnazije od 1945. do 1948.	16
2.2 Nastavni planovi i programi za gimnazije	18
3. Partizanske gimnazije.....	21
4. Partizanski učenički dom u Zagrebu.....	23
5. Zgrada gimnazije.....	24
6. O upisima učenika u gimnaziju i privatnim ispitima.....	32
7. O zaposlenicima gimnazije.....	39
8. O nastavi i učenicima.....	46
9. Kazne za učenike i disciplina.....	64
10. O svečanostima u školi i izletima.....	68
11. Pomoć gimnaziji i njenim učenicima.....	84
11.1 Školska poliklinika u Zagrebu.....	88
12. Posjete gimnaziji.....	90
13. Zaključak.....	93
14. Literatura i izvori.....	96
15. PRILOZI.....	98
Poznatiji profesori gimnazije.....	98
Poznatiji učenici gimnazije.....	101

1. Uvod

Obrazloženje teme

Nakon završetka Drugog svjetskog rata u Jugoslaviji su postojali mnogi oblici skraćenog obrazovanja i osposobljavanja da bi se dobilo što više obrazovanih ljudi koji su bili potrebni da bi zemlja mogla funkcionirati. Jedan od oblika skraćenog obrazovanja bile su i partizanske gimnazije. Postojale su tri takve gimnazije na području Hrvatske u: Zagrebu, Osijeku i Hvaru. U partizanske gimnazije su pravo upisa imali sudionici Narodnooslobodilačke borbe i "žrtve fašističkog terora," dakle oni koji su tijekom rata morali prekinuti školovanje.¹ Pod žrtvama fašističkog terora mislilo se na učenike koji su morali prekinuti školovanje jer su bili odvedeni u logore ili su morali otići u zbjegove. Zbog njihovog sudjelovanja u Narodnooslobodilačkoj borbi, učenike ove gimnazije smatralo se svjesnom avangardom među mladim ljudima u Jugoslaviji te ih se stavljalo kao uzor svima ostalima.² U partizanskim gimnazijama učenici su mogli završiti dva razreda u jednoj godini te na taj način nadoknaditi izgubljene godine školovanja. Zatim su mogli nastaviti školovanje na fakultetima i visokim školama.

Kao temu za diplomski rad sam izabrala Partizansku realnu gimnaziju u Zagrebu koja je 1946. godine promijenila ime u Gimnazija maršala Tita. Nastojala sam istražiti kako je funkcionirala ova gimnazija u okviru tadašnje prosvjetne politike. Također sam nastojala saznati nešto o učenicima i nastavnicima ove gimnazije. U ovom radu ću prikazati način djelovanja gimnazije od njenog osnivanja 1945. godine do kraja djelovanja u ljeto 1948. godine uz osvrt na tadašnju prosvjetnu politiku. Rad sam podijelila prema temama koje su mi se učinile zanimljivim nakon uvida u literaturu i izvore. Na početku rada ću ukratko prikazati razvoj školstva od 1945. do 1948. godine sa posebnim osvrtom na razvoj gimnazija u ovom razdoblju. Opisat ću uvjete rada Gimnazije maršala Tita, neke probleme nastave te svečanosti u školi i izlete. Na kraju ću nabrojati tko je sve posjetio ovu gimnaziju i kako su posjetitelji bili dočekani. U dodatku radu ću izdvojiti neke poznatije profesore i učenike ove gimnazije.

---

¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, 19.01.1946.

² 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, (Zagreb:Radionice GŠC Publicomerc, 1965.), str. 85

Izvori i literatura

U pisanju rada sam koristila arhivsku građu, prvenstveno fond Gimnazije maršala Tita koji je pohranjen u Državnom arhivu grada Zagreba. Sastoji se od 44 knjige i 15 kutija. Sadržava razredne imenike i dnevnike, opće i povjerljive spise, dokumentaciju o radu ustanove, zapisnike sjednica Nastavničkog zbora, dokumentaciju o ispitima, financijsko-računovodstvenu dokumentaciju i ljetopis za školsku godinu 1947/48. U Povjerljivim spisima se uglavnom nalaze karakteristike zaposlenika gimnazije. U njima se opisuju njihove obiteljske prilike, političke osobine (npr. sudjelovanje u NOB-u, političko opredjeljenje, suradnja sa novim organizacijama nakon rata), organizacijske sposobnosti i stručne sposobnosti. Podaci za neke zaposlenike gimnazije se nalaze i u Matičnoj knjizi o službenicima gimnazije. U njoj se također navode podaci o njihovom sudjelovanju u NOB-u, o poslovima koje su obavljali prije nego što su zaposleni u ovoj gimnaziji te se navodi njihova struka. Ipak, u matičnoj knjizi nisu upisani svi profesori koji su radili na gimnaziji. U financijskoj dokumentaciji nalaze se razni računi, platni spiskovi zaposlenika gimnazije, popisi raznih prinosa učenika za zbirke, za Crveni križ i sl. U fondu se nalaze i zapisnici o privatnim ispitima i popisi učenika koji su ih polagali.

U svom radu sam najviše koristila Opće spise koji su složeni kronološki od 1945. do 1948. godine u devet kutija. Najviše kutija, čak četiri, su iz 1947. godine. Među njima se nalaze spisi o radu gimnazije, o učenicima te razne obavijesti koje su gimnaziji slali Ministarstvo prosvjete i Prosvjetni odjel Gradskog narodnog odbora. Unutar Općih spisa nalaze se i izvještaji ravnatelja o radu gimnazije. Neki izvještaji su se nalazili u fondu Ministarstva prosvjete NR Hrvatske u Hrvatskom državnom arhivu. Koristila sam i zapisnike sjednica Nastavničkog zbora, koji su zapisani rukom u dvije bilježnice. Iz zapisnika sam mogla vidjeti neke probleme u radu gimnazije koje ravnatelji ne spominju u izvještajima, npr. o problemima sa učenjem, organizacijom nastavnog gradiva, nedostatkom udžbenika i slično.

Osim arhivske građe koristila sam i knjigu *20 godišnjica Partizanska gimnazija Maršala Tita 1945-1965* koja je izdana povodom obilježavanja 20 godišnjice od osnutka gimnazije. U toj knjizi mi je koristan bio školski ljetopis u kojemu su navedeni svi najvažniji događaji koji su se dogodili u gimnaziji od 1945. do 1948. godine. U arhivskom fondu Gimnazije maršala Tita sačuvan je samo ljetopis za školsku godinu 1947/48., pa mi je ljetopis u ovoj knjizi bio jedan od važnijih izvora podataka. Zanimljivi su i govori ravnatelja Franje Hrabaka te predstavnika profesora i učenika u kojima su oni naveli neka svoja sjećanja na

razdoblje koje su proveli u gimnaziji. U knjizi ima dosta slika i novinskih članaka o gimnaziji što mi je također bilo korisno.

Od literature sam koristila knjige i članke u časopisima koji se bave razdobljem u kojem je djelovala Gimnazija maršala Tita. Najkorisnije su mi bile knjige koje opisuju razvitak školstva u ovom razdoblju.

Knjiga koja se najviše bavi razvitkom školstva je *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj* koju je uredio Dragutin Franković.³ Za moj rad osobito je bilo važno poglavlje "Period obnove i početne faze socijalističke izgradnje u novoj Jugoslaviji (1945-1950)" koje se nalazi u desetom dijelu knjige u kojem se opisuje razvoj prosvjete i školstva nakon Drugog svjetskog rata. Koristila sam i neke dijelove iz ranijih poglavlja koja govore o organizaciji školstva na partizanskom teritoriju te dio u kojem se opisuju osnovna obilježja prosvjete u ovom razdoblju. Ova knjiga sadrži mnogo korisnih podataka, ali u njoj ima mnogo tumačenja i izraza napisanih u duhu tadašnjeg vremena kao npr. "eksploatatorska klasa", "okupatori i domaće izdajice", "izgradnja socijalizma", "buržoaski krugovi", "narodna vlast" i slično. Zbog toga treba paziti na takve izraze i ne preuzimati ih nekritički. Školstvom u ovom razdoblju se bavi i knjiga Katarine Spehnjak *Javnost i propaganda : Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*.⁴ Autorica u toj knjizi prikazuje djelovanje Narodne fronte, političke organizacije putem koje se ostvarivala politička i društvena mobilizacija, a u kojoj je dominantnu ulogu imala Komunistička partija. U trećem poglavlju knjige autorica objašnjava djelovanje Narodne fronte kao organizatora i voditelja prosvjetnih akcija i rada kulturno-prosvjetnih društava. Najkorisniji su mi bili dijelovi u kojima piše o djelatnosti Ministarstva prosvjete NRH, školskom sustavu te položaju učitelja i nastavnika. Autorica se u pisanju knjige koristila izvorima i statističkim podacima. Koristan mi je bio i članak Katarine Spehnjak "Prosvjetno-kulturna politika u Hrvatskoj 1945-1948" koji je objavljen 1993. godine u *Časopisu za suvremenu povijest*. U njemu autorica ukratko prikazuje tadašnju kulturnu i prosvjetnu politiku u Hrvatskoj. O povijesti odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj postoji i članak u *Enciklopediji Jugoslavije*⁵ pod natuknicom Hrvatska. U njemu se iznosi kratak pregled razvoja školskog sustava u Hrvatskoj te naravno nije toliko detaljan kao knjiga *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*. Ipak, koristan je za pronalaženje nekih osnovnih podataka.

---

³ Dragutin Franković, ur. *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, (Zagreb:Pedagoško-književni zbor, 1958.)

⁴ Katarina Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952* (Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2002)

⁵ Jakov Sirotković, ur. *Enciklopedija Jugoslavije*, sv. 5, (Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 1988.)

U pisanju rada sam koristila i preglede hrvatske povijesti Zdenka Radelića *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991.* i Ive Goldsteina *Hrvatska povijest 1918-2008* ⁶. U takvim tipovima monografija se vrlo malo govori o školstvu. To se može i očekivati jer ovakve knjige više spominju političke događaje, ekonomske probleme i neka društvena pitanja. Zbog toga sam ih više koristila za dobivanje uvida u širi politički i društveni kontekst u ovom razdoblju. Ipak u nekim dijelovima donose pokoju rečenicu o školstvu i prosvjetnoj politici te neke statistike kao npr. povećanje broja škola, fakulteta ili broja obrazovanih građana. Knjiga *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991* ipak najviše govori o školstvu. To nije detaljan pregled školskog sustava u ovom razdoblju nego se navodi samo nekoliko odlomaka o nastavi vjeronauka, školskim praznicima, uvođenju sedmogodišnjeg i osmogodišnjeg obveznog školovanja i o tipovima srednjih škola 1956. godine. U knjizi *Hrvatska povijest 1918-2008.* u nekoliko odlomaka se opisuje teško stanje školstva u međuratnom razdoblju, a u nekoliko rečenica se spominje opismenjavanje u partizanima i školovanje u zbjegu. Uglavnom se monografije koje sam pregledala ne bave detaljno pitanjima školstva nego navode neke općenite zaključke o toj temi.

Knjiga *Pisati povijest iznova : hrvatski udžbenici povijesti 1918.-2004.* koju je napisao talijanski povjesničar Stefano Petrungaro,⁷ bavi se hrvatskim udžbenicima povijesti u razdoblju koje je navedeno u naslovu. Autor u knjizi analizira na koji su se način pojedine teme obrađivale u udžbenicima u ovom razdoblju. Također opisuje i osnovne značajke prosvjetne politike u tom razdoblju te je taj dio knjige bio najvažniji za moj rad.

Knjiga Ive Goldsteina i Agneze Szabo *Povijest zagrebačke Klasične gimnazije (1607-2007)*⁸ je nastala povodom proslave 400. obljetnice Klasične gimnazije. U njoj se opisuje djelovanje Klasične gimnazije od njenog otvaranja do 2007. godine. Za moj rad su važna poglavlja koja obrađuju razdoblje nakon 1945. godine jer sam mogla usporediti prilike u Gimnaziji maršala Tita i Klasičnoj gimnaziji od 1945-1948. godine.

Knjiga Katarine Spehnjak *Britanski pogled na Hrvatsku 1945.-1948.*⁹ bavi se odnosima Velike Britanije i Jugoslavije u ovom razdoblju. Autorica u knjizi piše o načinu na koji je Hrvatska prikazivana u diplomatskim izvještajima koje su pisali britanski izaslanici u

---

⁶ Ivo Goldstein, *Hrvatska povijest 1918-2008*, (Zagreb:EPH, 2008.)

⁷ Stefano Petrungaro. *Pisati povijest iznova : hrvatski udžbenici povijesti 1918.-2004.*(Zagreb : Srednja Europa, 2009.)

⁸ Ivo Goldstein, Agneza Szabo, *Povijest zagrebačke Klasične gimnazije (1607-2007)*, (Zagreb : Novi Liber, Klasična gimnazija, 2007.)

⁹ Katarina Spehnjak. *Britanski pogled na Hrvatsku 1945.-1948.* (Zagreb : Golden marketing-Tehnička knjiga, 2006.)

Hrvatskoj i Generalni konzulat Velike Britanije u Zagrebu pri čemu analizira te izvještaje, a neke i citira. U nekima od tih izvještaja se piše i o školstvu u Hrvatskoj.

Za informacije o profesorima i učenicima koje spominjem u svom radu koristila sam *Hrvatski biografski leksikon*. Osobe koje nisam pronašla u tom leksikonu, pronašla sam u *Hrvatskom leksikonu* koji je izdan u Zagrebu 1996. godine.

Zakone i pravilnike koji se odnose na školstvo u ovom razdoblju uzela sam iz *Narodnih novina : službenog lista Hrvatske* iz tog razdoblja. Godišta koja sam koristila nalaze se u čitaonici periodike u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici pohranjena na mikrofilmu. Za 1945. godinu postoje dva mikrofilma. Jedan sadrži brojeve do 5. svibnja 1945. te se odnosi na razdoblje NDH. Drugi započinje od 3. kolovoza 1945. godine te sam njega koristila kao izvor u ovom radu.

Od izdanih izvora koristila sam prvi svezak knjige *Zapisnici Politbiroa Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske*.¹⁰ Zapisnici su poredani kronološkim redom što olakšava snalaženje po knjizi. Koristila sam zapisnik u kojem se govori o partizanskoj gimnaziji u Zagrebu i nekoliko zapisnika u kojima se govori o problemima omladinske organizacije.

S obzirom da o samoj Gimnaziji maršala Tita nema literature, osim knjige *20 godišnjica Partizanska gimnazija Maršala Tita 1945-1965*, u radu sam najviše koristila arhivsku građu iz fonda Gimnazije maršala Tita. Iz arhivske građe sam mogla dosta saznati o radu gimnazije. Za neke svečanosti u gimnaziji nisam iz građe mogla saznati da li su se doista održane. Tu mi je koristan bio ljetopis gimnazije u knjizi *20 godišnjica Partizanska gimnazija Maršala Tita 1945-1965* gdje su popisane sve svečanosti i priredbe održane u gimnaziji. Ostala literatura koju sam koristila mi je bila najkorisnija u opisivanju prilika u školstvu, društvu i politici u ovom razdoblju.

---

¹⁰ *Zapisnici Politbiroa CK KPH 1945.-1952.* sv.1, prir. Branislava Vojnović (Zagreb:Hrvatski državni arhiv, 2005.)

2. Školstvo 1945.-1948. godine

Nakon završetka rata počelo je razdoblje obnove privrednog i kulturnog života. Stanovništvo je većinom bilo siromašno i slabo obrazovano, a zemlja je bila razorena u ratu. Najveći dio školskih zgrada bio je porušen, spaljen ili oštećen. Ipak, kako su se oslobađali pojedini krajevi, tako se obnavljao i rad škola. U zborniku *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj* navodi se da je u Federalnoj Hrvatskoj bilo onesposobljeno u toku rata 2.008 školskih zgrada (ili 80%).¹¹ Do temelja je bilo uništeno 437 zgrada. Uništeno je i mnogo školskih klupa i ostalog namještaja te zbirke i knjižnica. Ipak, škole su počele raditi gdje god je to bilo moguće, a bile su smještene u privatnim zgradama ili privremenim prostorijama. Obnova školskih zgrada i oprema učionica bila je provedena sredstvima državnog proračuna, donacijama UNRRA-e te raznih društava. Također je i lokalno stanovništvo, na poticaj i uz pomoć Narodnooslobodilačkih odbora i društvenih organizacija, popravljalo oštećene i gradilo nove školske zgrade te davalo besplatnu radnu snagu, materijal i novčane priloge. Na obnovi su radili i ratni zarobljenici. Ministarstvo prosvjete Federalne Hrvatske dalo je 1945. godine za popravak osnovnih škola 25 milijuna dinara, a za popravak srednjih škola 10 milijuna dinara. Godine 1946. obnovljeno je u Hrvatskoj 1219 učionica i 441 učiteljski stan, a sagrađene su 162 učionice i 50 stanova.¹² Ipak, tada je još 702 škole bilo smješteno u privatnim zgradama. Otvorene su i nove škole u mjestima u kojima ih prije nije bilo.

Iako je već 1946. godine otvoreno ili obnovljeno onoliko škola koliko ih je bilo i prije rata, zbog velikog broja učenika nedostajalo je još oko 300 novih škola da bi se rasteretile postojeće.¹³ Zbog nepostojanja škola u svojim ili bližim mjestima mnoga djeca nisu išla u školu. Godine 1948. oko 10% učenika nije polazilo niže razrede osnovnih škola, a više razrede nije pohađalo i do 25% djece.¹⁴ Osim nepostojanja škole u blizini mjesta stanovanja, razlozi zbog kojih djeca nisu išla u školu su bili i neprosvijećenost te praktični razlozi kao npr. to što mnoga djeca nisu imala cipele. Zbog toga preko zime nisu mogla ići u školu. Npr. krajem 1948. godine Kotarski komitet Krapina je izvijestio više partijske organe da oko 60% djece u kotaru nema cipele te da do 35% njih zbog toga ne polazi školu.¹⁵

Vlada Federalne Hrvatske formirana je 14. travnja 1945. godine te je preuzela funkciju vrhovne vlasti na teritoriju Hrvatske. U srpnju 1945. počeo je djelovati Narodni

---

¹¹ Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 427

¹² Isto, str. 427

¹³ Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 177

¹⁴ Isto, str. 178

¹⁵ Isto, str. 178

sabor Hrvatske kao direktni nastavak ZAVNOH-a.¹⁶ Kod osnutka Vlade, osnovano je i Ministarstvo prosvjete Narodne Republike Hrvatske koje je počelo s radom na organizaciji školstva i prosvjete te na materijalnoj, kadrovskoj i programskoj obnovi školskog sustava. U odredbama saveznog Ustava prosvjeta i kultura su uz zdravstvo, socijalnu skrb i komunalne poslove bili stavljeni pod nadležnost republika.¹⁷ Ostala područja su bila pod saveznom upravom. Ipak i na saveznoj razini su postojala tijela zadužena za prosvjetu. Nakon rata bilo je osnovano Ministarstvo prosvjete Savezne vlade koje je u siječnju 1946. godine zamijenjeno Komitetom za škole i nauku koji nije imao veliku moć. U prosincu 1948. godine će biti obnovljeno savezno ministarstvo nauke i prosvjete, ali će nakon dvije godine ponovno biti zamijenjeno Savjetom za nauku i kulturu.¹⁸

Ministarstvo prosvjete NR Hrvatske bilo je organizirano centralistički. Njegovi lokalni organi, prosvjetni odjeli, bili su izvršitelji administrativnih odluka središnje prosvjetne vlasti.¹⁹ Zakonsku osnovicu rada ministarstva činile su odluke Vlade, koje su ministarstvu dale organizaciju i kontrolu nad svim važnijim nacionalnim institucijama i fondovima.²⁰ Ministarstvo prosvjete je imalo isključivo pravo otvaranja škola, imenovanja i premještanja nastavnika, raspodjele i kontrole budžeta, izdavanja nastavnih planova i programa te odobravanja udžbenika.²¹ Od 1947. godine prešlo se na tzv. operativno rukovođenje prosvjetnim institucijama u Republici.²² Ministarstvo je tu imalo naredbodavnu ulogu, pri čemu je najvažniju ulogu imala institucija inspektora Ministarstva. Oni su u to vrijeme kontrolirali sva područja školskog života te su odluke koje su donosili imale izvršnu snagu.²³

Godine 1947. je uz postojeće odjele Ministarstva: Opći, Personalni, Odjel za osnovne škole, Odjel za srednje škole, Odjel za visoke škole, Kulturno-umjetnički odjel i Odjel za narodno prosvjećivanje uveden i Planski odjel. On je trebao voditi brigu o planskom upisu učenika u škole kako bi se dobivali kadrovi potrebni za izvršenje zadaća Petogodišnjeg plana. Pri Ministarstvu je djelovao i Odsjek za đачke domove, Odsjek za stručne škole, Odsjek za prosvjetno-privredna poduzeća, Organizacijski odsjek, a 1948. godine osnovan je i Odsjek za manjinske škole. Novčana sredstva za prosvjetnu i kulturnu djelatnost osiguravala su se iz državnog proračuna i to kroz republički proračun i proračun narodnih odbora. Kroz proračun narodnih odbora osiguravana su sredstva za rad osnovnih škola, a iz republičkog

---

¹⁶ Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 425

¹⁷ Zdenko Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991*, (Zagreb:Školska knjiga, 2006.), str. 246

¹⁸ Petrungaro, *Pisati povijest iznova: hrvatski udžbenici povijesti 1918.-2004*, str. 79

¹⁹ Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 172

²⁰ Isto, str. 173

²¹ Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 434

²² Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 174

²³ Isto, str. 175

proračuna financirala se djelatnost kazališta, muzeja, znanstvenih zavoda, fakulteta, učeničkih domova i svih srednjih škola.²⁴

Prvi ministar prosvjete bio je Ante Vrkljan koji je imenovan na tu dužnost 14. travnja 1945. godine nakon što je sastavljena Vlada u Splitu. Dana 26. veljače 1946. godine ministar je postao dr. Zlatan Sremec, a od 28. studenog 1946. tu je dužnost obavljao dr. Ivan Babić.²⁵ On će ostati na toj dužnosti do 1951. godine.

Pošto je Ministarstvo prosvjete u početku odlučivalo o imenovanju i premještanju nastavnika. Ministarstvo je utvrđivalo i "podobnost" učitelja i nastavnika²⁶ pri čemu je procjenjivalo da li mogu nastaviti raditi u školama, nakon uvida u njihovo držanje za vrijeme rata. Ipak, zbog nedostatka prosvjetnih radnika 1946. godine u škole su vraćeni mnogi nastavnici i učitelji za koje se dokazalo da u međuvremenu nisu djelovali protiv novih političkih vlasti. Postojale su dvije vrste premještaja nastavnika i učitelja. Prvi se određivao prema potrebama pojedinih sredina, a drugi je bio "tzv. popravni, kojima se planiralo premještanjem nastavnika u drugu sredinu utjecati na njihovu politički orijentaciju."²⁷ Često premještanje učitelja i nastavnika negativno je utjecalo na redovitost nastave i na same nastavnike koji su bili premješteni.²⁸

Učitelji i nastavnici su, kao i svi ostali nakon rata, bili u teškoj materijalnoj situaciji. Najteže je bilo učiteljima koji su bili raspoređeni u zabačena, ratom opustošena sela.²⁹ Tamo često nisu imali osiguran smještaj, ali ni hranu, odjeću i obuću. Također se očekivalo da uz poučavanje rade i druge poslove kao što je bilo popis stoke, razrez poreza, organiziranje tečajeva opismenjavanja te kulturno-prosvjetnog života. Od nastavnika se tražilo da "odgajaju i obrazuju u novom duhu,"³⁰ odnosno da vladajuće političke i ideološke stavove prihvate i ugrade u svoj svakodnevni rad.³¹ Zbog svega toga došlo je do slabljenje interesa za taj poziv, pa su mnogi diplomirani studenti Filozofskog i Prirodoslovno-matematičkog fakulteta nastojali izbjeći raditi u prosvjeti. Mnogi od njih su se zapošljavali izvan struke. Ministarstvo je sve to kvalificiralo kao "profesionalnu besprincipijelnost" ili nemogućnost pojedinaca da prihvate "promjene u idejnom i naučnom smjeru" kojim je išla

---

²⁴ Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 176

²⁵ Katarina Spehnjak, "Prosvjetno-kulturna politika u Hrvatskoj 1945.-1948.", *Časopis za suvremenu povijest*, 25(1993.), 1: 73-99, str. 75

²⁶ Spehnjak "Prosvjetno-kulturna politika", str. 77

²⁷ Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 198

²⁸ Spehnjak "Prosvjetno-kulturna politika", str. 77

²⁹ Isto, str. 77

³⁰ Isto, str. 78

³¹ Isto, str. 79

tadašnja školska politika.³² Prema podacima iz 1949./50. većina nastavnika nisu bili članovi Komunističke partije. Učitelja koji su bili članovi Partije bilo je 13,3%, a nastavnika sedmogodišnjih i učiteljskih škole te gimnazija bilo je 10%.³³ Zbog stručnog i ideološkog "uzdizanja" nastavnika pokrenuti su pedagoški časopisi kao *Narodna prosvjeta*, *Kulturni radnik* i slični te savjetovanja koja je Ministarstvo prosvjete organiziralo nekoliko puta godišnje.³⁴

Nakon izbora za Ustavotvornu skupštinu provedenih 9. studenog 1945. i pobjede Narodnog fronta, Ustavotvorna skupština je 29. studenog 1945. proglasila Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju. Ustav FNRJ bio je izglasan u Ustavotvornoj skupštini 31. siječnja 1946. godine. Prema Ustavu država se obvezala posvetiti najveću brigu fizičkom odgoju omladine, radi podizanja zdravlja i radne sposobnosti naroda te jačanja obrambene moći države. Jamčila se sloboda znanstvenog i umjetničkog rada. Škole i druge prosvjetne ustanove su, u cilju podizanja opće kulture naroda, proglašene pristupačnim svim slojevima naroda. Isticalo se da su škole državne. Za privatne škole se reklo da će, ako se dopusti njihovo otvaranje, također biti pod kontrolom države. One su ipak ukinute, a sav njihov inventar preuzela je država sa obvezom da ga vrati vlasnicima u istom stanju do 31. prosinca 1946.³⁵ U Ustavu se još ističe da je osnovna nastava obvezna i besplatna te da je škola odvojena od crkve. Ustav NR Hrvatske bio je prihvaćen 18. siječnja 1947. godine i sadržavao je iste odredbe kao i savezni Ustav.

Temeljni odnosi Crkve i države definirani su dokumentima ZAVNOH-a tijekom rata i Ustavom Narodne Republike Hrvatske iz 1947. godine. Osnovno polazište je bilo sloboda vjeroispovijesti i odvojenost Crkve i države.³⁶ Vjerski blagdani su u početku bili neradni dani, čestitali su se građanima u državnim glasilima, a nekim crkvenim svečanostima su prisustvovali i državni rukovodioci.³⁷ Vjeronauk u školama je kao izborni predmet postojao sve do 1952. godine. Vjeroučitelji nisu bili članovi nastavničkog vijeća, a ocjena iz vjeronauka nije utjecala na opći školski uspjeh. Iako su se u javnosti vjerska prava afirmirala kao dio građanskih sloboda, često se nastojalo odvratiti ljude od religije te ih "osloboditi od

---

³² Spehnjak "Prosvjetno-kulturna politika", str. 78

³³ Isto, str. 79

³⁴ Isto, str. 79

³⁵ Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952* str. 173

³⁶ Spehnjak "Prosvjetno-kulturna politika", str. 93

³⁷ Isto, str. 93

misticizma."³⁸ Vjerski blagdani su nakon 1947. godine postupno prestali biti državni praznici. Pritom se ljude poticalo da rade na blagdane što je djelomice i uspjelo.³⁹

Tijekom i nakon Drugog svjetskog rata nova vlast je postavila nekoliko osnovnih principa na kojima se treba temeljiti školski sustav. Uvodi se demokratski karakter odgoja i obrazovanja što je značilo da su djeci i mladima postale dostupne sve škole i odgojno-obrazovne ustanove bez obzira na njihovo socijalno podrijetlo.⁴⁰ Zbog toga se u uputama ZAVNOH-a navodi da "svaki građanin naše zemlje ima pravo i dužnost obrazovanja."⁴¹ Bila je istaknuta i besplatnost školovanja. Planiralo se da učenici dobiju besplatne knjige, odjeću i prehranu te da se u školama ne naplaćuju takse. Zahtijeva se i svjetovnost nastave, odgoja i obrazovanja. Navodi se i da sve nacionalne manjine imaju pravo na nastavu na svom materinjem jeziku.⁴² Zbog toga su nakon rata osnovane mnoge škole za pripadnike nacionalnih manjina te ih je mnogo djece i polazilo. Postavljen je i zahtjev jedinstvenosti školskog sustava.⁴³ Time se omogućio jednostavniji prijelaz iz nižih u više stupnjeve školovanja.

Bio je promijenjen i odnos između škole i društva. Pošto se nastojalo školu povezati s politikom, osnovna znanja i odgoj učenicima su se prenosili u duhu NOP-a. Sastavni dio nastave je bio društveno-politički i moralni odgoj koji je trebao učenike pripremiti za život u novom društvu. Također se uspostavljao novi odnos nastavnika prema učenicima. Taj odnos nije smio ugrožavati dostojanstvo i slobodu učenika. Tako se u dopisu Ministarstva prosvjete o disciplini i kazni u školi napominje da se ne dozvoljava održavanje discipline nedopuštenim i nepedagoškim sredstvima kao npr. pogrđama, isključivanjem učenika sa školskog rada, tjelesnim kaznama kao npr. klečanjem i šibom.⁴⁴ U školi je morala vladati slobodna i svjesna disciplina rada, koja se temelji na "povjerenju učitelja i učenika, na inicijativi učenika, na slobodi duha, na slobodi svijesti, na potpomaganju prirodnih naklonosti, na razumnoj i svjesnoj poslušnosti i visokom poštovanju čovjeka."⁴⁵ Učitelji su morali objasniti svakodnevne kulturne navike učenicima kao što su: čista i uredna odjeća i obuća, zatvaranje vrata, da paze na red i čistoću u školi i školskom dvorištu, da ne oštećuju učila itd. Napominje se da učitelji moraju biti primjer djeci te da moraju poznavati psihologiju

---

³⁸ Spehnjak "Prosvjetno-kulturna politika", str. 94

³⁹ Isto, str. 95

⁴⁰ Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 420

⁴¹ Isto, str. 420

⁴² Isto, str. 420

⁴³ Isto, str. 420

⁴⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija Maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), O disciplini i kazni u školi, 17.4.1946. sig. 23641

⁴⁵ Isto

djeteta. Moraju ih voljeti, uvažavati i stjecati njihovo povjerenje, a ne ih omalovažavati, podcjenjivati i ismijavati. Moraju biti povezani i sa roditeljima učenika. Navodi se da roditelji kod djece trebaju razviti ljubav prema školi, odanost školi i učitelju, povjerenje u školu i učitelje.⁴⁶ Nastavnici koji su radili u školama su također morali biti odani idejama NOP-a te ih unositi u rad.

U ovom razdoblju počelo se djelovati na poboljšanju situacije što se tiče kulture u Jugoslaviji. Zbog toga su bili pokrenuti analfabetski tečajevi, općeobrazovni tečajevi i drugi oblici prosvjetnog rada za nove radnike koji su dolazili u gradove i industrijske centre sa sela. Gradili su se i domovi kulture, narodna sveučilišta i čitaonice. Ministarstvo prosvjete je početkom 1947. godine izradilo petogodišnji plan rada na polju narodnog prosvjećivanja.⁴⁷ Osim širenja pismenosti i obrazovanosti među stanovništvom ubrzo će se pojaviti i potreba osvještavanja o značenju i prednostima socijalističkog sustava.⁴⁸ Komunistička partija Hrvatske je polazila od stajališta da je vladajuća kultura u jednom društvu uvijek kultura vladajućih slojeva. Zato su nastojali kroz djelatnost državnih i političkih organa i institucija raditi na stvaranju nove kulture koja bi bila primjerena novom obliku društvenog i političkog uređenja, utemeljenog na vladavini "radnog naroda".⁴⁹ Ipak, sve do 1947. godine KPJ nije pokušavala provesti ideološku indoktrinaciju.⁵⁰ Do tada su joj prioriteti bili politička i gospodarska stabilnost u državi. Partija je tek krajem 1947. godine javno proglasila da joj je cilj izgradnja socijalizma.⁵¹ Nakon toga su Partija i sindikati počeli organizirati tečajeve marksizma-lenjinizma, političke ekonomije i povijesti radničkog pokreta. Organizacije Narodnog fronta su također organizirale predavanja o Petogodišnjem planu i političkoj liniji izgradnje.⁵²

Ministarstvo prosvjete je prvih godina nakon rata mnogo vremena posvetilo pregledu i selekciji školskih knjiga koje su ranije bile u upotrebi.⁵³ Provjeravali su i knjižne fondove javnih knjižnica i knjižara. Dana 3. lipnja 1945. godine donesena je "Naredba o zabrani ustaške i fašističke literature" te je počelo izbacivanje takve literature iz javnih knjižnica i slobodne prodaje. To se odnosilo i na literaturu na hrvatskom, talijanskom i

---

⁴⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija Maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), O disciplini i kazni u školi, 17.04.1946. sig. 23641

⁴⁷ Spehnjak "Prosvjetno-kulturna politika", str. 83

⁴⁸ Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 165

⁴⁹ Isto, str. 165

⁵⁰ Petrungaro. *Pisati povijest iznova : hrvatski udžbenici povijesti 1918.-2004.*, str. 80

⁵¹ Isto., str. 80

⁵² Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 428

⁵³ Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952.*, str. 173

njemačkom jeziku objavljene nakon 10. travnja 1941. Ovaj posao nije bio završen ni 1949. godine.

U početku nije bilo novih udžbenika, nego su se upotrebljavali neki udžbenici starijih izdanja. Često su nastavnici morali diktirati gradivo učenicima, što je snižavalo kvalitetu nastave te stvaralo loše navike kod učenika i nastavnika. Zadaću naručivanja novih knjiga obavljalo je Ministarstvo prosvjete. U međuvremenu su se prevodili udžbenici iz Sovjetskog Saveza. Godine 1945. prevedeni su neki udžbenici za prirodne nauke i opću povijest s ruskog jezika, a počelo se prerađivati stare i pisati nove udžbenike. Odjel za školska i pedagoška izdanja pri Nakladnom zavodu Hrvatske izdao je do početka 1947. godine više od 50 udžbenika. Ipak se osjećala nestašica zbog loše distribucije po školama. Također nisu bili napisani udžbenici za književnost, nacionalnu povijest i filozofiju. Udžbenici su se često mijenjali zbog promjena nastavnih planova i programa, a bili su i opterećeni suvišnim gradivom. Također su postojale rasprave da li treba uvesti ili ne jednake udžbenike za cijelu Jugoslaviju. Rasprava je završila zaključkom da treba uvesti jedinstvene udžbenike, ali je ipak ubrzo dopušteno svakoj republici da privremeno uređuje vlastite udžbenike.⁵⁴ Time se praksa pokazala drugačijom od donesenih odluka.⁵⁵

Unatoč teškoćama s udžbenicima mnogi nastavnici su se trudili da njihovi učenici postignu što bolji uspjeh.⁵⁶ Izrađivali su nastavna pomagala, osnivali su kružoke za učenje i pomoć slabijim učenicima, pomagali izdavanje zidnih novina, uvodili vježbe u nastavi fizike i kemije itd. Osnivali su i grupe za različite predmete u kojima su mogli sudjelovati učenici koje je taj predmet zanimao. Ipak, taj je rad bio ograničen na manji broj nastavnika i davao je različite rezultate.⁵⁷

Ministarstvo je prvih godina nakon rata organiziralo, prema nastavnom planu i programu potpunih gimnazija, održavanje "oficirskih" tečajeva za pripadnike Jugoslavenske vojske. Postojali su niži (I.-IV. razred), srednji (V.-VI. razred) i viši tečaj (VII.-VIII. razred).⁵⁸ Niži tečaj je trajao 630 sati, srednji 578, a viši 630 sati.⁵⁹ Pošto je broj sati bio ograničen, preporuka Ministarstva prosvjete je bila da na satovima nastavnici s polaznicima obrade težu i važniju građu.⁶⁰ Lakše i manje važne dijelove su polaznici morali sami proći po uputama profesora. Na satovima se samo trebalo provjeriti da li su polaznici pročitali zadano. Polaznici

---

⁵⁴ Petrungaro. *Pisati povijest iznova : hrvatski udžbenici povijesti 1918.-2004.*, str. 83

⁵⁵ Isto, str. 83

⁵⁶ Franković. *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 446

⁵⁷ Isto, str. 446

⁵⁸ Spehnjak. *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 181

⁵⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1945 (1-648), Tečajevi za oficire J.A. 25.10.1945. sig. 23640

⁶⁰ Isto, 25.10.1945.

su na kraju polagali ispite za pojedini razred. Na taj način su oficiri JNA mogli steći obrazovanje koje nisu stekli prije rata. To je bio jedan od oblika skraćenog obrazovanja i osposobljavanja koje se javlja u ovom razdoblju da bi se stvorili "kadrovi" potrebni za funkcioniranje nove vlasti.⁶¹

U ovom razdoblju postojalo je više vrsta škola. U osnovnom školstvu postojale su osnovne četverogodišnje škole, a od 1946. godine i osnovne sedmogodišnje škole. Od srednjih škola postojale su gimnazije i stručne škole, a od 1948. i "radnički tehnikumi" u koje su se upisivali zaposleni radnici sa završenom nižom stručnom školom.⁶² Više i visoko obrazovanje stjecalo se na višim školama i fakultetima. Tijekom školske godine 1946/47. niže gimnazije će se uključiti u sustav sedmogodišnjih škola.

Dana 30. listopada 1946. godine u Saboru NRH je izglasan Zakon o sedmogodišnjem obaveznom školovanju. Tada se otvaraju i prve sedmogodišnje škole koje su nastale spajanjem osnovnih škola sa nižim razredima gimnazija (od 1.do 3. razreda). Otvorene su 32 sedmoljetke u nizu mjesta i industrijskih centara.⁶³ Postepeni prijelaz na sedmogodišnje obvezno školovanje izvršen je uoči donošenja Petogodišnjeg plana razvitka narodne privrede.⁶⁴ Cilj uvođenja obaveznog sedmogodišnjeg školovanja bio je da se podigne stupanj obrazovanosti stanovništva i da se poveća upis učenika u stručne škole, jer je tamo odlazio manji broj učenika nakon završene niže gimnazije. U početku su peti razredi sedmogodišnjih škola radili po nastavnom planu i programu za prvi razred gimnazije. Na početku školske godine 1947/48. donesen je novi "Nastavni plan i program za gimnazije i sedmogodišnje škole",⁶⁵ a 18. kolovoza 1948. donesen je "Nastavni plan i program za više razrede sedmogodišnjih škola i niže razrede gimnazija."⁶⁶ Interes učenika za pohađanje ovih škola bio je slab u prvim godinama njihovog postojanja te je većina učenika, koja je htjela nastaviti školovanje, nakon četvrtog razreda osnovne škole upisivala gimnazije.⁶⁷ Zbog nedostatka sredstava, nastavnika i zgrada nastava se u nekim sedmogodišnjim školama mogla obavljati samo u zimskom razdoblju ili jednom do dvaput tjedno.

Zakon o petogodišnjem planu razvitka narodne privrede NR Hrvatske je primljen u Saboru 26. i 27. lipnja 1947. godine. U njemu su postavljeni zadaci koji su se morali obaviti za razvoj prosvjete i kulture. Planiralo se osigurati brzi tempo osposobljavanja nižih, srednjih

---

⁶¹ Spehnjak "Prosvjetno-kulturna politika", str. 75

⁶² Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 182

⁶³ Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 438

⁶⁴ Isto, str. 439

⁶⁵ Isto, str. 439

⁶⁶ Isto, str. 439

⁶⁷ Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 178

i viših stručnih kadrova u industriji, poljoprivredi, šumarstvu, građevinarstvu i trgovini.⁶⁸ Također se planiralo otvoriti 340 novih škola i obuhvatiti sedmogodišnjim obveznim školovanjem 60% svih školskih obveznika. Planiralo se izgraditi 9 učiteljskih škola, jednu višu pedagošku školu i jedan fakultet. Osiguran je novčani iznos i za uzdizanje kulturnog nivoa naroda te za potrebe na kulturno-umjetničkom polju. Izdvojena su i novčana sredstva za podizanje domova i oporavilišta za invalide i djecu ratnih žrtava. Također je određen novčani iznos za podizanje i razvitak tjelesne kulture. Godine 1947. utemeljen je i niz stručnih škola za potrebe Petogodišnjeg plana, ali je problem bio nedostatak nastavnika za te škole. Najveći dio tih škola imao je samo honorarne nastavnike što je snižavalo razinu obrazovanja koja se u tim školama nudila.⁶⁹

Za teritorij Istre i Rijeke donesen je u Saboru 13. prosinca 1947. godine Petogodišnji plan u kojem se također traži razvitak narodne prosvjete. Ti teritoriji su bili pod talijanskom vlašću od 1918. godine. Nakon kapitulacije Italije 8. rujna 1943. godine Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH) proglasilo je sve dotadašnje ugovore s Italijom nevažećim. Donesena je i odluka o priključenju svih krajeva koje su ranije pripojili Talijani. Ta odluka ZAVNOH-a je potvrđena na drugom zasjedanju Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (AVNOJ-a) koje je održano u studenom 1943. godine u Jajcu.

2.1 Gimnazije od 1945. do 1948.

Po završetku rata gimnazije su počele s radom u teškim uvjetima. Oko 4% zgrada je bilo uništeno, a 64% jače oštećeno.⁷⁰ Uništen je namještaj, kabineti i knjižnice. Ipak, zgrade su ubrzo osposobljene za održavanje nastave. U školskoj godini 1945./46. radilo je 113 gimnazija od kojih su 62 niže, 47 potpunih i 4 klasične.⁷¹ Izgrađeno je i 20 novih gimnazija.

U gimnazijama su učenici dobivali srednje opće obrazovanje i one su ih pripremale za studij na fakultetima. Komunistički pokret je gimnazije smatrao elitnim školama za privilegirane slojeve građanstva u kapitalističkim društvenim sustavima.⁷² Zbog toga se nastojalo oslabiti njihovu ulogu uvođenjem sedmogodišnjih škola.⁷³ Također se poticalo povećanje broja učiteljskih škola i stručnih škola koje su davale osnovna znanja za rad u

---

⁶⁸ Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 428

⁶⁹ Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 175

⁷⁰ Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 443

⁷¹ Isto, str. 443

⁷² Spehnjak, "Prosvjetno-kulturna politika", str. 76

⁷³ Isto, str. 76

produkciji.⁷⁴ U ovom razdoblju postojale su potpune gimnazije u kojima su se školovali učenici od prvog do osmog razreda, a imali su od 10 do 18 godina.⁷⁵ Osim njih postojale su i klasične gimnazije te niže i više gimnazije. Niže gimnazije su obuhvaćale prva tri razreda potpunih gimnazija, a više ostalih pet razreda.⁷⁶ Mnoge srednje škole imale su pomoćna odjeljenja i tečajeve za učenike koji zbog rata nisu mogli završiti školovanje. Oni su mogli završiti po dva razreda za godinu dana. Za ubrzano školovanje bivših boraca otvorene su partizanske gimnazije. Broj učenika u svim gimnazijama je rastao do 1947. godine kada su se naglo počele razvijati sedmogodišnje i stručne škole poslije donošenja Petogodišnjeg plana. Poslije je broj učenika u gimnazijama ponovno počeo rasti.

Profesora u gimnazijama je svake godine bilo sve manje nego školske godine 1945./46. jer je dio profesora otišao u sedmogodišnje i stručne škole. Jedan dio profesora je bio upućen na rad u NR Bosnu i Hercegovinu. Tako je školske godine 1945/1946. u gimnazijama radilo 1 787 profesora. Taj broj se smanjivao pa je školske godine 1948/49 u gimnazijama radilo 1 030 profesora.⁷⁷ Profesori u gimnazijama su bili dosta opterećeni. Radili su u razredima sa prevelikim brojem učenika. Također su odrađivali i honorarne satove u stručnim školama, večernjim tečajevima za oficire i školama za obrazovanje radnika. Radili su i druge poslove za koje su bili potrebni obrazovani ljudi, a koji nisu bili vezani uz školstvo. Tako su npr. bili u upravi raznih društava i organizacija. Općenito je u ovom razdoblju postojao nedostatak nastavnika i učitelja iako je svake godine mnogo njih završilo fakultete i razne tečajeve. Kao što sam ranije spomenula, tek diplomirani nastavnici i učitelji su se često zbog boljih uvjeta rada zapošljavali u drugim poslovima, a ne u školstvu.

U svim srednjim školama postojala je omladinska organizacija. Omladinska organizacija je organizirala kružoke za učenje i pomoć slabijim učenicima. Također je promicala radnu disciplinu, drugarstvo i pomaganje među učenicima.⁷⁸ Surađivala je i sa nastavničkim zborom u organizaciji rada škole i rješavanju raznih problema vezanih uz školu. Također su organizirali kulturni, ideološko-politički i prosvjetni rad. U školama su izdavali zidne novine, priređivali usmene novine, preglede političke situacije, literarne, dramske i ostale kulturne priredbe. Postojali su i pjevački zborovi, literarne grupe i dramske grupe. Omladinska organizacija je održavala sastanke sa nastavničkim zborom. Nastavnici i omladinska organizacija su surađivali u političkom i društvenom životu mjesta i kraja u

---

⁷⁴ Spehnjak, "Prosvjetno-kulturna politika", str. 76

⁷⁵ Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 181

⁷⁶ *Školstvo u FNR Jugoslaviji : od školske godine 1945-46 do 1950-51* (Beograd: Savet za nauku i kulturu vlade FNRJ, 1952.)

⁷⁷ Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 445

⁷⁸ Isto, str. 395

kojem su se nalazili. Omladinska organizacija je također djelovala i u učeničkim domovima. Upravljala je političkim, prosvjetnim i kulturnim radom, a pomagala je i upravi doma pri rješavanju raznih pitanja. Omladinska organizacija je, uz pomoć profesora, usmjeravala svoj rad na afirmaciji "tekovina Narodno-oslobodilačke borbe."⁷⁹ Oni su se borili protiv onih koji su poticali tzv. apolitičnost škole."⁸⁰ To se odnosilo na nastavnike koji su smatrali da ne treba unositi politiku u školu i nastavu. Sindikat prosvjetnih radnika je također nastojao preodgojiti dio nastavničkog kadra koji se držao neutralno ili neprijateljski prema novim idejama. Organizacija Narodne omladine je imala u ovom razdoblju istaknut položaj i ulogu u životu srednje škole. Značajne su bile i radne akcije u kojima je sudjelovala većina srednjoškolca i dio profesora. Ipak, u zapisnicima sjednica Politbiroa CK KPH od 1945. do 1948. stalno se navodi da treba promijeniti način rada omladinskih organizacija. Navodi se da kod mladih više "nema elana"⁸¹ te da ne rješavaju konkretne političke probleme na koje nailaze. Navodi se da treba pronaći nove načine za rad i okupljanje mladih te smisliti nove parole. Također se navodi da treba podizati opći kulturni nivo među mladima. Ipak se 14. lipnja 1948. pohvaljuje omladinska organizacija u Zagrebu na pojačanom kulturno-prosvjetnom radu.⁸²

2.2 Nastavni planovi i programi za gimnazije

U ovom razdoblju su izvršene promjene u sadržaju nastave. Okvirni nastavni plan i program izradio je savezni Komitet za škole i nauku 1945. godine.

Prema nastavnom planu i programu za gimnazije koji je vrijedio za školsku godinu 1945/46. od predmeta su se predavali: hrvatski ili srpski jezik, ruski jezik, povijest, zemljopis, astronomija, prirodopis, matematika, fizika, kemija, filozofija, crtanje s povijesti likovne umjetnosti, pjevanje s povijesti muzike, tjelesno vježbanje.⁸³ Od petog razreda učenici su mogli birati da li će kao strani jezik učiti engleski ili francuski. Vjeronauk i latinski jezik su bili neobvezni predmeti. Vjeronauk se u srednjim školama poučavao dva sata tjedno, ali samo u nižim razredima.⁸⁴ Pošto je bila uvedena astronomija u VII. razredu gimnazija i klasičnih gimnazija, a nije bilo kvalificiranih nastavnika ni udžbenika, Ministarstvo prosvjete je prihvatilo prijedlog Astronomsko-geofizičke sekcije Hrvatskog prirodoslovnog društva da se u Zagrebu održi tečaj astronomije za nastavnike srednjih škola. Trajao je 40 sati i obuhvatio

---

⁷⁹ Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 445

⁸⁰ Isto, str. 445

⁸¹ *Zapisnici Politbiroa CK KPH 1945.-1952.* sv.1, 28.9.1945.

⁸² *Zapisnici Politbiroa CK KPH 1945.-1952.* sv.1, 14.6.1948.

⁸³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1945 (1-648), sig. 23640, 28.9.1945.

⁸⁴ Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 189

građu astronomije predviđenu nastavnim planom i programom. Kao slušače primali su nastavnike geografije, fizike i matematike.

Ministarstvo prosvjete NR Hrvatske je izdalo na početku školske godine 1946/47. izmijenjeni i dopunjeni nastavni plan i program za gimnazije i klasične gimnazije, prema okvirnom nastavnom planu i programu. U njemu je predviđeno da će se u gimnazijama podučavati 16 predmeta među kojima je bio ruski jezik u svim razredima te engleski ili francuski jezik od V. razreda. U VIII. razredu se jedan sat tjedno učio i Ustav FNRJ. Latinski se mogao učiti u višim razredima kao neobvezan predmet, a tako je bilo i s grčkim u klasičnim gimnazijama kojih u prošlom nastavnom planu i programu nije bilo. Novi nastavni planovi i programi su se razlikovali od prethodnih po izboru gradiva i po idejno-političkoj usmjerenosti. U svim predmetima je bilo zastupljeno načelo svjetovnosti, odnosno nastava više nije bila pod vjerskim utjecajem te znanstvenosti nastave.⁸⁵

U prirodnim znanostima pojačan je znanstveni pristup građi. Građivo je bilo raspoređeno po principu teorije evolucije živih bića, a u III. I VI. razredu učila se Nauka o čovjeku s osnovama higijene te u VIII. razredu Osnove evolucijske teorije, predmet koji se ranije nije predavao. Zbog toga je Odjel za srednje škole Ministarstva prosvjete još u veljači 1946. godine organizirao u suradnji sa Hrvatskim prirodoslovnim društvom tečaj opće biologije za nastavnike zagrebačkih srednjih škola. Navodi se da je "od osobite važnosti da nastavnici mogu učenicima pružiti znanje za razumijevanje osnova evolucijske teorije i kod učenika stvoriti jasnu predodžbu o povijesnom razvoju cjelokupnog živog svijeta, o podrijetlu i mjestu čovjeka u prirodi."⁸⁶ Tečaj je bio obvezan za sve nastavnike biologije, ali je kasnije donesena odluka da nastavnici mogu biti oslobođeni pohađanja tečaja zbog opravdanih razloga jer su mnogi nastavnici bili zauzeti radom u raznim ustanovama i večernjim tečajevima. U spisu od 14. veljače u kojem se obavještava nastavnike da će tečaj prekinuti u tjednu kulture i nastaviti 18. veljače 1946 navodi se da nastavnici dolaze u malom broju te da ih treba doći više.

Društveni predmeti su se trebali izlagati iz historijsko-materijalističke perspektive, u vezi s "razvitkom ekonomije i revolucionarnih događaja u društvu."⁸⁷ Nastava filozofije je završavala s marksističkom filozofijom. U zemljopis je ušla ekonomska geografija koja se bavi zemljopisnim smještajem proizvodnih snaga i pojedinih gospodarskih objekata. Nastojalo se stvoriti "zajedničko sjećanje" i jedinstvenu interpretaciju prošlosti, zato

---

⁸⁵ Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 444

⁸⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), Tečaj opće biologije za nastavnike zagrebačkih gimnazija, sig. 23641

⁸⁷ Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 444

se najviše inzistiralo na samoidentifikaciji koja se temeljila na stečevinama Narodnooslobodilačkog rata.⁸⁸ Tako se naglašavalo ono što je bilo zajedničko svim narodima u Jugoslaviji, a ne ono što ih je razdvajalo. Predmeti materinjeg jezika, zemljopisa i povijesti bili su isticani kao najvažniji za djelovanje na svijest učenika i stvaranje socijalističkog morala.⁸⁹

U kolovozu 1947. godine objavljen je novi nastavni plan i program za gimnazije i sedmogodišnje škole. Nakon savezne konferencije o radu gimnazija koja je trajala od 18. do 21. svibnja 1948. godine izdalo je Ministarstvo prosvjete 18. srpnja 1948. novi okvirni nastavni plan i program za gimnazije sa 3 niža razreda, koji su pripadali u obvezno školovanje, i 5 viših. Niži razredi su ulazili u sustav sedmogodišnjih škola. Te se godine prvi put polagao niži tečajni ispit nakon III. razreda.

Nastavni plan i program 1947/48.⁹⁰

Gimnazije	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Sedmogodišnje škole	V	VI	VII	-	-	-	-	-
Hrvatski ili srpski jezik	6	6	6	6	5	5	5	5
Ruski	4	3	3	3	3	3	3	3
Engleski / francuski	-	-	-	-	3	3	3	3
Povijest	2	3	3	3	3	3	3	3
Ustav FNRJ	-	-	-	-	-	-	-	1
Zemljopis	3	3	2	-	3	2	2	2
Astronomija	-	-	-	-	-	-	2	-
Prirodopis	3	3	2	-	3	2	2	2
Mineralogija i geologija	-	-	-	-	2	-	-	-
Matematika	5	4	5	5	4	4	4	4
Fizika	-	2	3	3	-	3	3	3
Kemija	-	-	3	3	-	3	2	2
Filozofija	-	-	-	-	-	-	-	2
Crtanje	2	2	2	2	2	1	-	-
Pjevanje	2	2	-	-	-	-	-	-
Tjelesno vježbanje	2	2	2	2	2	2	2	2
Tjedno:	29	30	31	29	30	31	31	32

U nastavnom planu i programu za 1947/48. godinu za gimnazije i sedmogodišnje škole bilo je predviđeno 16 predmeta. U svim razredima su se predavali hrvatski ili srpski

⁸⁸ Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991: od zajedništva do razlaza*, str. 164

⁸⁹ Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 203

⁹⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1401-1900), sig. 23645

jezik, ruski jezik, povijest, matematika i tjelesno vježbanje. Ostali predmeti su se predavali kako je prikazano u tablici.

Učenici u gimnazijama su nakon završenog IV. razreda polagali niži tečajni ispit (malu maturu), a nakon završenog osmog razreda ispit zrelosti (veliku maturu).⁹¹ Učenici koji su završili IV. razred s odličnim uspjehom bili su oslobođeni polaganja nižeg tečajnog ispita nakon IV. razreda.⁹²

U školama se nastojala proširiti nastava tjelesnog odgoja, a u svibnju 1948. godine uvedena je i predvojnička obuka za učenike oba spola u višim razredima gimnazija i srednjim stručnim školama.

3. Partizanske gimnazije

Partizanske gimnazije su bile škole za učenike koji su prekinuli školovanje tijekom rata, neki zbog aktivnog sudjelovanja u Narodnooslobodilačkoj borbi, a neki zbog boravka u logorima i zbjegovima. U ovim gimnazijama su učenici mogli ubrzanim školovanjem nadoknaditi izgubljene godine. Postojale su tri takve gimnazije na području Hrvatske: Gimnazija Maršala Tita u Zagrebu, Gimnazija Vladimira Nazora u Hvaru i Gimnazija Ive-Lole Ribara u Osijeku. One su prestale s ubrzanim školovanjem na kraju školske godine 1947./48.

Zakon o otvaranju tih gimnazija donijelo je Predsjedništvo Narodnog sabora Hrvatske 18. rujna 1945. godine.⁹³ Po tom zakonu je osnovana gimnazija u Zagrebu pod nazivom Partizanska realna gimnazija koja je 1946. godine promijenila ime u Gimnazija maršala Tita. U zakonu je određeno da se nastava izvodi ubrzano tako da se program jedne školske godine izvede u šest mjeseci. Gimnazija se uzdržavala iz budžeta Ministarstva prosvjete. Obuhvaćala je učenike s područja Banije, Like i Korduna, varaždinskog, bjelovarskog i zagrebačkog okruga te Gorskog kotara.⁹⁴ Učenici su uglavnom i dolazili iz tih područja, ali bilo ih je i iz Slavonije i Dalmacije. Uglavnom su se učenici iz drugih područja upisivali u ovu gimnaziju jer su se oni ili njihovi roditelji preselili u Zagreb. Također su kasnije u ovu gimnaziju primani učenici iz drugih partizanskih gimnazija koji su zbog nekog

---

⁹¹ Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 313

⁹² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643

⁹³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946. (1-1300), sig. 23641, Kratki historijat škole, 29.5.1946.

⁹⁴ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 85

razloga bili isključeni iz svojih gimnazija. Tako su npr. 1947. godine primili Petra Razloga iz gimnazije Vladimira Nazora u Hvaru.⁹⁵ On je bio isključen na jednu godinu iz svoje gimnazije, ali iz dokumenta se ne može vidjeti iz kojih razloga.

Pravilnik o gimnazijama za učenike koji su prekinuli školovanje izašao je u "Narodnim novinama", službenom listu Federalne Hrvatske 8. studenog 1945. godine. U njemu se određuje da u ovim gimnazijama jedna školska godina obuhvaća dva razreda. Prema tome, jedan razred je trajao pola školske godine. Za otvaranje jednog razreda bilo je potrebno 15 učenika i učenica, a ako ne bi bilo dovoljno učenika za jedan razred, upućivalo ih se u pomoćne razrede redovnih gimnazija. Određeno je da se uče svi predmeti koji su se učili i u redovnim gimnazijama. Ista pravila kao i za redovne gimnazije vrijedila su u ovoj gimnaziji za vladanje učenika, za nastavnike i službeno osoblje, administraciju, organizaciju i unutrašnji život gimnazije. Za učenike i učenice ovih gimnazija nisu vrijedila ograničenja o godinama za pojedine razrede kao u drugim školama. Takve škole su mogle primati učenike samo sa svog školskog područja koje je propisalo Ministarstvo prosvjete. Uz svaku gimnaziju je morao biti otvoren internat, a učenici koji su imali mogućnosti sami su snosili troškove izdržavanja u internatu. Nastavni program u ovim gimnazijama je bio skraćeni program redovnih gimnazija. Pritom se nije smjelo izostaviti ništa što je bilo "bitno i neophodno potrebno za opće obrazovanje i napredovanje u daljnjim razredima."⁹⁶ Takav skraćeni program se nije smio izvesti u vremenu kraćem od pet mjeseci. O prevođenju učenika u više razrede, polaganju popravnog ispita i ponavljanju razreda odlučivalo je razredno vijeće. Popravni ispiti su se polagali nakon mjesec dana. Učenici su, kao i u drugim školama, po svršetku svakog razreda dobili svjedodžbu o učenju i vladanju, a po položenom ispitu zrelosti i svjedodžbu o tom ispitu. Obrazac svjedodžbi je bio isti kao i za redovne gimnazije, samo je moralo biti jasno istaknuto po kojem se zakonu izdaje. Sve ostalo što se odnosilo na rad škole bilo je isto kao i u redovnim gimnazijama. Rad ovih gimnazija je bio pod nadzorom Ministarstva prosvjete, koje je vršilo nadzor izravno ili preko izaslanika. Također je Ministarstvo prosvjete tumačilo sva pitanja u vezi rada ovih gimnazija te rješavalo sve eventualne sporove.

U školskoj godini 1945./46. bila su otvorena i 3 partizanska učenička doma za 793 učenika. Otvoreni su u Zagrebu, Osijeku i Hvaru uz partizanske gimnazije. U njima su bili smješteni učenici tih gimnazija koji su sudjelovali u NOB-i i koji su bili upisani u skraćene programe.

---

⁹⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643

⁹⁶ "Pravilnik o gimnazijama za učenike koji su prekinuli školovanje", *Narodne novine*, 8. studenog 1945.

4. Partizanski učenički dom u Zagrebu

Partizanski učenički dom u Zagrebu bio je otvoren istovremeno sa Partizanskom gimnazijom u Zagrebu. Dom je bio pod neposrednim nadzorom Odjela za srednje škole Ministarstva prosvjete NR Hrvatske.⁹⁷ Nalazio se u Habdelićevoj ulici, a upraviteljica mu je bila Zdenka Fekeža. Osim u ovom domu, učenici Gimnazije maršala Tita su stanovali i u drugim domovima. Tako je u školskoj godini 1946/47. u Partizanskom učeničkom domu stanovalo 182 učenika i 85 učenica, u gradskom đlačkom domu 5 učenika i 14 učenica, a u invalidskom domu 20 učenika i 2 učenice. Ostalih 371 učenika je stanovalo u privatnom smještaju.⁹⁸ Gimnazija je uglavnom dobro surađivala sa upravom Partizanskog učeničkog doma. Ravnatelj gimnazije u svom izvještaju iz ožujka 1946. godine napominje da dobro surađuju i s upravom Invalidskog doma.⁹⁹ No, bio je nezadovoljan suradnjom s drugim domovima, a posebno s Gradskim đlačkim domom za kojeg je naveo da održava vezu s gimnazijom samo preko telefona.¹⁰⁰ Upravitelji i odgajatelji iz domova su dolazili na sjednice na kojima se raspravljalo o učenju i vladanju učenika. Profesori i odgajatelji su također često međusobno raspravljali o pojedinim učenicima. Ocjene iz vladanja su bile podijeljene na osnovi vladanja u školi i u domu te su se donosile "u sporazumu s učenicima."¹⁰¹ Uprave domova i gimnazije su izvještavale jedna drugu o svim važnim događajima. Ipak, u svom izvještaju u ožujku 1946. ravnatelj navodi da prosjek učenja i vladanja učenika u domu nije odskakao od prosjeka škole.¹⁰² Kao razlog zašto je to tako navode se obveze koje su učenici imali u vezi kulturno-prosvjetnog rada u domu te izvanškolskom natjecanju dijela učenika koji su stanovali u domu. U kasnijem izvještaju iz 1948. godine ravnatelj Hrabak je naveo da bi učenici i učenice iz Partizanskog učeničkog doma mogli postići više, kad bi kadar odgojitelja bio kvalitetniji i brojniji.¹⁰³

---

⁹⁷ Vodič kroz fondove i zbirke Državnog arhiva u Zagrebu, www.daz.hr, 16.12.2010.

⁹⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju školske godine i na početku nove školske godine 15.05.1947.

⁹⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, Izvještaj ravnatelja na kraju školske godine, 8.3.1946.

¹⁰⁰ Isto

¹⁰¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavnčkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 22.02.1946.

¹⁰² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, Izvještaj ravnatelja na kraju školske godine, 8.3.1946.

¹⁰³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.2.1948.

Učenici su u domu bili raspoređeni po grupama, a svaka grupa je imala svog odgojitelja.¹⁰⁴ Zadaća odgojitelja je bila da u suradnji sa profesorima u gimnaziji pomažu učenicima u organizaciji učenja i savladavanju školskog programa. Učenici su učili samostalno i zajednički u kružocima.¹⁰⁵ Osim učenjem, u domu su se učenici bavili književnim radom, čitali su i proučavali tisak i političke materijale, održavali su sportska natjecanja te razne priredbe.¹⁰⁶ Također su posjećivali muzeje, kazališta i kino. Učenici su plaćali boravak u domu, pa su ponekad postojali problemi kod plaćanja. Tako je u srpnju 1947. dom poslao gimnaziji popis učenika koji nisu platili dom i molio da ne dobiju svjedodžbe dok ne plate svoj boravak u domu.¹⁰⁷

Ministarstvo prosvjete je poslalo 6. srpnja 1948. obavijest upravi Partizanskog učeničkog doma nakon što za školsku godinu 1948/49. više nisu bili planirani razredi za ubrzano školovanje u Gimnaziji maršala Tita.¹⁰⁸ Obavijestili su ih da u dom više ne primaju učenike koji su bili iz mjesta gdje postoje odgovarajući viši razredi gimnazija, a koji su bili upisani zbog nadoknađivanja izgubljenih godina školovanja.¹⁰⁹ Prijem u dom je vršilo Ministarstvo prosvjete, a primali su se: učenici svih razreda Gimnazije maršala Tita, djeca palih borca ili žrtava fašističkog terora, zaslužnih udarnika, poginulih rudara u Raši, ali su svi morali biti dobri učenici.¹¹⁰ Ministarstvo je tražilo od uprava učeničkih domova da im pošalju popis takve djece.

Partizanski učenički dom je ipak zatvoren u prosincu 1949. godine¹¹¹ zato što više nije bilo potrebe za takvim tipom učeničkog doma.

5. Zgrada gimnazije

Gimnazija maršala Tita u Zagrebu bila je smještena u zgradi u Gundulićevoj ulici br. 28 koja se sastojala od 27 soba i 22 sporedne prostorije, a prije rata je bila u vlasništvu Evangeličke crkvene općine u Zagrebu. Zgrada je bila podignuta 1886. godine i u njoj je bila

---

¹⁰⁴ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 21

¹⁰⁵ Isto, str. 21

¹⁰⁶ Isto, str. 21

¹⁰⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1401-1900), sig. 23645, 21.07.1947.

¹⁰⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648, 6.7.1948.

¹⁰⁹ Isto, 6.7.1948.

¹¹⁰ Isto, 6.7.1948.

¹¹¹ Vodič kroz fondove i zbirke Državnog arhiva u Zagrebu, www.daz.hr, 16.12.2010.

osnovna škola. Prvi kat je nadograđen 1909, a drugi 1933. godine. Zgrada je bila zidana sa masivnim stubištem te pokrivena crijepom. Stropovi su imali drvene grede.¹¹²

Nakon rata imovina Evangeličke crkvene općine je konfiscirana i došla je pod upravu FNRJ. Do rujna 1945. godine u ovoj zgradi je bila smještena glazba Jugoslavenske armije.¹¹³ Zemaljska banka za Hrvatsku je zatim izdala ovu zgradu u najam Gimnaziji maršala Tita. Zakup je počeo teći od 1. listopada 1945. godine i prema ugovoru trajao je neodređeno. Godišnja zakupnina je iznosila 60 000 dinara. Od 12. svibnja 1947. godine zgrada gimnazije je bila pod upravom Ministarstva prosvjete NR Hrvatske. Zatim je rješenjem od 18. lipnja 1947. godine predana u neposrednu upravu Gimnaziji maršala Tita u Zagrebu. U rješenju se navodi da je prilikom konfiskacije imovine Evangeličke crkvene općine pod državnu upravu stavljena nekretnina u Gundulićevoj ulici 28, a nekretnina na kojoj se nalazi crkva ostavljena je dotadašnjem vlasniku. Gradski izvršni odbor u Zagrebu je 3. siječnja 1948. Partizanskoj gimnaziji Maršala Tita predao u vlasništvo i stan u Gundulićevoj ulici br. 45. Gimnazija je kasnije znala svoje prostorije dati na korištenje Evangeličkoj crkvenoj općini. Tako im je ustupila svoje prostorije 9. veljače 1947. godine¹¹⁴ i 29. veljače 1948. godine za održavanje njihove glavne godišnje skupštine. Pastor je 5. ožujka 1948. poslao gimnaziji i pismo zahvale za ustupanje prostorija te ga potpisao sa "Smrt fašizmu-sloboda narodu!".¹¹⁵

U zgradi gimnazije su se održavali i večernji tečajevi za srednjoškolsko obrazovanje oficira Jugoslavenske armije. Pošto je u tom tečaju bilo više slušača nego što je bilo mjesta u zgradi, tečaj se održavao i u zgradi na Rooseveltovom trgu.¹¹⁶ Troškove nastale za vrijeme održavanja tih tečajeva plaćao je Štab II. Jugoslavenske armije, ali ih je gimnazija često morala podsjećati da plate troškove.¹¹⁷ Na tim tečajevima su, uz ostale nastavnike iz zagrebačkih škola, predavali i profesori ove gimnazije.

Od 25 prostorija koje su gimnaziji bile na raspolaganju 1946. godine 13 su bile učionice. U gimnaziju je prosječno upisivano po 23 odjeljenja, pa se zbog nedostatka učionica nastava održavala u dvije smjene. Osim učionica postojala su 4 kabineta, zbornica, tajništvo, prostorija uprave, fizikalno-kemijska predavaonica, prostorija tajništva Srednjoškolske narodne omladine (SNO-e), knjižnica, čitaonica i sobica za radio-kružok. Na tavanu se nalazila još jedna sobica, a potkrovlje se nije moglo koristiti za potrebe škole. U podrumu su

---

¹¹² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1401-1900), Procjena zgrade radi osiguranja, 14.07.1947. sig. 23645

¹¹³ *20 godišnjica Partizanska gimnazija Maršala Tita Zagreb*, str. 38

¹¹⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), 22.01.1947. sig. 23643

¹¹⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), 5.03.1948. sig. 23647

¹¹⁶ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 13

¹¹⁷ HR-DAZG.108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), 21.01.1946. sig. 23641

se nalazile prostorije za dnevni boravak učenika koje su se sastojale od jedne velike sobe, jedne manje prostorije i kuhinje. Osim toga u podrumu su se nalazili: stan podvornika, drvarnica i staklarska radionica.¹¹⁸ Za grijanje prostorija koristile su se peći na drva.

Ravnatelj Franjo Hrabak se već u izvještaju iz ožujka 1946. žalio na zgradu u kojoj je bila smještena gimnazija, a to će ponavljati i u kasnijim izvještajima. Smatrao je da su učionice male, hodnici uski, a zbornica tijesna.¹¹⁹ Naveo je da zgrada nije prikladna za ovako velik broj učenika te da ne osigurava dobre uvjete za nastavu. Zbog toga je od Ministarstva tražio novu zgradu za gimnaziju i dom s igralištem.¹²⁰

Škola je često trebala pomoć raznih obrtnika zbog kvarova što je povećalo troškove. Popravke su financirali Ministarstvo prosvjete i Gradski narodni odbor. Godine 1946. na školi su radili majstori iz Građevinskog odjela Gradskog narodnog odbora.¹²¹ Pregradili su neke prostorije, a u nekima su srušili zidove te ih tako spojili u jednu prostoriju. Na samoj zgradi su popravljeni dijelovi zida na zapadnoj strani koji je bio oštećen poslije skidanja bunkera. U izvještaju o stanju zgrade od 11. siječnja 1947. kojeg je gimnazija poslala Gradskom narodnom odboru 1. rajona Zagreb navode se popravci koje je još trebalo obaviti. Od popravaka koji su se morali hitno obaviti navode se: popravak krova, pregled i popravak cijevi za odvod kišnice s krova, popravak sveukupne kanalizacije da dobije ispravan pad prema uličnom kanalu, zamjena svih engleskih klozeta čučavcima u učeničkim zahodima, stavljanje stakla na prozore gdje nedostaju, montiranje zastora na sve prozore, pregled i popravljivanje brave na vratima.¹²² Pošto su kanalske cijevi bile preuske i ranije je dolazilo do začepeljivanja kanala i pucanja cijevi. Taj problem sa kanalizacijskim cijevima će ostati sve do kraja postojanja gimnazije.

Klupe su u više učionica bile premale za učenike jer su bile namijenjene za osnovnu školu. Klupe i stolice su također bile stare te su se često trgale. U izvještaju na kraju školske godine 1947. ravnatelj je istaknuo da su učenici uglavnom pazili na pokućstvo osim 3e razreda, koji je bio jedan od redovitih odjeljenja. Oni su šarali po klupama, zidovima i zahodima.¹²³ U izvještaju ravnatelja na početku školske godine 1947/48. navodi se da je

---

¹¹⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946. sig. 23641, Podaci o zgradama i materijalnom stanju škole od 31.08.1946.

¹¹⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.02.1948.

¹²⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644 Izvještaj na kraju 1947. godine

¹²¹ HR HDA-291, MPRO NRH 1945-1951, 2.2.5, Izvještaj na kraju polugodišta, 15.06.1946.

¹²² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, Izvještaj o stanju zgrade, 11.01.1947.

¹²³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju 1947. godine

gimnazija tražila odobrenje za kredit kojim se planiralo nabaviti još sjedala. Iz dokumenata se ne može vidjeti da li su ih i nabavili. Godine 1948. po razredima su bile učvršćene vješalice, a po zahodima su postavljene kutije za toaletni papir.¹²⁴

Na početku rada gimnazije bilo je mnogo razbijenih prozora na zgradi te su na njima bili postavljeni kartoni.¹²⁵ U početku gimnazija nije dobila obećana stakla od Gradskog narodnog odbora, nego je jedino Ministarstvo prosvjete poslalo stakla za prozore dnevnog boravka za učenike u podrumu zgrade. Tako su samo neka stakla mogla biti zamijenjena. U dnevni boravak su dolazili učenici koji nisu bili smješteni u Partizanskom učeničkom domu ili oni koji su bili negdje smješteni, a nisu imali mogućnost prehrane. Ovdje su mogli jesti, a neki od njih su sami plaćali hranu. Ravnatelj je smatrao da bi učenici ipak trebali i učiti ovdje, a ne samo dolaziti na jelo.

Na radovima u zgradi su radili i učenici 40 radnih sati. Na radovima čišćenja su radili i ratni zarobljenici koji su odradili 264 radna sata.¹²⁶ Učenici i učenice koji su se nalazili u Zagrebu bili su i 13. rujna 1946. u oglasu u "Vjesniku" pozvani da dođu 16. rujna u 8 sati u školu i da pomognu u uređenju školskih prostorija uoči ispita i upisa.

Gimnazija je imala i novčanih poteškoća. To se vidi po tome da im je bila isključena struja 8. lipnja 1946. zbog neplaćenih računa. Ravnatelj se tada žalio da dolaze novi računi i da ih škola ne može platiti.¹²⁷ U veljači 1948. godine ravnatelj se u izvještaju žalio da je školski budžet skučen.¹²⁸ Najviše je nedostajalo novca za telefon, rasvjetu i administraciju. Naveo je da se telefon mnogo upotrebljavao jer je među nastavnicima i učenicima bilo mnogo rukovodilaca u raznim organizacijama i grupama. Oni su često morali telefonski prenositi direktive. Ravnatelj je smatrao nepravilnim da pojedinci plaćaju za takve razgovore, a organizacije i grupe nisu imale mogućnosti ih plate. Pošto su privatni razgovori obavljani minimalno bila je ukinuta praksa da se za njih naplaćuje. U školi je nastava trajala cijeli dan, a ponekad se i noću odvijao kulturni i dopunski rad učenika i nastavnika te je zbog toga potrošnja struje znala prijeći budžetom utvrđen maksimum.

Posvećivala se pažnja uređenju zgrade i dvorišta. Tako su po hodnicima bile izložene slike iz kulturnog i političkog života, slike iz Narodnooslobodilačke borbe te parole

---

¹²⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948. (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.02.1948.

¹²⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946. (1-1300), sig. 23641, Izvještaj direktora na kraju školske godine, 8.03.1946.

¹²⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946. (1-1300), sig. 23641, 11.03.1946.

¹²⁷ HR HDA-291, MPRO NRH 1945-1951, 2.2.5, Izvještaj na kraju polugodišta, 15.06.1946.

¹²⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948. (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.02.1948.

koje su se stalno mijenjale.¹²⁹ Bilo je postavljeno i cvijeće, a u uredima su bili postavljeni tepisi. U dvorištu se planiralo posaditi novu živicu, preurediti nasade te osigurati kamion pijeska za ljeto.¹³⁰ Gimnazija je planirala i uvođenje megafona u zgradu. Megafoni bi bili povezani s radijom, gramofonom i mikrofonom.¹³¹ Tako bi se mogle prenositi obavijesti, značajna predavanja i glazba tijekom velikog odmora i za priredbe. Ipak, iz dokumenata se ne vidi da li je ta zamisao i ostvarena. Gimnazija je posjedovala samo 3 aparata za gašenje požara.¹³²

U izvještaju na kraju školske godine 1947/48. od 22. srpnja 1948. kojeg je napisao novi ravnatelj Josip Perišić također se kritizira materijalno stanje škole. Navodi se da zgrada ne odgovara ni pedagoškim ni higijenskim zahtjevima. Hodnici su, prema njegovim riječima, bili uski i mračni. Nije bilo garderobe, pa su učenici svoje stvari držali na hodnicima odakle su često nestajale. U učionicama gimnazije su se održavali i večernji tečajevi, pa se nisu mogle u dovoljnoj mjeri očistiti i provjetravati do jutra. Prostorije knjižnice i zbirke su bile male i mračne. Kao i dotadašnji ravnatelj Hrabak, i Perišić je tražio novu zgradu koja bi bolje odgovarala ustanovi koja nosi ime maršala Tita. Smatrao je da treba popraviti ogradu, zahode, okrečiti zidove, staviti dvostruka stakla na prozorima gdje ih nije bilo itd. Ravnatelj je naveo da se to ne može učiniti iz redovitih kredita jer su tražili 170 000 dinara, a bilo im je odobreno samo 30 000 dinara.¹³³ Ravnatelj je zaključio izvještaj o materijalnom stanju s riječima: "Zgrada, u kojoj je smještena gimnazija Maršala Tita, čini sramotu i našoj republici i gradu Zagrebu!"¹³⁴

Zgrada u kojoj je bila smještena gimnazija nije imala dovoljno veliku dvoranu za održavanje satova tjelesnog zbog čega su morali iznajmljivati gimnastičke dvorane. Tako je 7. studenog 1945. gimnazija tražila od Stambenog odsjeka Gradskog narodnog odbora dozvolu za upotrebu gimnastičke dvorane u zgradi bivšeg Hrvatskog sokola na Wilsonovom trgu. Nakon dogovora sa Fiskulturnim odjelom gimnazija je od 2. veljače 1946. počela upotrebljavati tu gimnastičku dvoranu. Upotrebu dvorane su plaćali 1000 dinara mjesečno. Od 20. prosinca 1946. godine gimnazija je za satove tjelesnog odgoja koristila i gimnastičku dvoranu Doma kulture mjesnog odbora komunalca.¹³⁵ Gimnazija je za to plaćala 1000 dinara mjesečno za čišćenje dvorane i posao podvornika. Tijekom 1946. godine gimnazija je

---

¹²⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948. (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.2.1948.

¹³⁰ Isto, 23.2.1948.

¹³¹ Isto, 23.2.1948.

¹³² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, 19.04.1948.

¹³³ Hrvatski državni arhiv, Izvještaj na kraju školske godine 1947/48, 22.7.1948.

¹³⁴ Isto, 22.7.1948.

¹³⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 20.12.1946.

održavala satove tjelesnog odgoja i u dvorani fiskulturnog društva Dinamo.¹³⁶ Od školske godine 1947/48. za nastavu tjelesnog odgoja koristila se dvorana u suterenu u kojoj je do tada bio smješten dnevni boravak za učenike. Iako su ju okrećili, ravnatelj Hrabak u izvještajima navodi da je dvorana u lošem stanju.¹³⁷ Smatrao je da nije dovoljno prozračna i velika. U izvještaju od 23. veljače 1948. navodi se da se jedino u toj dvorani nije mogla osigurati dovoljna čistoća. Bilo je otežano pranje ruku poslije vježbanja jer nije bilo dovoljno sapuna, a ni dovoljno umivaonika.¹³⁸ Dvorana za tjelesni odgoj nije mogla primiti sve učenike, bila je slabo osvijetljena, nalazila se u suterenu, pa je pristup do nje bio nezgodan.¹³⁹ I novi ravnatelj Josip Perišić kritizirao je u izvještaju na kraju školske godine 1947/48. što se nastava tjelesnog odgoja i sastanci učenika održavaju u mračnoj prostoriji u podrumu. Ravnatelj to nije smatrao dobrim za zdravlje učenika.

U gimnaziji nije postojala ni dvorana u kojoj bi se mogli skupiti svi učenici te gdje bi se mogle održavati priredbe, skupna predavanja i proslave. Nisu imali ni dvoranu za crtanje, a od školske godine 1947/48. pjevanje se obavljalo u dvorani u suterenu koja se koristila i za nastavu tjelesnog.

Iz arhivskih dokumenata vidi se da su se kabineti tijekom postojanja gimnazije polako uređivali. U izvještaju ravnatelja iz ožujka 1946. godine navodi se da je od kabineta bio uređen samo kemijski kabinet zbog zalaganja nastavnika kemije Mirka Keslera. Mnogi predmeti za kabinete su bili poklonjeni, tako da to nije zahtijevalo nove troškove. Nešto aparata za fizikalni i kemijski kabinet popravili su i sami učenici.¹⁴⁰ Već se u izvještaju od 31. kolovoza 1946. ističe se da je stanje u kabinetima dobro, ali da je potrebno nabaviti još neke predmete. Gimnazija je posjedovala harmonij i glasovir. U razredima su postojale ploče, pa se u istom izvještaju napominje da ih treba premazati te napraviti crtovlje na ploči iz pjevanja. Gimnazija je posjedovala i zbirku fosila i stijena s fosilima, ali ju je 30. prosinca 1946. dala Geološko-palantološkom zavodu jer im nije bila potrebna.¹⁴¹ Godine 1947. bila je popunjena prirodopisna zbirka herbarijem sa 720 biljaka. Herbarij je školi ustupio Milan Latković, umirovljeni učitelj uz cijenu od 2000 dinara.¹⁴² Iste godine su u fizikalno-kemijskoj učionici

---

¹³⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946. (1-1300), sig. 23641, Podaci o zgradama i materijalnom stanju, 31.08.1946.

¹³⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.02.1948.

¹³⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, Statistički podaci na dan 1.3.1948.

¹³⁹ Isto, 1.3.1948.

¹⁴⁰ HR-HDA-291, MPRO NRH 1945-1951, 2.2.5, Izvještaj na kraju polugodišta, 15.06.1946.

¹⁴¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 30.12.1946.

¹⁴² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju školske godine i na početku nove šk. godine, 15.05.1947.

stolovi bili pričvršćeni u amfiteatralnom obliku pa su učenici mogli bolje vidjeti eksperimente.¹⁴³ Škola je posjedovala i 3 mikroskopa. Gimnazija je 26. srpnja 1947. primila i 4 zemljopisne karte Europe od Ministarstva prosvjete, koje su stigle preko misije UNRR-e. U izvještaju od 23. veljače 1948. navodi se da najviše nedostaje sprava za tjelesni odgoj. Neke grane fizike također nisu imale pomagala, a ravnatelj Hrabak je kritizirao nastavnike i učenike što nisu iz matematike, zemljopisa i povijesti sami izradili nastavna pomagala.¹⁴⁴

Gimnazija je 13. siječnja 1947. molila Odjel za školstvo Ministarstva prosvjete da organizira preseljenje kuhinje iz zgrade gimnazije. Učenici su zbog jela dolazili u zgradu prije zvona i kada to nije bilo predviđeno po kućnom redu. Također se miris iz kuhinje širio po zgradi i nepovoljno utjecao na rad. Smatralo se da neće biti problem doći do prostorije koja bi služila kao menza za učenike, jer su se u ovom razdoblju zatvarale mnoge gostionice i noćni lokali. Gimnazija se o preseljenju trebala dogovoriti sa Stambenim odsjekom 1. rajona. Godine 1947. je dnevni boravak za učenike preseljen iz prostorija gimnazije. Nova menza za učenike se nalazila u Nikolićevoj ulici broj 10.¹⁴⁵ To je današnja ulica Nikole Tesle.¹⁴⁶ Prostorija u kojoj je bila kuhinja učeničke menze je 1948. bila preuređena u kemijski praktikum.¹⁴⁷

Gimnazija je imala problem i sa bukom koju su stvarala vozila koja su prolazila pokraj zgrade. Zbog toga je ravnatelj poslao molbu Saobraćajnom odsjeku Uprave narodne milicije za grad Zagreb u kojoj je molio da se zabrani prolaz motornim vozilima dijelom Gundulićeve ulice gdje se nalazila gimnazija. Zabrana je stavljena 7. lipnja 1947., ali vozila su ipak i dalje prolazila, pa se ravnatelj ponovno žalio Saobraćajnom odsjeku. Nakon ukidanja zabrane prolaska motornim vozilima 8. srpnja 1947. ravnatelj se još jednom žalio Saobraćajnom odsjeku jer je buka ometala rad škole. Saobraćajni odsjek je zatim poslao dopis da "ne mogu udovoljiti molbi za zatvaranje prolaza motornih vozila kraj gimnazije jer bi promet u ostalim ulicama bio preopterećen i otežan".¹⁴⁸ Postavili su samo znak zabrane trubljenja pokraj gimnazije, a obećali su ubrzo zabraniti i prolaz motorima pokraj gimnazije.

---

¹⁴³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju školske godine i na početku nove šk. godine, 25.05.1947.

¹⁴⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.02.1948.

¹⁴⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648, 25.05.1948.

¹⁴⁶ Zoran Gregl, Ivan Ružić, Mladen Švab, Dubravka Težak. *Zagrebačke ulice* (Zagreb:Naklada Zadro, 1994.) str.276

¹⁴⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948. (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.02.1948.

¹⁴⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, 16.07.1947.

Iz Statističkih podataka na dan 1. ožujka 1948. vide se još neki podaci o samoj zgradi. Škola je imala svoju radionicu za sitne popravke sa jednim zaposlenikom. Tamo je nedostajalo alata i strojeva. Imali su i školsku apoteku za koju je bio zadužen jedan nastavnik. Više nisu imali školsku kuhinju, ali se 425 učenika hranilo u Partizanskom đlačkom domu koji nije bio pod upravom škole. Od tih 425 učenika, 317 ih je i živjelo u domu.

U školi su postojale knjižnice, jedna nastavnička i jedna učenička. Nastavnička knjižnica je imala 1308 svezaka knjiga uređenih po strukama i po abecedi, a noviji dio je bio uređen po redu primanja knjige. Učenička knjižnica je imala 437 svezaka knjiga uređenih abecednim redom.¹⁴⁹ Na kraju školske godine 1947. broj knjiga u učeničkoj knjižnici se povećao. Imala je 1550 svezaka beletrističkih i 1500 komada školskih knjiga.¹⁵⁰ U izvještaju za prvo polugodište 1948. godine ravnatelj je istaknuo da su učenici tijekom prvog polugodišta posudili 3 913 knjiga i to većinom knjige vezane uz lektiru. Učenici su malo posuđivali politička djela. Osim u školskoj knjižnici učenici su posuđivali knjige i u drugim knjižnicama. Knjižnici su ipak nedostajali duplikati novih knjiga izdanih nakon 1945. godine. Nastavnička knjižnica je imala većinu potrebnih izdanja knjiga, ali su se nastavnici njima malo služili. Većina nastavnika je bila pretplaćena na pedagoške časopise i sami su kupovali knjige stručnog i općeobrazovnog karaktera. U gimnaziji se vodio registar u kojeg su se upisivali nazivi značajnih članaka i registar po predmetima sa preporukama knjiga. Ravnatelj je istaknuo u svom izvještaju iz 1948. godine da se nastavnici nisu služili registrom koliko su mogli.¹⁵¹

Gimnazija je čuvala arhiv bivše Partizanske realne gimnazije zbjega iz Hrvatske u Bajmoku te Realne gimnazije Čazma.

Gimnazija maršala Tita je prestala sa ubrzanim školovanjem učenika na kraju školske godine 1947/48, pa zbog toga više nije bilo potrebe za njenim postojanjem. Zgradu Gimnazije maršala Tita je 6. listopada 1948. preuzelo Ministarstvo vojske i mornarice te je prešla na budžet tog ministarstva.¹⁵² U jesen 1948. godine gimnazija je prestala postojati, a u istoj zgradi otvoreno je Vojno učilište "Ivan Milutinović".¹⁵³

---

¹⁴⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, Podaci o zgradama i materijalnom stanju škole, 31.08.1946.

¹⁵⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju 1947. godine

¹⁵¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.02.1948.

¹⁵² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648, 6.10.1948.

¹⁵³ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 13

6. O upisima učenika u gimnaziju i privatnim ispitima

Upisi u gimnaziju su se obavljali prije početka školske godine. To je bilo u rujnu i u ožujku, jer je u ovoj gimnaziji školska godina trajala po šest mjeseci da bi učenici mogli završiti dva razreda tijekom jedne godine. Prosječno je u gimnaziju svake školske godine bilo upisivano po 23 odjeljenja sa oko 800 učenika.¹⁵⁴ Uvjeti za upis su bili: da je učenik bio u partizanima ili na koji način "žrtva fašističkog terora" te da je zbog rata izgubio godine školovanja.¹⁵⁵

Prilikom upisa u gimnaziju na početku prve školske godine od 12. do 15. rujna 1945. učenici su bili podijeljeni u dvije grupe. U A grupu su ulazili borci, aktivisti i "žrtve fašističkog terora kod kojih je bilo jasno da su izgubili mnogo od školovanja."¹⁵⁶ Učenici iz A grupe su se odmah upisivali u gimnaziju. U B grupu su ušli svi ostali učenici koji su prosjekom ocjena ispunjavali uvjete za upis u gimnaziju. Od njih su se uzimale prijavnice i prilozi, a 22. rujna 1945. su saznali da li su upisani. Od boraca upisivali su se samo oni učenici koji su ispunili uvjete i bili u sastavu Jugoslavenske armije najkasnije do 31. prosinca 1944. godine te su zbog sudjelovanja u pokretu morali produžiti školovanje. Štab Jugoslavenske armije je pritom slao upravi Partizanske gimnazije dokaze i dokumente o njihovom sudjelovanju u Narodnooslobodilačkom pokretu. Nastavnici su na upisu odlučivali da li učenici ispunjavaju sve uvjete, a glavnu riječ u tome je imao v.d. direktora Franjo Hrabak. Na kraju upisa je u školi formirano 20 odjeljenja.¹⁵⁷ No, tijekom listopada su zbog dolaska novih učenika formirana još 2 odjeljenja. Tada je u prvi razred upisano 153 učenika, u drugi razred 123, u treći razred 167, u četvrti 111, u peti 137, u šesti 78, u sedmi 53, a u osmi 35 učenika.¹⁵⁸ Odjeljenja su se dijelila prema: godinama starosti učenika i vezanosti učenika uz posao izvan škole, a u višim razredima i prema jeziku kojeg su učenici učili.¹⁵⁹

Dokumenti koje su učenici morali predati na upisu bili su: uvjerenje o sudjelovanju u NOP-u, zadnja svjedodžbu ili neki dokument o dotadašnjem školovanju i rodni ili krsni

---

¹⁵⁴ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 12

¹⁵⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 12.08.1946.

¹⁵⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavnčkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 13.9.1945.

¹⁵⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavnčkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 2.10.1945.

¹⁵⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavnčkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 30.10.1945.

¹⁵⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavnčkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 27.9.1945.

list.¹⁶⁰ Od jeseni 1946. godine svjedodžbe učenika su morale biti potvrđene na komisiji gimnazije ako su bile izdane za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske.

Ovjerene svjedodžbe učenika iz ranijih razreda školovanja slale su gimnazije koje su učenici pohađali prije nego su se upisali u Partizansku gimnaziju. Za neke učenike je škola tražila karakteristike koje su slali odjeli unutrašnjih poslova. U karakteristikama je ocijenjeno njihovo vladanje i odnos prema NOP-u te odnos prema novoj vlasti. Tako se npr. u karakteristikama za Zvonimira Žarkovića, Josipa Holjevca, Josipa Sabola, Stevu Juilusa, Vladimira Bobinca navodi da su "ispravnog vladanja u moralnom pogledu i da se nisu ogriješili u NOP."¹⁶¹ Ističe se i da su aktivni u obnovi zemlje i da su "pristaše ovog društvenog poretka."¹⁶² Ponekad je gimnazija tražila karakteristike za roditelje učenika koji su se htjeli upisati u ovu gimnaziju. Tako je Unutarnji odsjek Gradskog narodnog odbora 5. rajona u ožujku 1947. poslao karakteristiku za fotografa Artura Jungwirtha koja je bila potrebna radi upisa njegove kćeri Olge u ovu gimnaziju.¹⁶³ U njoj je napisano da se Artur nalazi u zatvoru radi špekulacije stranom valutom. Nije se politički isticao za vrijeme okupacije, a kao Židov bio je ugrožen od okupatora. Kaže se da je pasivan nakon oslobođenja. Za njegovu kćer se navodi da je moralno ispravna i poštena¹⁶⁴, ali da ne surađuje s omladinskim organizacijama.

Prema odluci Odjela prihoda iz Ministarstva financija od 3. rujna 1945. siromašni učenici nisu plaćali školske takse za upis. Takse su se naplaćivale samo od onih učenika kod kojih je to bilo moguće s obzirom na njihovo imovinsko stanje. Učenici koji su potvrdom o imovinskom stanju dokazali da su siromašni bili su oslobođeni plaćanja taksi za upis.

I nakon što su prošli upisi primale su se molbe učenika koji nisu završili školovanje zbog rata, pa su tražili da im se dopusti nastavak školovanja u ovoj gimnaziji. Dosta učenika je o postojanju gimnazije saznalo iz dnevnih novina. Nekima od njih je to bilo odobreno, a nekima nije. Oni koji su još bili u sastavu Jugoslavenske armije morali su čekati otpust iz vojske i onda su mogli biti primljeni u gimnaziju. Odluku o tome je donio 3. prosinca 1945. Odjel za srednje škole Ministarstva prosvjete. Ravnatelji su bili ovlašteni da mogu upisivati demobilizirane učenike iz Jugoslavenske armije u roku od dva mjeseca nakon početka nastave pošto se nisu mogli upisati u redovnom roku. Poslije toga ih se nije moglo upisivati jer je bilo obrađeno toliko gradiva da bi poseban rad s njima ometao redovan rad. Ipak, takvi učenici su mogli dolaziti na nastavu ako su mislili da se sami mogu spremati za polaganje privatnog

---

¹⁶⁰ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 38

¹⁶¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-1300), sig. 23641

¹⁶² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-1300), sig. 23641

¹⁶³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, 7.3.1947.

¹⁶⁴ Isto, 7.3.1947.

ispita u veljači 1946. godine. Oni koji su imali pravo na skraćeno školovanje mogli su se upisati u novoj školskoj godini koja je u partizanskim gimnazijama i pomoćnim razredima počinjala od ožujka. Molbe učenika za naknadni upis su se odobravale i u travnju 1946. ako je sve bilo u redu i ako je učenik udovoljavao uvjetima.¹⁶⁵

Ministarstvo prosvjete je 25. rujna 1946. poslalo nove odredbe o upisu u Gimnaziju maršala Tita. Određeno je da se u prvi razred s pravom na ubrzano školovanje mogu upisati oni učenici koji, pored ostalih uvjeta propisanih za upis u partizanske gimnazije, imaju u zadnjoj školskoj svjedodžbi najmanje vrlo dobar uspjeh. Za drugi razred se obavljao privremeni upis, a ako ne bi bilo dovoljno učenika za jedan razred, oni su trebali biti upućeni u druge partizanske gimnazije. Pravo na ubrzano školovanje su gubili učenici koji su u drugom i ostalim razredima imali dovoljan uspjeh. Ministarstvo je dopustilo da se na gimnaziji otvori jedno odjeljenje trećeg razreda za redovito školovanje dok je za ostale razrede ostalo ubrzano školovanje. Učenici iz Partizanske gimnazije na Hvaru su se mogli upisati u ovu gimnaziju, ali bez prava na dom.¹⁶⁶ Učenici koji nisu učili ruski jezik te od petog razreda engleski ili francuski jezik dobili su rok od 1 do 2 mjeseca za polaganje ispita kojim bi to nadoknadili. Učenici koji su se željeli hraniti u dnevnom boravku morali su poslati molbe upravi škole.

Idućeg dana je Vice Zaninović iz Odjela za školstvo Ministarstva prosvjete tražio da se napravi popis učenika koji su završili prethodni razred s dovoljnim uspjehom i bili su prestari za pohađanje redovite škole, a željeli su nastaviti školovanje. Ako bi ih bilo za jedan razred, napravili bi još jedno odjeljenje na gimnaziji. Ako bi ih bilo premalo, poslali bi u to odjeljenje još učenika iz drugih zagrebačkih gimnazija. Sada ih još ne bi upisali nego bi se odluka donijela poslije.¹⁶⁷

U rujnu 1946. godine u školu je bilo upisano 814 učenika i učenica.¹⁶⁸ Nakon upisa bilo je 20 odjeljenja, 10 ih je bilo prije podne, a 10 poslije podne.¹⁶⁹ Učenici kojima još nisu bile odobrene molbe za upis mogli su ići na predavanja uz potvrdu koju su dobili u tajništvu.¹⁷⁰ Tijekom listopada se ipak upisalo još učenika i učenica, pa je na kraju bilo 23

---

¹⁶⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641

¹⁶⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 25.09.1946.

¹⁶⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 26.09.1946.

¹⁶⁸ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 49

¹⁶⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica Nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 2.10.1946.

¹⁷⁰ Isto, 2.10.1946.

odjeljenja u gimnaziji.¹⁷¹ Od toga je 21 odjeljenje bilo ubrzano, a upisana su i dva redovita odjeljenja za učenike koji nisu mogli pratiti ubrzani rad.

U kolovozu 1946. u gimnaziju je bilo upisano ukupno 735 učenika. Njih 108 je nadoknadilo izgubljene godine, a 627 nije. Bilo je 21 odjeljenje od čega je bilo 7 redovitih odjeljenja, a 13 skraćenih. Nije bilo 1. i 2. razreda skraćenih odjeljenja.¹⁷² U listopadu te godine je upisano 23 odjeljenja od kojih su dva bila redovita. Dio učenika koji su nadoknadili godine školovanja su otišli u redovite škole, a upisani su i novi tek demobilizirani učenici.¹⁷³

U ožujku 1947. godine obavljali su se upisi u novu školsku godinu u gimnazijama sa skraćenim školovanjem. Upis je obavljala komisija od tri člana, koja je provjeravala da li učenici imaju pravo na skraćeno školovanje.¹⁷⁴ Poslije obavljenih upisa gimnazija je morala javiti ministarstvu koliko će učenika završiti sa školovanjem, a koliko će ih još ostati za školsku godinu 1947/48. Na kraju je bilo upisano 20 odjeljenja.

Na sjednicama Nastavničkog zbora održanima 1. srpnja 1947. i 21. srpnja 1947. razgovaralo se o sljedećoj školskoj godini. Planiralo se da će također postojati ubrzana i redovita odjeljenja na ovoj školi. Ravnatelj je naveo da će ovu školu moći pohađati samo najbolji učenici ove škole i drugih škola.¹⁷⁵ Naveo je da će to biti izazov za nastavnike te su zbog toga nastavnici dobili zadatak da čitaju literaturu i da se posebno pripreme za sljedeću školsku godinu.

U travnju 1947. godine Savezna skupština je donijela prvi petogodišnji plan razvoja zemlje po uzoru na sovjetsku "petoljetku".¹⁷⁶ Plan je inzistirao na centralizaciji s jakim središnjim administrativnim državno-partijskim nadzorom. Država je bila jedini investitor te se planirao razvoj teške industrije. Takva industrija se smatrala preduvjetom za razvoj lake industrije, prometa i poljoprivrede. Na taj način se Jugoslavija trebala iz pretežno poljoprivredne zemlje pretvoriti u industrijsku.¹⁷⁷ Nastojalo se stvoriti nove grane privrede koje do tada nisu postojale u jugoslavenskom gospodarstvu. Također se nastojalo ukloniti ili ublažiti nejednakosti u razvoju pojedinih krajeva Jugoslavije. Ipak, nisu se sva ministarstva i ustanove pridržavale planova na što je 9. rujna 1947. upozorila Planska komisija NR

---

¹⁷¹ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 49

¹⁷² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641

¹⁷³ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 49

¹⁷⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, 28.01.1947.

¹⁷⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Knjiga zapisnika sjednica Nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 21.07.1947.

¹⁷⁶ Ivo Goldstein, *Hrvatska povijest 1918-2008*, (Zagreb:EPH, 2008.), 430

¹⁷⁷ Isto, str. 431

Hrvatske. U upozorenju se navodi da je takva praksa nespojiva sa planiranom i planskom privredom.¹⁷⁸

Da bi se dobili kadrovi potrebni za izvršenje petogodišnjeg plana, provodio se planski upis učenika u škole. Zbog toga je osnovan Planski odjel u Ministarstvu prosvjete. Taj odjel je pisao gimnaziji 16. srpnja 1947. godine. U dopisu su naveli da su odgovorni organi izradili plan upisa đaka u sve srednje i više stručne škole na području NR Hrvatske za šk.god. 1947/48.¹⁷⁹ Napominje se da je plan točno i detaljno razrađen te da ga je po školama počela provoditi omladinska organizacija. Navodi se da s njom treba stupiti u kontakt i pružiti joj podršku.

Prijave za upis u gimnaziju primane su od 19. do 22. rujna 1947. godine.¹⁸⁰ Učenici su sami slali molbe za upis u gimnaziju. Molbe su se dosta često odbijale zato što učenici nisu imali uvjeta za ubrzano školovanje ili zato što više nije bilo mjesta u gimnaziji. Takvim učenicima je bilo preporučeno da se nastave školovati u gimnaziji u svom mjestu.¹⁸¹

Nastava je u novoj školskoj godini započela 26. rujna 1947. godine, a u školu je bilo upisano 748 učenika.¹⁸² Kasnije ih se upisalo još. To se može vidjeti iz izvještaja o upisu učenika od 11. listopada 1947. koji je gimnazija poslala Planskom odjelu Ministarstva prosvjete. Škola je ove školske godine imala 12 učionica i 29 nastavnika, od kojih je 16 bilo nastavnika, a 13 nastavnica.¹⁸³ Broj upisanih učenika vidi se iz priložene tablice:

Razred	Broj upisanih učenika i odjeljenja
1.	88 (2 odjeljenja)
2.	42 (1 odjeljenje)
3.	73 (2 odjeljenja)
4.	80 (2 odjeljenja)
5.	95 (3 odjeljenja)
6.	109 (3 odjeljenja)
7.	144 (4 odjeljenja)
8.	158 (3 odjeljenja)
	Ukupno: 789 učenika (20 odjeljenja)

¹⁷⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, 9.09.1947.

¹⁷⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1401-1900), sig. 23645, 16.07.1947.

¹⁸⁰ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 55

¹⁸¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646

¹⁸² *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 55

¹⁸³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, 11.10.1947.

Najviše učenika na gimnaziji bilo je upisano u više razrede, a manji broj ih je bio upisan u niže razrede. Najviše je bilo upisanih učenika u završnom razredu gimnazije. Od 20 upisanih odjeljenja, 6 ih je bilo ubrzano, a 14 redovito.¹⁸⁴ U ubrzana odjeljenja su se upisivali učenici koji su imali vrlo dobar ili odličan uspjeh, a mogli su se upisati i učenici s dobrim uspjehom, ali samo ako su bili sposobni i zaslužni.¹⁸⁵ U ta odjeljenja su upisivani i demobilizirani borci koji su 1943/44. prekinuli školovanje. Za prijem učenika u ubrzana odjeljenja sastavljena je komisija koju su činili profesori ove škole: Zora Bakarić, Ivo Medić i Vladimir Orlić.¹⁸⁶ U redovita odjeljenja su se upisivali svi učenici ove gimnazije, zatim djeca žrtava fašizma, prvoboraca, logoraša.¹⁸⁷ Nastava se i dalje održavala u dvije smjene. Ubrzana odjeljenja su bila u jednoj, a redovita odjeljenja u drugoj smjeni. Smjena se mijenjala svaki drugi dan, a nastava se održavala i subotom. Iako se nastojalo podijeliti satnicu tako da jedni nastavnici predaju ubrzanim, a drugi redovitim odjeljenjima, to im nije uspjelo.¹⁸⁸ Tako su neki nastavnici predavali i jednima i drugima. Primani su i učenici iz ukinutih partizanskih gimnazija Ive Lole Ribara u Osijeku i Vladimira Nazora u Hvaru.¹⁸⁹

U planu za formiranje odjeljenja u školskoj godini 1948/49. koji je gimnazija poslala GNO-u navodi se da je za novu školsku godinu planirano 13 odjeljenja.¹⁹⁰ Predloženo je da se tri odjeljenja VII. razreda pošalju po drugim zagrebačkim školama, a da se na ovoj školi formiraju dva nova odjeljenja VII razreda. U njih bi ušli učenici i učenice iz drugih zagrebačkih škola.¹⁹¹ Navodi se da bi to pozitivno djelovalo i na učenike i na školu. Na kraju je u gimnaziju na dan 6. rujna 1948. bilo upisano 586 učenika, a ubrzanih razreda više nije bilo.¹⁹² U jesen 1948. gimnazija je prestala postojati, a arhivu škole je preuzela IV. muška gimnazija u Zagrebu.¹⁹³

Pravo polaganja privatnih ispita na ovoj gimnaziji imali su oni kandidati koji su i ispunjavali uvjete za upis u gimnaziju. Dakle, to su bili oni koji su zbog sudjelovanja u NOB-i ili kao žrtve fašističkog terora prekinuli školovanje te time izgubili jednu ili više školskih

---

¹⁸⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica Nastavničkog zbora gimnazije Maršala Tita 1947-1948 sig. 23729, 18.09.1947.

¹⁸⁵ Isto

¹⁸⁶ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 55

¹⁸⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica Nastavničkog zbora gimnazije Maršala Tita 1947-1948 sig. 23729, 18.09.1947.

¹⁸⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica Nastavničkog zbora gimnazije Maršala Tita 1947-1948 sig. 23729, 25.09.1947.

¹⁸⁹ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 55

¹⁹⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648, 19.7.1948.

¹⁹¹ Isto, 19.7.1948.

¹⁹² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648, 6.09.1948.

¹⁹³ Vodič kroz fondove i zbirke Državnog arhiva u Zagrebu, www.daz.hr, 16.12.2010.

godina.¹⁹⁴ Učenici su gimnaziji morali poslati molbu za polaganje privatnog ispita. Ministarstvo je tijekom školske godine 1945/46. odredilo da se na polaganje privatnog ispita upute učenici koji su bili prestari da budu primljeni redovno u gimnaziju jer su se ranije takvi učenici primali redovno u gimnaziju. Ta odluka je prihvaćena na sjednici nastavničkog zbora, ali je dodano da se na privatni ispit neće slati invalidi i učenici koji pohađaju zadnje razrede gimnazije.¹⁹⁵ Za polaganje privatnih ispita stizalo je mnogo molbi. To se vidi po tome što je gimnazija 8. lipnja 1946. zamolila Ministarstvo prosvjete da se neke molbe učenika predaju i drugim gimnazijama te se požalila da nema vremena ispitati sve učenike koji su ih predali. Privatne ispite su polagale uglavnom osobe koje su već bile zaposlene te nisu mogle slušati predavanja na gimnaziji. Neki su također zbog bolesti ili preseljenja u drugi grad morali prekinuti školovanje u partizanskim gimnazijama, pa su polagali privatni ispit da mogu nastaviti sa školovanjem. Polaganje privatnih ispita se naplaćivalo, pa je 1947. škola zaradila 8 020 dinara na privatnim ispitima.¹⁹⁶ Kandidati su u privatnom ispitu polagali ispite iz predmeta koji su se prema nastavnom planu i programu slušali u razredu za koji se polagao privatni ispit.

Učenici su mogli privatno polagati i ispit zrelosti. Tako je Tvrtko Meštrović, sin kipara Ivana Meštrovića, slušao predavanja u VIII. razredu ove škole.¹⁹⁷ On je položio VIII. razred još 1943. godine, ali nije mogao na maturu zbog "okupacije i antifašističkog držanja."¹⁹⁸ Zato mu je 3.12.1946. odobreno da posjećuje predavanja u Gimnaziji maršala Tita i polaže ispit zrelosti.

Većinom su učenici polagali ispite da bi mogli nastaviti daljnje školovanje u redovitim odjeljenjima gimnazija. Tako je Josip Odorčić 1942. godine prekinuo školovanje u Slavonskom Brodu i otišao u partizane. Demobilizacija mu je bila odobrena tek 20. prosinca 1945., pa se zbog toga nije mogao upisati u gimnaziju u redovitom roku. U ožujku 1946. polagao je ispit za VI. razred, ali ga nije položio.

---

¹⁹⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641

¹⁹⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica Nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 4.7.1946.

¹⁹⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644

¹⁹⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, 6.1.1947.

¹⁹⁸ Isto, 6.1.1947.

7. O zaposlenicima gimnazije

Na gimnaziji je prosječno u jednoj školskoj godini bilo zaposleno od 35 do 40 nastavnika te su to većinom bili borci, službenici u narodnooslobodilačkim odborima te suradnici ili simpatizeri NOP-a.¹⁹⁹ Neki od njih su bili i u zarobljeničkim logorima, kao npr. Mirko Kesler, koji je bio u logoru u Mađarskoj odakle ga je 1942. oslobodila Crvena armija ili Milenko Sevdic, koji je bio u njemačkom zarobljeničkom logoru od 1941. do 1945. godine.²⁰⁰

U statistici škole od 4. veljače 1947. godine navodi se da je u gimnaziji bilo zaposleno ukupno 35 nastavnika. Muških je bilo 21, a ženskih 15. Po stručnoj spremi 29 ih je imalo višu pedagošku školu, 4 srednju pedagošku školu i jedan nižu pedagošku školu. Bez pedagoške spreme je bila jedna nastavnica.²⁰¹ Dakle, uglavnom su predavali stručni nastavnici. Ipak, iz statističkih podataka na dan 1. ožujka 1948. vidimo da je pri kraju djelovanja škole bilo manje nastavnika. Sada ih je bilo 19. Od toga je bilo 8 nastavnika i 12 nastavnica.²⁰² Po narodnosti tada se najviše nastavnika izjasnilo kao Hrvati (15), zatim Rusi (2), Srbi (1) i Slovenci (1). Samo jedan nastavnik je imao strano državljanstvo, a ostali su bili državljani FNRJ.²⁰³ Šest nastavnika je bilo mlađe od 30 godina, sedam ih je bilo između 31 i 45 godina, petoro između 46 i 55 godina, a samo jedan preko 55 godina.²⁰⁴

Kao v.d. ravnatelja ove škole postavljen je 3. rujna 1945. Franjo Hrabak. Ubrzo je 18. siječnja 1946. postavljen i za direktora gimnazije odlukom Ministarstva prosvjete, a po suglasnosti Predsjedništva vlade Hrvatske. Tu dužnost je obavljao sve do travnja 1948. godine kada je bio premješten na položaj zemaljskog tajnika Saveza prosvjetnih radnika u Zagrebu.²⁰⁵ Od njega se u ime čitavog zbora oprostio na kraju sjednice nastavnčkog zbora 3. travnja 1948. profesor Ljubo Maštrović. Nastavnici škole su 17. travnja 1948. navečer organizirali i oproštajnu večer od ravnatelja Franje Hrabaka i profesora dr. Karla Kempnija koji je također otišao na novu dužnost.

---

¹⁹⁹ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 13

²⁰⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Matična knjiga o službenicima 1945-1948, sig. 23733

²⁰¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), Statistika škole 4.02.1947. sig. 23643

²⁰² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), Statistički podaci na dan 1.3.1948. sig. 23647

²⁰³ Isto, 1.3.1948.

²⁰⁴ Isto, 1.3.1948.

²⁰⁵ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 61

Ministarstvo prosvjete je 7. travnja 1948. odredilo da vršiteljica dužnosti ravnatelja bude profesorica Barbara Djelmiš.²⁰⁶ Novi ravnatelj je rješenjem Ministarstva prosvjete od 26. travnja 1948. godine postao Josip Perišić. On je prije toga bio ravnatelj Hrvatske gimnazije u Rijeci. Dužnost ravnatelja je preuzeo 7. svibnja 1948. godine.²⁰⁷ No već 24. kolovoza 1948. molio je Ministarstvo da ga ponovno premjeste u Rijeku zbog zdravstvenih razloga.²⁰⁸

Ravnatelj Hrabak u svojim izvještajima često spominje da je nastavu ometalo premještanje nastavnika po odjeljenjima, bolest nekih nastavnika i nedovoljan broj nastavnika. Zbog toga je dosta nastavnika bilo preopterećeno. Na početku rada gimnazije bilo je teškoća sa održavanjem nastave zbog premalog broja nastavnika. Na školi je tada radilo 28 nastavnika u 20 odjeljenja.²⁰⁹ Neki od njih su još studirali, a neki su bili zaposleni i u drugim institucijama i školama, pa nisu mogli predavati onoliko sati koliko je bilo potrebno. Ipak, to se riješilo do ožujka 1946. godine jer ravnatelj u izvještaju napominje da je škola imala dovoljno nastavnika za održavanje nastave. Nedostajali su im samo stručni nastavnik za fiziku koji bi mogao obavljati eksperimente, stručnjak iz zemljopisa koji poznaje građu viših razreda te nastavnik za tjelesni odgoj.²¹⁰ Kada je u ožujku 1946. ravnatelj Hrabak pisao Personalnom odjeljenju Ministarstva prosvjete, to im je i spomenuo. Osim toga javio im je da u novoj školskoj godini neće upisivati prvi razred, pa je predložio da se premjesti jedan profesor hrvatskog ili srpskog jezika. Naveo je i da je profesor vještina Stojan Aralica višak zato što je škola imala dva profesora crtanja. Ravnatelj je zato predložio da ga se premjesti na drugu školu.

Na kraju školske godine 1946. zemljopis u dva odjeljenja nije bio ocijenjen zbog bolesti nastavnice Katarine Koletić. Problem je bio i što učenici od početka školske godine nisu imali tjelesni odgoj, a uspješan rad učenika u tjelesnom odgoju bio je uvjet za dolazak nastavnika tjelesnog odgoja. Ravnatelj je smatrao da zbog toga škola nije mogla dati svoj maksimum u sportskim natjecanjima.²¹¹ Taj problem se nije riješio još od studenog 1945. godine.

Dana 9. ožujka 1946. ravnatelj je poslao Personalnom odjeljenju Ministarstva prosvjete izvještaj o nastavnici tjelesnog odgoja Stanki Bašić. Zamjerao joj je što je 27.

---

²⁰⁶ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 61

²⁰⁷ Isto, str. 62

²⁰⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648, 24.8.1948.

²⁰⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1945 (1-648), Izvještaj o prilikama i potrebama škole 27.10.1945. sig. 23640

²¹⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946. (1-1300) sig. 23641, 9.3.1946.

²¹¹ HR HDA-291, MPRO NRH 1945-1951, 2.2.5, Izvještaj na kraju polugodišta, 15.6.1946.

veljače 1946. poslala liječničku potvrdu da joj je potrebno mirovanje od 5 dana te se od tada nije javila niti je produžila bolovanje.²¹² Zbog toga nije unijela ocjene u imenik te su neke učenice ostale neocijenjene. Pošto je bila rođena 1924. godine, ravnatelj je smatrao da je premlada te da ju zbog učinjenih propusta i nedosljednog odnosa prema učenicama starijih razreda treba zamijeniti ozbiljnom i iskusnom nastavnicom.²¹³ Ministarstvo prosvjete je 18. ožujka poslalo odgovor u kojem navodi da nema iskusnijih starijih nastavnica tjelesne kulture, pa ju prema tome nisu mogli zamijeniti. Smatrali su da Stanku Bašić treba uputiti kako da izvršava svoje dužnosti te kako da popravi svoj postupak prema učenicima.²¹⁴ Disciplinski ju je trebalo kazniti zato što nije produžila bolovanje i unijela ocjene učenicima.

Ravnatelj je želio da nastavnici ove škole budu dobri stručnjaci.²¹⁵ Zbog toga je u svojim izvještajima znao kritizirati još neke nastavnike. Za profesoricu Miru Hercigonju koja je predavala matematiku i fiziku, naveo je da "zbog svoje konfuznosti odbija učenike, pa je zbog toga bilo teškoća."²¹⁶ Naveo je da profesorica Anka Murgić nije mogla dati zadovoljavajuće rezultate zbog trudnoće. Isticao je profesore Kuzmu Žanetića, Vladimira Orlića i Stanka Dvoržaka koji su bili na bolovanju. Ipak, Vladimira Orlića je ravnatelj pohvalio u izvještaju od 11. siječnja 1947. da unatoč bolesti cijeli dan u školi obavlja blagajničke i režiserske poslove.²¹⁷ Ravnatelj Hrabak je smatrao i da je profesor Kuzma Žanetić višak u ovoj školi te da bi ga trebalo premjestiti na neku drugu školu. U izvještaju od 23. veljače 1948. godine ravnatelj je napomenuo da se učenički pjevački zbor spremao za priredbe, ali nisu mogli postići veće rezultate zbog bolesti nastavnika pjevanja Vjekoslava Hranilovića.²¹⁸

U svom izvještaju od 11. siječnja 1947. ravnatelj napominje da se nekoliko nastavnika nije moglo prilagoditi planskom i sistematskom radu te pravilnom organiziranom ispitivanju učenika.²¹⁹ Tu je istaknuo profesoricu Miru Hercigonja, zatim profesora Clerca Laurenta koji je dosta teško čuo i imao problema sa disciplinom u razredu te Katarinu Koletić

---

²¹² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, Izvještaj o Bašić Stanki, 9.3.1946.

²¹³ Isto, 9.3.1946.

²¹⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, 18.3.1946.

²¹⁵ HR HDA-291, MPRO NRH 1945-1951, 2.2.5, Izvještaj na kraju polugodišta, 15.06.1946.

²¹⁶ Isto

²¹⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, Djelomičan izvještaj ravnatelja u vezi polugodišta, 11.1.1947.

²¹⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.2.1948.

²¹⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, Djelomičan izvještaj ravnatelja u vezi polugodišta, 11.1.1947.

koja se vratila sa bolovanja pri kraju polugodišta.²²⁰ Ipak je smatrao da uglavnom nastavnici rade nesebično, predano i neumorno.²²¹

Kada su neki nastavnici bili odsutni, gimnazija je tražila zamjenu za njih. Tako je 9. ožujka 1948. molila Prosvjetni odjel GNO-a zamjenu za odsutnog nastavnika pjevanja Vjekoslava Hranilovića te nastavnika tjelesnog Ivana Jelića koji je, uz tjelesni, predavao matematiku i fiziku.²²² Ivan Jelić je otišao sa reprezentacijom u NR Bugarsku, a zatim je otišao na Olimpijadu u London. Nije ga bilo na školi i od 5. do 8. ožujka jer je zastupao FNR Jugoslaviju u gimnastičkom natjecanju sa reprezentacijom Rumunjske u Beogradu 7. ožujka 1948. godine.²²³ Tražili su zamjena i za Zoru Levak, tajnicu gimnazije. Također su se predviđale neke promjene koje su se odnosile na nastavnike na ovoj gimnaziji u školskoj godini 1948/49. Hugo Rehnicher je trebao otići na drugo radno mjesto, pa je gimnazija trebala nekoga tko bi predavao filozofiju, matematiku i fiziku. Pretpostavljali su da ne mogu naći jednoga nastavnika koji bi sve to predavao kao Rehnicher. Dr. Karlo Kempni je također trebao otići na drugu dužnost pa im je bio potreban nastavnik za fiziku, astronomiju i matematiku.

U izvještaju iz ožujka 1946. ravnatelj je napomenuo da postoji nedostatak stručnosti i nedosljedan pedagoški postupak kod nekih nastavnika iako su se trudili kao kolektiv.²²⁴ Bile su organizirane predmetne komisije i svaka je imala svog rukovodioca. One su se povremeno sastajale i rješavale najvažnije probleme za svaki predmet. Također su rasporedile građu prema novom nastavnom programu. Sastavljene su i razredne predmetne komisije koje su se također sastajale i rješavale probleme u nastavi. U njih su ušli nastavnici iste struke koji su predavali u paralelnim odjeljenjima istih razreda. Ravnatelj je često kritizirao nastavnike jer nisu posjećivali predavanja drugih nastavnika svoje struke. Za koordinaciju nastave navodi se da je djelomično uspjela. Direktor je posjećivao satove nastavnika i svakom je iznosio svoje primjedbe i upute. Osim toga, više primjedbi na rad nastavnika je došlo i od tajništva Narodne srednjoškolske omladine (NSO). O pedagoškim problemima raspravljalo se nakon održanih obveznih referata. Nastavnici su, kao članovi sindikata, tijekom praznika proučavali pedagoške brošure ruskih autora te su prevodili s ruskog.

---

²²⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, Djelomičan izvještaj ravnatelja u vezi polugodišta, 11.1.1947.

²²¹ Isto, 11.1.1947.

²²² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, 9.3.1948.

²²³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, 3.3.1948.

²²⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946. (1-1300) sig. 23641, Izvještaj direktora na kraju školske godine, 8.3.1946.

U gimnaziji i u Partizanskom učeničkom domu bili su održavani kružoci. U njima su nastavnici pomagali učenicima u svladavanju gradiva te ih pripremali za niži i viši tečajni ispit. Taj posao su nastavnici obavljali dobrovoljno i izvan svog radnog vremena. Bilo je slučajeva da su nastavnici radili i do 10 sati dnevno sa učenicima. Ravnatelj je primijetio da neki učenici nisu shvatili da to nastavnici rade dobrovoljno te da im to nije dužnost.

Nastavnici su vodili i razne izvannastavne aktivnosti. U seminaru za kemiju učenici su sami održavali predavanja pod vodstvom profesora Mirka Keslera. Osnovana je i radio-sekcija na školi. Ipak, u izvještaju od 11. siječnja 1947. navodi se da kulturni masovni rad učenika nije poprimio veću širinu.²²⁵ Navodi se da u znanstvenim grupama sudjeluje ukupno 66 učenika. Sastanci grupa su se održavali redovito, ali se dio odluka nije realizirao. Navodi se da je to djelomice radi nedovoljne pomoći i kontrole SNO-a. Također je ravnatelj smatrao da ogromna nastavna građa koja se vrlo malo ili ništa reducira zauzme gotovo sve raspoloživo vrijeme učenika. Postojale su radioamaterska, kemijska i prirodopisna grupa. Postojala je i literarna grupa, a ravnatelj je smatrao da bi trebalo "naše mlade književnike povezati s ostalim omladinskim književnicima."²²⁶ Ravnatelj je bio zadovoljan tjelesnom kulturom. Zadovoljan je bio i grupom društvenih predmeta, a fizikalna grupa se uglavnom oslanjala na eksperimente. Ipak, u drugom polugodištu fizikalna grupa je obećala zahvatiti principijelne i idejne probleme.

Ravnatelj je smatrao da su se nastavnici dobro pripremali za nastavu. Učenici su često postavljali dodatna pitanja tijekom nastave na koja su nastavnici odgovarali. Spominje da su nastavnici pratili stručnu i pedagošku literaturu te tražili materijale koji su im bili potrebni za nastavu. Smatrao je da je odnos nastavnika prema učenicima vrlo dobar. Te je taj odnos često hvalio u svojim izvještajima.

U izvještaju od 15. svibnja 1947. ravnatelj je naveo da u nastavničkom zboru "vlada radno raspoloženje, pravo drugarstvo i ljubav za unapređenje nastave."²²⁷ Rijetko su nastavnici jedni drugima posjećivali satove, ali su predmetne komisije održavale dovoljan broj sastanaka. Nastavnici koji su predavali isti predmet su se međusobno savjetovali. Ravnatelj je dakle bio zadovoljan međusobnim odnosima nastavnika. U izvještaju na kraju školske godine 1947. ravnatelj napominje da su materijalne prilike nekih nastavnika teške.

---

²²⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, Djelomičan izvještaj ravnatelja u vezi polugodišta, 11.1.1947.

²²⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.2.1948.

²²⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju školske godine i na početku nove školske godine 15.5.1947.

Ravnatelj je smatrao da "materijalno osiguranje nastavnika i njihovih obitelji i bez rada izvan ovog zavoda treba biti plan kojem treba težiti."²²⁸

Djelatnici ove škole su bili nagrađeni 5. srpnja 1947. na svečanom sastanku svih zagrebačkih prosvjetnih radnika.²²⁹ Nagrade su dobili: Franjo Hrabak, Vladimir Orlić, Barbara Djelmiš, Ivan Pradegan, Ivo Medić i Marija Veber. Bila je pohvaljena i sindikalna podružnica ove škole.

U novom izvještaju od 23. veljače 1948. ravnatelj više nije bio zadovoljan nastavnicima na gimnaziji. Naveo je da je nekim nastavnicima rad na ovoj školi zamoran.²³⁰ Prema ravnateljevoj procjeni najmanje su bili bolesni oni kojima je bilo najviše stalo do rada u gimnaziji. Školu je od osnutka, zbog premještanja na druge dužnosti, napustilo mnogo nastavnika. Preostali nastavnici su postizali dobre rezultate u svom radu, ali je ravnatelj smatrao da je to kod nekih išlo sporo.²³¹ Nije bio oduševljen ni novim nastavnicima koji su došli, smatrao je da nisu dobri u svom radu kao onih koji su bili premješteni. Smatrao je da su na lošije rezultate nastavnika utjecali preopterećenost i zalaganje nastavnika u školi, sindikatu, Narodnoj fronti i tečaju. Zbog toga se nastavnici nisu mogli dovoljno stručno i pedagoški usavršavati. Ipak, nastavnici su pomagali jedni drugima. Također su i preko sindikalne podružnice raspravljalo i čitalo o političkim i pedagoškim problemima. Pomagalo se slabijim i mladim nastavnicima tako da su mogli odlaziti na satove starijih i iskusnijih nastavnika. Nastavnici su nastojali pomagati učenicima. Knjižnice i zbirke su se koristile u dovoljnoj mjeri. Navodi se da disciplina nije bila problem, ali da treba uložiti još napora te ojačati suradnju nastavnika, omladinske organizacije i doma. Navodi se da postupci svih nastavnika nisu bili ujednačeni. Nastavnici su se posvetili razradi programa, ali je kod nekih još postojala razlika između predviđenog programom i ostvarenog. Smanjenju te razlike pomagala je "drugarska kontrola sindikalnim putem"²³² odnosno nastavnici su u tome pomagali jedni drugima.

Nastavnici škole su, kao i svi državni službenici, morali polagati zakletvu. Polaganje zakletve bio je jedan "od uvjeta vršenja službe".²³³ Tekst zakletve je bio tiskan na papiru na kojem su se kasnije nastavnici potpisali. Tekst zakletve je išao: "Ja (ime i prezime nastavnika) zaklinjem se čašću svoga naroda i svojom čašću, da ću vjerno služiti narodu, da

---

²²⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju školske godine 1947.

²²⁹ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 53

²³⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.2.1948.

²³¹ Isto, 23.2.1948.

²³² Isto, 23.2.1948.

²³³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1401-1900), sig. 23645, 18.8.1947.

ću se pridržavati Ustava i zakona, da ću čuvati i braniti ustavni demokratski poredak Narodne Republike Hrvatske i Federativne Narodne Republike Jugoslavije i da ću svoju dužnost vršiti savjesno."²³⁴ Prosvjetni odjel GNO Zagreb je 18. kolovoza 1947. tražio od gimnazije da pošalje popis svih koji još nisu izrekli zakletvu te im odrediti dan zakletve. Također je podsjetio da svaki novopostavljeni službenik mora položiti zakletvu.²³⁵

Sa podvornicima je ravnatelj održavao sastanke svaki mjesec te je smatrao da je to dobro sredstvo za poticaj njihovom radu, "razvijanje drugarskih odnosa i samoinicijativu."²³⁶ Na sastancima su raspravljali o konkretnim nedostacima i planovima. Ipak, u svom izvještaju od 23. veljače 1948. ravnatelj nije bio zadovoljan sa podvornicima u školi. Jedino je pohvalio Ivana Pradegana za kojeg je napisao da je vrijedan i poduzetan.²³⁷ Blagajničko poslovanje škole je bilo u redu. Što se tiče administracije napominje se da zna biti zakašnjenja u njenim poslovima.

Prosvjetni odjel GNO-a je organizirao stručne sjednice za sve predmete koji su se predavali u srednjim školama. Sjednice su se održavale u prostorijama Učiteljske škole u Zagrebu, u Učiteljskom domu te u VIII. (ženskoj) gimnaziji. Dolazak na njih je bio obavezan te su se održavale u srijedu svakog drugog i trećeg tjedna u mjesecu.²³⁸ Nastavnici iz ove gimnazije su išli na te sjednice.

Ministarstvo prosvjete je 1. srpnja 1946. godine tražilo da se nastavnicima svih škola omogućiti odmor preko školskih ljetnih praznika. Tada se nisu smjeli organizirati obvezni tečajevi za nastavnike. Održavali su se samo za pomoćne učitelje i odgojitelje đачkih domova po odobrenju ili u organizaciji Ministarstva prosvjete. Tečajevi koji su se održavali (npr. historija, ruski jezik itd.) bili su neobavezni te su ih posjećivali nastavnici koji su to željeli. Jedini zadatak nastavnika je bio da proučavaju probleme nastave svojih predmeta te da se pripremaju za iduću školsku godinu. Mogli su se prijaviti u ferijalne kolonije na moru i u planinama za nastavnike te u ferijalne kolonije za omladinu.

Ipak, Prosvjetni odjel GNO-a Zagreb tražio je 15. srpnja 1947. da tijekom ljetnih školskih praznika svakog radnog dana od 7 do 13h netko bude u školi da se može dobiti veza

---

²³⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, 15.1.1947.

²³⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1401-1900), sig. 23645, 18.8.1947.

²³⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju školske godine 1947.

²³⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.2.1948.

²³⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, 6.1.1948.

u slučaju ako njima ili Ministarstvu budu trebali neki izvještaji.²³⁹ Određeno je da Hugo Rehnicker, nastavnik ove gimnazije, bude svaki dan u školi od 10 do 12 sati.

Na konferencijama ravnatelja gimnazija i učiteljskih škola NR Hrvatske koje su održane od 19. do 24. travnja 1948. donesen je zaključak da se u školama na sjednicama Nastavničkog zbora rasprave pitanja iz školskog života o kojima se raspravljalo na konferencijama. Prosvjetni odjel GNO-a Zagreb je poslao 11. svibnja 1948. dopis školama u Zagrebu u kojem ih upozorava da je na nekim školama to bilo samo djelomično učinjeno. Također se napominje da neki nastavnici zbog kratkih priprema u svojim referatima nisu ulazili dublje u problematiku o kojoj se raspravljalo na konferencijama. Zato je određeno da ravnatelji upoznaju detaljnije nastavnički zbor sa problemima o kojima se raspravljalo i zaključcima koje treba provoditi. Ravnatelji su zbog toga morali zadužiti nastavnike da na početku iduće godine održe referate. Pritom su trebali sve nastavnike upozoriti na bibliografiju o tim pitanjima kako bi "diskusija bila što življa i plodonosnija."²⁴⁰ Godine 1948. počela se provoditi borba za idejnost nastave kojom se trebalo nastavu i odgoj više organizirati u duhu marksizma-lenjinizma.²⁴¹ Zbog toga je Prosvjetni odjel tražio od ravnatelja da zaduže nastavnike svih predmeta da za početak nove školske godine sastave elaborat o tome kako će provoditi idejnost u svojoj nastavi.

8. O nastavi i učenicima

U Gimnaziji maršala Tita su učenici, kao i u svim ostalim partizanskim gimnazijama, tijekom jedne školske godine učenici mogli završiti dva razreda. Zbog toga je jedna školska godina trajala od listopada do veljače, a druga školska godina od ožujka do srpnja ili kolovoza. Jedino je 1948. godine nastava završila u lipnju.²⁴² Nakon završetka svake školske godine i sve do početka nove trajali su praznici za učenike. Učenici tada nisu imali nastavu nego su se u to vrijeme održavali popravni ispiti, ispiti zrelosti i privatni ispiti.

Uskrсни praznici su se u ovoj gimnaziji obilježili samo jedanput. Tada su u svim osnovnim školama, gimnazijama i učiteljskim školama trajali od 18. do 23. travnja 1946. te su za vrijeme praznika učenici i nastavnici mogli otputovati svojim kućama. Ipak, većina

---

²³⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1401-1900), sig. 23645, 15.7.1947.

²⁴⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648, 11.5.1948.

²⁴¹ Spehnjak "Prosvjetno-kulturna politika", str. 97

²⁴² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, 28.01.1948.

učenika ove gimnazije nije otišla kućama preko tih praznika, pa je 22. travnja održan zajednički izlet profesora i učenika u Markuševac.²⁴³ U daljnjim dokumentima se uskrсни praznici ne spominju, pa vjerojatno nisu ni postojali.

Božićni praznici su trajali odvojeno za učenike katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti. Tijekom prve školske godine u ovoj gimnaziji božićni praznici su trajali tri dana. Iduće školske godine je u studenom 1946. Ministarstvo prosvjete poslalo obavijest o božićnim praznicima. Određeno je da učenici rimokatoličke vjeroispovijesti nemaju nastavu od 24. do 27. prosinca 1946, te 1. i 6. siječnja 1947, a učenici srpskopравoslavne vjeroispovijesti od 6. do 9. siječnja te 14. i 19. siječnja 1947.²⁴⁴ Učenici jedne vjeroispovijesti u pravilu su imali nastavu tijekom praznika druge vjeroispovijesti. Cijela škola nije imala nastavu tek ako je polovica ukupnog broja polaznika bila iste vjeroispovijesti. U razredima gdje je trećina učenika bila na praznicima nije se učilo novo gradivo. Nastavnici koji nisu bili iste vjeroispovijesti kao većina učenika na školi imali su praznike kao i ostali državni namještenici. Ipak, u ovoj gimnaziji božićni praznici su 1946. godine trajali dulje od roka kojeg je postavilo Ministarstvo. Trajali su od 22. do 30. prosinca 1946. jer većina učenika nije bila iz Zagreba, pa im se htjelo omogućiti da odu svojim kućama.²⁴⁵ Božićni praznici za pravoslavne učenike su bili od 4. do 9. siječnja 1947.²⁴⁶ Iduće školske godine božićni praznici su trajali samo jedan dan što se opravdavalo potrebama Petogodišnjeg plana.²⁴⁷ Tako je bilo i u ovoj gimnaziji.²⁴⁸ Na kraju je 10. prosinca 1951. Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu NR Hrvatske donio odluku o ukidanju svih vjerskih praznika i blagdana s popisa školskih praznika.²⁴⁹

Gimnazija maršala Tita je 4. listopada 1945. počela održavati nastavu za svih osam razreda. Nastava se tijekom cijelog razdoblja postojanja ove gimnazije odvijala u dvije smjene jer nije bilo dovoljno učionica za održavanje nastave u jednoj smjeni. Prije podne nastava je počinjala u 8h, a poslije podne u 14h.²⁵⁰ Na početku i na kraju nastave učenici su pozdravljali nastavnike pozdravom "Zdravo!". U svakom odjeljenju određen je redar koji je pazio na red i čistoću. Učenici su morali prijaviti ako se nastavnik nije pojavio u razredu u

---

²⁴³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 12.04.1946.

²⁴⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 25.11.1946.

²⁴⁵ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 50

²⁴⁶ Isto, str. 50

²⁴⁷ Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991: od zajedništva do razlaza*, str. 167

²⁴⁸ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 58

²⁴⁹ Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991: od zajedništva do razlaza*, str. 169

²⁵⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 3.10.1945.

roku od 3 minute nakon zvona da bi se odredilo tko će zamijeniti odsutnog nastavnika. Izvan škole učenici su morali pozdravljati profesore skidanjem kape. Kao znak poštovanja učenici su profesore oslovljavali sa Vi.

Pošto na početku rada škole nije bilo udžbenika, učenici su često morali raditi bilješke na satu tijekom predavanja nastavnika.²⁵¹ Koristile su se neke knjige starijih izdanja, ali su to uglavnom bile knjige za kemiju, fiziku i francuski jezik. Nije bilo knjiga za hrvatski ili srpski jezik, engleski jezik, povijest, geografiju.²⁵² Ministarstvo prosvjete je u siječnju 1946. kritiziralo način rada u razredu u kojem nastavnik diktira učenicima građu.²⁵³ Navodi se da je to zastarjela metoda pri kojoj učenik postaje potpuno pasivan te da ju treba izbaciti iz škola. Diktiranje se opravdavalo nepostojanjem udžbenika pa se u spisu napominje da će se pitanje udžbenika ubrzo riješiti. Pojavljivali su se i prijedlozi da nastavnici pripreme skripte za svoje predmete.²⁵⁴ Ipak, ubrzo su se počeli izdavati udžbenici. Tako se od 31. kolovoza 1946. distribucija školskih knjiga vršila preko knjižara: Nakladni zavod Hrvatske, "Epoha", "Hrvatska knjižara", "Naprijed" i "Prosvjeta".²⁵⁵ U izvještaju na kraju školske godine 1947. napominje se da nedostatak knjiga nije značio smetnju u nastavi te da su nastavnici tijekom godine pomalo navikavali učenike na korištenje školskih knjiga koje su bile izdane.²⁵⁶

Na gimnaziji su se ispiti zrelosti održavali nakon završetka školske godine. Postojao je usmeni i pismeni dio ispita. U pismenom dijelu ispita pisala se zadaćnica iz hrvatskog jezika, ruskog jezika i matematike.²⁵⁷ Prvi izvanredan rok ispita zrelosti za četiri kandidata održan je od 27. do 30. rujna 1945. godine još prije početka održavanja nastave na gimnaziji.²⁵⁸ Prvi redovni ispiti zrelosti na ovoj gimnaziji održani su od 15. do 24. ožujka 1946.²⁵⁹ Ispitu je pristupilo 37 kandidata. U izvještaju koji je kasnije poslan Ministarstvu prosvjete ističe se da je većina maturanata zrelo odgovarala na pitanja te da nije bilo incidenata.²⁶⁰ Prosječno su najslabije odgovarali na pitanja iz gramatike. Ističe se da je gradivo iz matematike bilo jednostavnije od onoga koje bi se tražilo kod redovitog

---

²⁵¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 27.9.1945.

²⁵² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 30.11.1945.

²⁵³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, 17.1.1946.

²⁵⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 14.01.1946.

²⁵⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 31.8.1946.

²⁵⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju školske godine 1947.

²⁵⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 sig. 23642, 17.9.1946.

²⁵⁸ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str.41

²⁵⁹ Isto, str. 42

²⁶⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641

školovanja. Tema u zadaćnici je bila: "Borba protiv tuđina kao motiv naše književnosti." U kolovozu 1946. godine ispitu zrelosti je pristupio 61 kandidat. Tada je ukupno 51 kandidat položio ispit, 6 je poslano na popravak, 2 je odbijeno na godinu dana, a 2 kandidata su odustala.²⁶¹ U ožujku 1947. održani su ispiti zrelosti kojima je pristupilo 70 kandidata.²⁶² Ipak najviše kandidata je bilo prijavljeno na ispitu zrelosti koji je održan 29. kolovoza 1947. Prijavilo ih se 116, a 115 ih je pristupilo ispitu. Položilo ih je 112, a 3 su poslani na popravni ispit.²⁶³ Tema u zadaćnici je bila "Udio omladine u stvaranju novog života, dostojna čovjeka". Ministarstvo prosvjete je odobrilo 28. prosinca 1947. bivšim redovnim učenicima partizanske gimnazije u Zagrebu koji su u redovnom roku šk. god. 1947/48 kod polaganja ispita zrelosti odbijeni na godinu dana, da u veljači 1948. pristupe ponovnom polaganju ispita zrelosti.²⁶⁴ Učenici su polagali ispit u gimnaziji u kojoj su ga i prvi put polagali. Redovni rok za ispite zrelosti u školskoj godini 1947/48. je bio u lipnju.²⁶⁵

Odjel za srednje škole Ministarstva prosvjete je 10. siječnja 1946. godine poslao školama upute o pismenim radovima iz hrvatskog ili srpskog jezika. To se odnosilo i na teme koje su se zadavale na ispitu zrelosti. U spisu se kritizira nastavnike da zadaju učenicima teme s "bližim, neodređenim naslovima koji nemaju veze ni sa životom, ni sa stečenim učeničkim znanjem."²⁶⁶ Zbog toga su predložili teme iz područja ljudske zajednice, rada i stvaranja, o bratstvu među slavenskim narodima, o borbi za slobodu itd. Traže da se zadaju teme u kojima će učenici pokazati znanje iz različitih predmeta te to povezati sa stvarnim životom. Upozorava se nastavnike da ne gledaju samo gramatičke pogreške nego da učenike upozoravaju na jezik i stil te na rječničko blago. Predlaže se da mlađim učenicima nastavnik odredi jednu temu. Starijim učenicima su se mogle zadati dvije teme, ali su im morale biti bliske. U ovoj gimnaziji su takve teme i zadavane učenicima na maturi, privatnim ispitima i nižem tečajnom ispitu iz hrvatskog ili srpskog jezika. Tako su teme bile npr. "Jedna uspomena iz NOB-e", "Obnova i izgradnja naše zemlje", "Značenje auto-ceste 'Bratstvo i jedinstvo'", "Mi smo preuzeli život u svoje ruke i izgrađujemo ga", "Tuđe nećemo, svoje ne damo", "Što mogu pridonijeti obnovi naše zemlje?" i slične teme. Osim toga zadavane su i teme vezane uz gradivo kao "Značenje ilirskog pokreta za naš narodni, politički i zabavno-prosvjetni život", "Rodoljubni motivi u našoj dalmatinskoj i dubrovačkoj književnosti", "Lik majke u književnosti NOB-e", "Odnos klasnih suprotnosti u djelima književnika 20. vijeka" i slično.

---

²⁶¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 17.9.1946.

²⁶² *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 51

²⁶³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1401-1900), sig. 23645, 29.8.1947.

²⁶⁴ HR-DAZG, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, 28.12.1947.

²⁶⁵ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 63

²⁶⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300) sig. 23641, 10.1.1946.

Latinski jezik je prema nastavnom planu i programu bio neobvezan predmet. Zbog toga su učenici mogli poslati molbu da ih se oslobodi učenja tog jezika. Tako je Dragutin Šikić u svojoj molbi od 4. lipnja 1946. naveo da je počeo učiti latinski da "poveća ličnu naobrazbu"²⁶⁷, a ne zato što će mu biti koristan u budućem poslu. Naveo je da živi u lošim ekonomskim uvjetima te da uzdržava sebe i roditelje. Nije imao vremena da se posveti neobveznim predmetima jer je slobodno vrijeme koristio za učenje obveznih predmeta. Takvu molbu je predao i Nikola Gurić koji nije imao vremena za učenje latinskog jer je putovao vlakom svaki dan pa nije stigao učiti druge predmete. Učenici koji su predali molbu bili su na sjednicama Nastavničkog vijeća i oslobođeni učenja latinskog jezika. Prema podacima iz 1946. godine vidi se da je malo učenika gimnazije učilo latinski jezik. U studenom 1946. je u gimnaziju bilo upisano 832 učenika, a samo ih se 211 prijavilo za učenje tog jezika²⁶⁸. Prema izvještaju o latinskom jeziku od 9. srpnja 1946. kojeg je gimnazija poslala Ministarstvu prosvjete vidi se da se latinski jezik u učio u četiri grupe. U prvoj grupi koja je obuhvaćala učenike V a, b i c razreda nastavu je pohađalo 27 polaznika, od kojih su 4 odustala, a jedan je napustio školu. U drugoj grupi su bili učenici VI a i c razreda, a bilo ih je 15. U trećoj grupi u kojoj su bili učenici VI b i d razreda prijavilo se 17 polaznika, a jedan je odustao. U četvrtoj grupi koja je obuhvaćala VII. i VIII. razrede bilo je 10 polaznika.²⁶⁹

Vjeronauk je također bio fakultativan predmet u svim školama. To je bilo potvrđeno u Nastavnom planu i programu koji je izdao Prosvjetni odjel ZAVNOH-a od 1. studenog 1944. godine te u Nastavnom planu i programu za školsku godinu 1945./46. koji je izdalo Ministarstvo prosvjete u Zagrebu. U razdoblju nakon rata u školama je službeno ukinuta molitva, skinuti su križevi te su ukinute zajedničke školske mise.²⁷⁰ U uputama koje je poslalo Ministarstvo prosvjete 22. rujna 1945. navodi se da vjeronauk uče oni učenici koji to žele ili čiji roditelji to žele. Navodi se da nije potrebna ni pismena ni usmena izjava roditelja ili učenika o tome. Tražilo se od školskih vlasti da tu budu nepristrane te da ne vrše agitaciju za ili protiv vjeronauka. Ako bi oko tog pitanja došlo do spora između učenika i roditelja, školske vlasti su to trebale promatrati kao privatnu stvar. Planiralo se organizirati vjeronaučnu nastavu i za druge vjerske zajednice. Tako je u studenom 1945. godine Arhijerejsko namjesništvo Srpske pravoslavne crkve tražilo popis pravoslavne djece koja su pohađala srednju školu u Zagrebu radi organizacije vjeronaučne nastave. Iduće godine u prosincu

---

²⁶⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, 4.6.1946.

²⁶⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 14.11.1946.

²⁶⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, Izvještaj o latinskom jeziku, 9.7.1946.

²⁷⁰ Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991: od zajedništva do razlaza*, str. 112

Prosvjetni odjel Gradskog narodnog odbora je tražio broj učenika koji bi htjeli učiti islamski vjeronauk.²⁷¹

Država je nakon rata pa sve do 1948. godine inzistirala da se vjeronauk ne predaje u crkvi, nego samo u školama jer su tamo nastavu mogli bolje kontrolirati.²⁷² Zato je 14. prosinca 1945. Odjek za srednju nastavu Prosvjetnog odjela Gradskog narodnog odbora upozorio ravnatelje srednjih škola da neki nastavnici održavaju nastavu iz pojedinih predmeta u izvanškolsko vrijeme i izvan školske zgrade. Pritom su istaknuli da vjeroučitelji okupljaju učenike i u privatnim prostorijama održavaju satove vjeronauka. Smatrali su da je to okupljanje bez dozvole školske vlasti protivno školskim propisima. Tražili su od ravnatelja da na to obrate pažnju jer će inače snositi odgovornost. Za održavanje nastave vjeronauka svećenici su morali tražiti posebna dopuštenja od narodnih odbora, jer su odbori bili zaduženi za donošenje odluka o vjeronauku. Kad bi svećenici dopuštenja dobili, vjeronauk se predavao jedan sat i obično je bio zadnji sat nastave.²⁷³ Na kraju je 1952. godine vjeronauk u školama ukinut.²⁷⁴

U gimnaziji je održavano natjecanje među razredima. Razredi su ocjenjivani postocima, a kriteriji su bili: ocjene bez nedovoljnih i dovoljnih, pročitane knjige, kulturno ponašanje učenika, broj marljivih učenika, urednost razreda, broj održanih referata, broj učenika koji rade po znanstvenim grupama i seminarima zatim količina nenaučenog gradiva, broj neopravdanih izostanaka te izrečenih kazni.²⁷⁵ Kasnije se gledao i broj pohvaljenih učenika.²⁷⁶ Na kraju školske godine su najbolji razredi i učenici bili nagrađeni. Najčešće su nagrade bile knjige. Tako su pohvaljenim učenicima darovane knjige koje je škola dobila od NZH (Nakladnog zavoda Hrvatske), Prosvjete, Kulture i Francuskog instituta.²⁷⁷ U prosincu 1946. godine pred školom je bio pohvaljen 51 učenik i učenica te 4 odjeljenja kao kolektiv.²⁷⁸ Dvama najboljim odjeljenjima 7c i 4d obećano je da će ići na izlet za nagradu u iznosu od 5000 dinara. Ravnatelj se žalio da je zbog toga nastala nezgodna situacija jer Prosvjetni odjel Gradskog narodnog odbora nije poslao taj novac, iako je obećao. Iz kasnijih dokumenata nije se moglo vidjeti da li su učenici otišli na obećani izlet.

---

²⁷¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig.23642, 9.12.1946.

²⁷² Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991*, str. 112

²⁷³ Isto, str. 113

²⁷⁴ Isto, str. 112

²⁷⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica Nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 19.11.1946.

²⁷⁶ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 53

²⁷⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju školske godine i na početku nove školske godine 15.5.1947.

²⁷⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, Djelomičan izvještaj ravnatelja u vezi polugodišta, 11.1.1947.

Ministarstvo unutarnjih poslova FNRJ je poslalo 19. srpnja 1947. gimnaziji bicikl, sa željom da se pokloni kao dar najboljem učeniku škole prigodom završetka školske godine.²⁷⁹ Bicikl je dobio 26. kolovoza 1947. Jovica Gnjatović, učenik 8a razreda.

Tijekom i nakon Drugog svjetskog rata se postavljaju novi principi i metode nastave. Jedan od principa je bila i zornost nastave. Nastojalo se da učenici stječu nova znanja neposrednim promatranjem. Također se nastojalo da po mogućnosti i rade s predmetima o kojima su učili.²⁸⁰ Gradivo se trebalo učenicima prenositi organizirano i postupno. Traži se i primjerenost nastave učenicima, odnosno da se gradivo prilagodi dobi učenika. Naglašava se važnost ponavljanja i utvrđivanja nastavnog gradiva.²⁸¹ Učenici su trebali biti u mogućnosti naučeno i primijeniti. Savjetuje se i česta upotreba nastavnih metoda (npr. izlaganja, demonstracije, razgovora, rada s udžbenikom i tekstom, izleta itd.).²⁸² Te principe i metode se nastojalo upotrijebiti i u ovoj gimnaziji.

Ravnatelj je svake godine posjećivao satove nastavnika. Prilikom tih posjeta im je iznosio svoja zapažanja i upute o satovima na kojima je bio. O problemima nastave se raspravljalo i na sjednicama razrednih i predmetnih komisija koje su sastavljene odmah u prvoj školskoj godini djelovanja gimnazije. O nastavi se razgovaralo i na sjednicama Nastavničkog zbora. Gimnazija je radila po redovitom Nastavnom planu i programu koji je izdalo Ministarstvo prosvjete Federalne Hrvatske od 24. listopada 1945.²⁸³ Taj program je trebao biti prilagođen skraćenom školovanju. Ipak, u izvještaju na kraju školske godine 1946. ravnatelj je napomenuo da se golemi opseg gradiva morao savladati u kratkom roku. Zbog toga se tijekom nastave gradivo nije stiglo produbiti, povezati i dovoljno opširno ponoviti.²⁸⁴ Gimnazija je zbog toga ponekad uvodila dopunske satove iz nekih predmeta. Zbog toga je 24. svibnja 1946. Ministarstvo prosvjete tražilo od gimnazije da ih se obavijesti iz kojih predmeta i za koliko sati će se povećati satnica. Pritom su upozorili da se od predviđene građe obradi samo ono što je "bitno i neophodno za opće obrazovanje i napredak u daljnjim razredima."²⁸⁵ Gimnazija je idući mjesec obavijestila Ministarstvo prosvjete da će uvesti dopunske satove iz: matematike, ruskog, povijesti, hrvatskog i zemljopisa.²⁸⁶ Zbog uvođenja tih izvanrednih obveznih satova, a i zbog ljetnih mjeseci, nastava je u gimnaziji još od 20. svibnja 1946.

---

²⁷⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1401-1900), sig. 23645, 19.7.1947.

²⁸⁰ Franković, *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 422

²⁸¹ Isto, str. 422

²⁸² Isto, str. 422

²⁸³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642

²⁸⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946. sig. 23642, Izvještaj direktora na kraju školske godine 1946., 30.9.1947.

²⁸⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, 24.5.1946.

²⁸⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, 24.6.1946.

počinjala u 7h prije podne.²⁸⁷ Popodne je nastava i dalje počinjala u 14h. U kasnijim izvještajima se problem preopširnog gradiva ponavlja. Tako se na sjednici Nastavničkog zbora održanoj 8. veljače 1947. napominje da je nastavni program preopširan za ubrzane razrede.²⁸⁸ Zaključuje se da je zbog toga bolje postaviti manje planova i onda ih uspjeti realizirati.

Zbog zornosti u nastavi nastojalo se provoditi što više pokusa. Tako ravnatelj u izvještaju na kraju 1946. godine navodi da su se pokusi na nastavi izvodili u kemiji, zemljopisu, prirodopisu i fizici. Na gimnaziji u početku nije bilo dovoljno nastavnih pomagala. Ipak, u izvještaju na kraju školske godine i početku nove od 15. svibnja 1947. navodi da za kemiju, fiziku, prirodopis, mineralogiju, povijest i zemljopis postoji ili se nabavlja dovoljan broj nastavnih pomagala. Za pojedine grane u fizici kao akustiku i optiku nije bilo uopće aparata za eksperimente. Pokusi iz elektriciteta su se ipak mogli provoditi jer je postojao ispravljač izmjenične struje, a bila je uvedena i trofazna struja. Na sjednici Nastavničkog zbora od 8. veljače 1947. upozorava se nastavnike da upotrebljavaju više zornih sredstava u nastavi, a ne samo riječi.²⁸⁹ Napominje se i da građa treba djelovati na svijest učenika. Planirane posjete tvornicama nisu bile provedene jer škola nije dobila odobrenje za posjet u većini dopisa. Uglavnom su učenici sa školom posjećivali kina, kazališta, izložbe i slično pa se to koristilo u nastavi za rasprave i zadaće. Učenici su sa nastavnicima odlazili i na izlete.

Od 1946. godine u svim razredima gimnazija i klasičnih gimnazija u kojima se nije predavalo pjevanje, što je bilo od trećeg do osmog razreda, uvelo se 2 sata tjedno zborno pjevanja.²⁹⁰ Satovi su bili obvezni za učenike i učenice koji su imali bar malo sluha. Sluh su ispitivali nastavnici pjevanja te su u dogovoru s ravnateljem oslobađali satova pjevanja samo posve nemuzikalne učenike i učenice.²⁹¹ Učenici trećeg i četvrtog razreda su činili jedan zbor, a učenici od petog do osmog razreda drugi zbor. Učile su se pjevati: "pjesme iz NOB-e, narodne popijevke jugoslavenskih naroda, himne slavenskih naroda, vokalna djela naših najboljih kompozitora, narodne popijevke slavenskih naroda."²⁹² Nastavnik pjevanja je prije učenja neke pjesme davao učenicima objašnjenja vezana uz pjesmu. Zborni pjevanje se održavalo izvan redovne nastave, ali su se izostanci kažnjavali te su se bilježili u dnevnik.

---

²⁸⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, 21.5.1946.

²⁸⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica Nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 8.2.1947.

²⁸⁹ Isto, 8.2.1947.

²⁹⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 12.12.1946.

²⁹¹ Isto, 12.12.1946.

²⁹² Isto, 12.12.1946.

Zapisivali su se i satovi. Na ovoj gimnaziji je bilo problema sa ovim predmetom zbog nedostatka nastavnika. Tako se na polugodištu 1947. pjevanje nije ocijenilo jer nije bilo nastavnika.²⁹³ Zbog toga se pjevanje nije održavalo u 1. i 2. razredu i to 4 sata pjevanja i 4 sata zbornog pjevanja.²⁹⁴

Ravnatelj je u izvještaju na kraju polugodišta od 15.06.1946. nastavu smatrao zadovoljavajućom jer su se nastavnici dobro pripremali za nastavu. Učenici su često postavljali dodatna pitanja tijekom nastave na koja su nastavnici odgovarali. Uveden je dnevnik za učenike nad kojima je bila potrebna neprekidna kontrola i škole i doma. U njemu je unesen plan rada s tim učenicima i realiziranje tog plana.. Natjecanje učenika koje je organiziralo tajništvo SNO-e nastavnici su podržali i u pojedinim slučajevima uočili i uklonili negativnosti. Navodi se da je većina učenika na kraju školske godine osjećala jak umor zbog napora kojeg su ulagali u učenje.²⁹⁵ Izvanškolski rad učenika je bio dosta ograničen osim sudjelovanja dijela učenika na III. kongresu Narodne omladine Jugoslavije te na fiskulturnoj paradi.

U izvještaju na kraju školske godine 1946. ravnatelj je zabilježio što mu se nije svidjelo kod obilaska satova nastavnika. Istaknuo je da nema dovoljno povezivanja raznih područja istog predmeta i analogija. Zamjerao im je suhoparno i neproduktivno izlaganje gradiva, nepokretnost nastavnika u vezi s nedostatkom učila, tragove pozitivizma u prirodopisu, nedovoljno vođenje računa o vremenu u vezi obrade gradiva, nedostatak plana rada, rasprave u nekim slučajevima, predugo zadržavanje kod jednog učenika, postavljanje pitanja učenicima tek nakon prozivanja, ostajanje u razredu iza zvona, namješteni savjeti (moralne prodike) učenicima, diktiranje, suvišna potpitanja, prevrtanje listova imenika, te da se pitanje "zašto" ne stavlja uvijek gdje bi trebalo.²⁹⁶

U djelomičnom izvještaju u vezi polugodišta ravnatelj je naveo da se u nastavi pokazuje uspjeh, unatoč nekim teškoćama. Učenici su shvatili učenje kao svoje glavno zaduženje, a "izolirani slučajevi štrebera nisu mogli ostati nezapaženi i neispravljeni."²⁹⁷ Napomenuo je da su učenici prigovarali na rad profesora. Ravnatelj je smatrao da se nekoliko

---

²⁹³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, Djelomičan izvještaj ravnatelja u vezi polugodišta, 11.1.1947.

²⁹⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 14.11.1946.

²⁹⁵ HR HDA-291, MPRO NRH 1945-1951, 2.2.5, Izvještaj na kraju polugodišta, 15.06.1946.

²⁹⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642 Izvještaj na kraju 1946. godine, 30.9.1946.

²⁹⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, Djelomičan izvještaj ravnatelja u vezi polugodišta, 11.1.1947.

nastavnika nije moglo prilagoditi planskom i sistematskom radu te pravilnom organiziranom ispitivanju učenika.²⁹⁸ Unatoč teškoćama obrađeno je u većini gradivo za 1. polugodište.

U izvještaju na kraju školske godine iz 1947. ravnatelj je napisao da je program iz svih predmeta izvršen osim poneke nastavne jedinice iz nekih predmeta. Smatrao je da je natjecanje učenika bilo zadovoljavajuće i da je znatno doprinijelo uspjehu. Pred početak drugog polugodišta kao glavni zadaci utvrđeni su: uzdizanje kvalitete rada, upoznavanje i poticanje učenika. Tako je za što bolje rezultate jači naglasak stavljen na razredne predmetne komisije i na koordinaciju rada; stečeno iskustvo je iskorišteno za sastavljanje boljeg rasporeda, tražilo se jače postavljanje pri radu u razredu, a nastavnici iz većine predmeta su učenicima preporučili i pomoćne knjige. Ipak, navodi da se nije dovoljno planski pristupalo organiziranju izleta i posjeta.

Na početku školske godine 1947/48. predmete su većinom predavali stručni nastavnici. Nestručno je bila zastupljena jedino matematika u 1a, 1b i 2 razredu.²⁹⁹ Učenici ubrzanih odjeljenja bili su oslobođeni zbornog pjevanja. Rad škole se odvijao normalno, prema utvrđenom rasporedu; održane su po grupama sjednice razrednika. Održane su posebno za ubrzano odjeljenje, posebno za odjeljenja nižih razreda i posebno za redovita odjeljenja viših razreda. Bio je koordiniran rad sa sekretarijatom aktiva NSO-a.

U izvještaju o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja Ministarstvu prosvjete ravnatelj Hrabak navodi da je sastavljen plan rada, ali se zbog nedostatka iskustva "ne odlikuje preglednošću i cjelovitošću."³⁰⁰ U zbornici je uz plan rada postavljen i redovnik, u kojemu su popisani poslovi po datumima. Razrednici, rukovodioci zbirki, knjižnica i sastavljač rasporeda su predali svoje planove, ali se ravnatelj žalio da planove jedva stigne provjeriti. Raspored gradiva pojedinih predmeta nalazio se u zbornici, gdje su nastavnici unosili po odjeljenjima datume kad su pojedino gradivo obradili. Bilo je predviđeno i mjesto za bilješke. Ipak, ravnatelj se u izvještaju žalio da je planiranje rada i registriranje oduzimalo puno vremena. Također su uvedene bilježnice u koje su nastavnici unaprijed upisivali pripremu i plan rada na pojedinom satu.

Raspored nastavne građe sastavljale su stručne grupe. Održavala su se redovita savjetovanja nastavnika koji su predavali isti predmet u paralelnim odjeljenjima te je ravnatelj

---

²⁹⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, Djelomičan izvještaj ravnatelja u vezi polugodišta, 11.1.1947.

²⁹⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, Izvještaj na početku školske godine 1947/48, 21.10.1947.

³⁰⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.2.1948.

u izvještajima isticao da je to doprinijelo kvaliteti nastave. Nije se provodilo povezivanje građe jer nastavnici većinom nisu imali pregled gradiva u drugim predmetima.

Učenike Gimnazije maršala Tita se smatralo "svjesnom avangardom naše omladine."³⁰¹ Dijelom su to oni i bili jer je većina njih sudjelovala u NOB-i te pomagala NOP. Tako se za njih u *Vjesniku* od 19. prosinca 1945. navodi da su unijeli u srednju školu potpuno novi duh odnosa prema radu, drugovima i nastavnicima.³⁰² Također ih se postavlja kao uzor drugim zagrebačkim školama u kulturno-prosvjetnom radu. Učenici ove gimnazije su se često suprotstavljali "poklonicima zapadne kulture" koje su prepoznavali po frizuri, odjeći, obući i slušanju jazz glazbe.³⁰³ Na zagrebačkim plesnjacima su neki učenici ove gimnazije znali momcima rezati kravate, a djevojkama kosu jer su nošenje kravate i dotjerane frizure smatrali ostatcima buržoaske prošlosti.³⁰⁴ U izvještaju Generalnog konzulata Velike Britanije od 20. siječnja 1947. godine navodi se da su učenici ove gimnazije uz skupine članova sindikata 12. siječnja 1947. došli na četvrtu izvedbu opere Jakova Gotovca u Hrvatskom narodnom kazalištu.³⁰⁵ Svojim vikanjem su prekinuli izvedbu te su zatim ispred kazališta zaplesali kolo. Konzul koji je to zapisao smatrao je da je to unaprijed isplanirano da se javno napadnu Gotovac i njegova djela. Grupe učenika ove gimnazije su znali dolaziti i na konferencije USAOH-a drugih škola te poticati nered i obračunavanje sa onima za koje su smatrali da ne podržavaju novu vlast.

Tajništvo Narodne srednjoškolske omladine za ovu gimnaziju je izabrano 21. listopada 1945. na I. konferenciji svih učenika i učenica Partizanske gimnazije u Zagrebu, koja se održala u dvorani Malog kazališta u Frankopanskoj ulici.³⁰⁶ Ono je bilo u sastavu organizacije Narodne srednjoškolske omladine te je organiziralo i vodilo omladinski rad na školi.³⁰⁷ Svaki razred na gimnaziji je također imao svoj razredni odbor. Ravnatelj u izvještaju iz ožujka 1946. navodi da sekretarijat Narodne srednjoškolske omladine ima utjecaj na učenike te dobar odnos sa upravom škole. No, često postoji zamjerka da se ne savjetuju planski sa upravom. Tajništvo aktiva NSO-e ove škole je dobilo posebno priznanje 14. prosinca 1947. na svečanoj školskoj konferenciji. Na njoj im je dodijeljena diploma Zemaljskog vijeća NOH-a za rad u školskoj godini 1946/47. kada su učenici ove škole

---

³⁰¹ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 85

³⁰² Ivo Goldstein, Agneza Szabo, *Povijest zagrebačke Klasične gimnazije (1607-2007)*, str. 240

³⁰³ Isto, str. 241

³⁰⁴ Isto, str. 241

³⁰⁵ Katarina Spehnhjak, *Britanski pogled na Hrvatsku 1945.-1948.*, str. 287

³⁰⁶ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 40

³⁰⁷ Isto, str. 40

postigli najveći rezultat u Hrvatskoj.³⁰⁸ Ipak, bilo je i nekih problema. Tako je ravnatelj Perišić kritizirao omladinsku organizaciju da ne reagira na propuste učenika na koje ih je upozorio npr. na čuvanje imovine škole, dolazak na probe za priredbe i sl. Jedan od problema je bio i što su učenici rad u NSO-i koristili kao izgovor za raniji odlazak sa satova ili kašnjenje na nastavu.³⁰⁹

Ravnatelj je u svom izvještaju iz ožujka 1946. naveo da su neka razredna odjeljenja pripremala usmene novine. Svaki razred je izdavao i svoje "Zidne novine" koje je uz suradnju cijelog razreda uređivao razredni redakcijski odbor.³¹⁰

Radna brigada Partizanske gimnazije bila je formirana 28. siječnja 1946. nakon što je pet dana ranije školsko tajništvo NSO-e donijelo odluku o tome.³¹¹ Svako razredno odjeljenje barem jedanput tjedno održavalo je razredni sastanak. Radne brigade su sudjelovale u raznim radovima u gradu i okolici. Učenici ove gimnazije su tijekom ljetnih praznika sudjelovali i u izgradnji pruge Šamac-Sarajevo. Na to su se obvezali 2. veljače 1947. na priredbi Narodne srednjoškolske omladine.³¹² Na V. konferenciji aktiva Narodne omladine održanoj u ožujku odlučeno je da će na izgradnju pruge ići samo učenici koji neće imati negativne ocjene potkraj i na kraju školske godine.³¹³

Izgradnja pruge Šamac-Sarajevo je bila jedna od omladinskih radnih akcija koje su se počele organizirati od 1946. godine. U tim akcijama su mladi dobrovoljnim radom obnavljali uništenu ili gradili novu infrastrukturu. Najčešće su to bile ceste ili pruge. Na pruzi Šamac-Sarajevo je radilo oko 211 000 radnika, a od toga 51 475 iz Hrvatske.³¹⁴

Komitet za škole i nauku pri vladi FNRJ u Beogradu je poslao u ožujku 1947. obavijest da u travnju započinje rad na ovoj pruzi. Izgradnja se odvijala u tri smjene. U prvoj je išla seoska omladina, u drugoj srednjoškolska i studentska, a u trećoj ponovno seoska omladina. U obavijesti Komiteta traži se vršenje propagande da se što veći broj učitelja javi za rad na pruzi.³¹⁵ Preko ljetnih praznika je trebalo organizirati što veće sudjelovanje prosvjetnih radnika, ali je pritom trebalo poštovati činovnički zakon koji je davao najviše mjesec dana dopusta. Tražilo se da se pošalje dvojicu ili više iskusnih prosvjetnih radnika kao rukovodioce

---

³⁰⁸ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 58

³⁰⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica Nastavničkog zbora 1945-1947 sig. 23728 13.8.1946.

³¹⁰ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 40

³¹¹ Isto, str. 41

³¹² Isto, str. 51

³¹³ Isto, str. 52

³¹⁴ Ivo Goldstein, *Hrvatska povijest 1918-2008*, str. 434

³¹⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, 7.3.1947.

kulturno-prosvjetnog rada.³¹⁶ Na prugu su mogli ići i omladinci koji su radili kao državni službenici, ali su za to morali koristiti godišnji odmor.³¹⁷ Zadnje godišnje učenika učiteljskih škola se slalo na prugu u travnju za rad na analfabetskim tečajevima i kulturno-prosvjetnom radu. Ovaj jednomjesečni boravak im se priznavao kao obvezna praksa. Učenici trećih razreda učiteljskih škola išli su na obveznu jednomjesečnu praksu u svibnju. Studenti svih fakulteta kod kojih je bila predviđena praksa bili su oslobođeni od nje ako su išli na prugu.³¹⁸ Ipak, iz Gimnazije maršala Tita poslana je obavijest 9. svibnja 1947. da nijedan nastavnik ove gimnazije nije bio na pruzi te da će obavijestiti GNO ako bude netko išao.³¹⁹

U statistici škole od 4. veljače 1947. godine navodi se da je gimnaziju pohađalo ukupno 814 učenika, od kojih su 494 bili učenici, a 320 učenice. Najviše učenika po narodnosti su bili Hrvati 478, zatim Srbi 266, Slovenci 11, Crnogorci 7, pod ostali Slaveni upisano ih je 7. Bio je samo jedan učenik makedonske narodnosti i jedan ruske. Čak 10 učenika je po narodnosti svrstano pod ostalo, a 33 se izjasnilo kao Židovi. U statističkim podacima iz ožujka 1948. navodi se i socijalno podrijetlo učenika. Najviše učenika su bili djeca zemljoradnika, državnih, privatnih i vojnih službenika, oficira Jugoslavenske Armije te radnika. Samo 11 učenika je imalo roditelje umirovljenike. Po narodnosti se, kao i prošle godine, najviše učenika izjasnilo kao Hrvati (192), zatim Srbi (85), Slovenci (8) i Crnogorci (4) te zatim ostale narodnosti.³²⁰ Svi učenici su bili državljani FNRJ.

Bilo je učenika koji su se ispisivali iz gimnazije zbog bolesti ili zbog prelaska u drugu školu. Tako je npr. Vladimir Štefanec otišao u srednju vrtlarsku školu u Medlogu kod Celja. Neki učenici su se ispisivali jer su pronašli posao npr. Neda Škarica je bila zaposlena u Ministarstvu prosvjete te nije mogla svladati gradivo uz rad. Neki se nisu mogli školovati zbog teških materijalnih prilika kao npr. Vladimir Armuš. Ružica Rajk se ispisala jer je morala njegovati bolesnu majku. Obično su ispisi bili odobreni.

Učenici su mogli poslati molbu, ako su bili invalidi ili su imali neku bolest, da ih se oslobodi tjelesnog i crtanja. To se utvrđivalo komisijskim pregledom. Tako je npr. učenik Mario Sokolić bio oslobođen pohađanja satova crtanja i tjelesnog vježbanja jer je bio slijep.³²¹

U svom izvještaju od 11. siječnja 1947. ravnatelj navodi da učenici nisu u pogledu učenja dali svoj maksimum.³²² Kod ubrzanih odjeljenja srednja ocjena iz učenja je bila 3,45.

---

³¹⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, 7.3.1947.

³¹⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, 14.3.1947.

³¹⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, 7.3.1947.

³¹⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, 9.5.1947.

³²⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, 1.3.1948.

³²¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 20.11.1946.

Kao razloge za slab uspjeh učenika u odnosu na protekle godine ravnatelj navodi dolazak velikog broja učenika koji su se prvi put upisali u ovakvu gimnaziju nakon završetka rata. Navodi da su oni slabiji po znanju u odnosu na učenike koji su dosada pohađali gimnaziju. Od učenika se tražilo više u pogledu kvantitete i kvalitete znanja te više produktivnosti i samostalnosti. Kriterij ocjenjivanja je bio stroži. Mnogo je bilo promjena i što se tiče nastavnika zbog premještaja, bolesti i nedovoljnog broja. Postojala je i nesređenost omladinske organizacije te teškoće u Partizanskom učeničkom domu. Razlog slabog uspjeha je bio i što su neki učenici radili pored toga što su išli u školu. Mnogi od njih su bili zaposleni u raznim pionirskim i omladinskim organizacijama, u uličnim i rajonskim odborima te u državnim ustanovama.³²³ Problemi su kod nekih učenika bili i teško shvaćanje, boležljivost kao posljedica borbe i logora, obiteljske i ekonomske prilike te rad po rajonima i omladinskoj organizaciji.³²⁴

Redovita odjeljenja su upisana prvi put u listopadu 1946. jer se pokazalo da neki učenici ne mogu pratiti ubrzani rad, a u ta odjeljenja su upisivani i učenici iz drugih zagrebačkih škola.³²⁵ Pritom ravnatelj Hrabak često navodi da su iz drugih zagrebačkih škola došli većinom slabi i nezainteresirani učenici. Među tim učenicima je bilo dosta onih koji su ponavljali razred. U siječnju 1947. srednja ocjena tih odjeljenja je bila 3,02.³²⁶ Napominje se da bi ta ocjena bila i niža da neki učenici nisu nadoknadili godine u ovoj školi te upisali redovito odjeljenje. Redovita odjeljenja su imala kraj polugodišta i kraj školske godine kao i ostale redovite škole.³²⁷

U školskoj godini koja je počela 10. ožujka 1947. učenici koji su stanovali u domovima bili su opskrbljeni najnužnijim, ali su im nedostajala pomagala za zemljopis, crtanje i sl. Kod učenika koji nisu stanovali u domovima stanje je bilo različito. Mnogi nisu imali gdje učiti. Dnevni boravak za učenike koji se nalazio u gimnaziji nije bio prikladan u potpunosti za učenje zbog malog prostora. Prostorije su bile hladne i nehygijske, a škola mu je obratila premalo pažnje.³²⁸ Bilo je nekoliko učenika putnika i bili su slabi đaci, a nije se

---

³²² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, Djelomičan izvještaj ravnatelja u vezi polugodišta, 11.1.1947.

³²³ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 87

³²⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, Djelomičan izvještaj ravnatelja u vezi polugodišta, 11.1.1947.

³²⁵ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 49

³²⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, Djelomičan izvještaj ravnatelja u vezi polugodišta, 11.1.1947.

³²⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica Nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 12.11.1946.

³²⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju školske godine i na početku nove školske godine 15.05.1947.

moglo organizirati da stanuju u Zagrebu. Bilo je mnogo ispisanih i izbrisanih učenika, ali navodi se da su to uglavnom bili oni "koji nisu mogli održati tempo koji zahtjeva rad u ovoj školi."³²⁹ Od svih predmeta najniža je srednja ocjena bila iz matematike 3,20.

U ovoj školskoj godini bilo je upisano manje učenika nego prije. Ravnatelj je u izvještaju naveo da je ključ ocjenjivanja bio strog, ali da su učenici bili marljivi.³³⁰ Plan rada za novu školsku godinu bio je sastavljen tijekom prošle školske godine. Profesorima se svidjela ideja podjele gradiva, a za učenike je to olakšalo svladavanje gradiva. Postojao je koordinirani rad, ali ne još sadržajno na onoj visini kako je to poželjno zbog brzog uzimanja građe i razmjerno malog broja sati.³³¹ Nastavnici su se žalili na sjednici 13. ožujka 1947. da neki učenici ne mogu svladati ubrzano školovanje.³³² Na istoj sjednici se kao problem navodi i način na koji učenici uče gradivo iz povijesti. Navodi se da kod ispitivanja učenici samo nabrajaju detalje, a ne shvaćaju problematiku.

Na kraju školske godine iz 1947., koja je završila 19. srpnja 1947., ravnatelj je smatrao da je rad u odgojnom pogledu bio pravilan.³³³ Nedostaci koji su se primjećivali kod učenika bili su uklonjeni djelovanjem omladinske organizacije, članova razrednog vijeća i nastavničkog zbora. Također se razgovaralo i pojedinačno sa nekim učenicima. Na početku travnja održani su i sastanci sa roditeljima učenika.³³⁴ Roditelji su se upoznali sa poteškoćama u radu njihove djece, a nastavnici s problemima djece kod kuće. Na sastancima su doneseni i neki korisni zaključci. Koordinacija nastave nije još dala rezultate kakve bi mogla. Uspjeli su ponoviti gradivo iz svih predmeta, osim u dva slučaja. Često je postojalo usmeno i pismeno nelogično ili nepravilno izražavanje kod učenika zato se navodi da borba za ostvarenje pismenosti nije vođena planski ni odlučno.³³⁵ Pismene zadaće su učenici pisali sa dovoljno samostalnosti, ali je kod pregleda bilo površnosti. Navodi se da se ispitivanje odvijalo pravilno te da je ocjenjivanje bilo pravilno i realno. No, po mišljenju učenika ocjenjivanje je bilo strogo. Pri ocjenjivanju se gledalo ne samo na poznavanje činjenica nego i na

---

³²⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju školske godine i na početku nove školske godine 15.05.1947.

³³⁰ Isto, 15.5.1947.

³³¹ Isto, 15.5.1947.

³³² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica Nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 13.03.1947.

³³³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju školske godine 1947.

³³⁴ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 52

³³⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju školske godine 1947.

razmišljanje i produktivnost učenika.³³⁶ Omladinska organizacija je dobro surađivala sa školom. Nakon 8. razreda se 107 učenika javilo za nastavak studija, a 53 učenika se javilo da će polaziti stručne škole.

U veljači 1948. ravnatelj je zaključio da kultura ponašanja kod učenika više nije bila problem, ali su se osjećali nedostaci vezani uz kulturu govora i urednost.³³⁷ Bile su provedene i akcije nakon kojih su učenici počeli više paziti na sebe, zgradu, inventar i nusprostorije. Provedena je i akcija koja se odnosila na jezik od 9. do 16. prosinca 1947. nakon koje su učenici više pazili na izražavanje i više su čitali. Tijekom tog tjedna nastavnici materinjeg jezika su davali jezične savjete te na plakatima u zgradi gimnazije ispisali točno i netočno napisane rečenice. Također su potaknuli učenike da po gradu uočavaju primjere gramatički netočnih oglasa i natpisa.³³⁸ U 7.a razredu bio je održan sastanak učenika, članova razrednog vijeća i direktora o slabom uspjehu. Tijekom sastanka ravnatelj je potaknuo učenike na predan i usklađen rad, a morao ih je i upozoriti da pometu pred svojim vratima te da ne traže nedostatke samo kod nastavnika.³³⁹ Ipak, navodi se da nisu svi nastavnici uspjeli ispitivanje i ocjenjivanje provesti podjednako. Neki su ispitivali u zadnji tren i izvan razreda, napose u pomoćnim odjeljenjima. Ravnatelj navodi da su ocjene u nekim slučajevima bile odraz trenutnog utiska, a poneke i niže u odnosu na znanje.³⁴⁰ Nastavnici su 16. prosinca 1947. održali raspravu o ocjenjivanju učenika. Zaključeno je da će se učenicima, nakon što budu ispitani i ocijenjeni, ta ocjena i objasniti.³⁴¹

Učenici su ozbiljno prilazili svojim zadacima, a nešto slučajeva nemarnosti i nediscipline nije utjecalo negativno na ostale. Neka odjeljenja viših razreda pomagala su mlađim učenicima. Učenice i učenici koji su stanovali u partizanskom đlačkom domu imali su više izvanškolskog rada. Bio je izrađen podsjetnik za učenje za učenike viših razreda, a bio je izvješten u svim razredima i učionicama đlačkih domova. Učenici su bili aktivni u raznim zaduženjima u organizaciji škole i van škole kao npr. u rajonskim i gradskim odborima Narodne omladine Hrvatske. Razredi su izdali prosječno 1-2 broja zidnih novina mjesečno. Nije se vodila dovoljno kontrola o izvršenju onoga što se zaključilo ili se nekoga zadužilo.

---

³³⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju školske godine 1947.

³³⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.2.1948.

³³⁸ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 58

³³⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.2.1948.

³⁴⁰ Isto, 23.2.1948.

³⁴¹ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 58

Gimnazija je 8. ožujka 1948. poslala vojnom odsjeku 1. rajona Zagreb popis učenika i učenica koji su bili predviđeni za vojnu naobrazbu. Od redovitih razreda popisali su učenike koji su bili godišta od 1926-1933, a u ubrzanim razredima učenici koji su bili godišta od 1925-1931.³⁴²

Prosječna ocjena učenika na gimnaziji je dva puta bila preko 4, a najmanja nikada nije bila niža od 3. Prosječne ocjene iz vladanja nisu navedena za sva razdoblja jer nisu zapisane u literaturi i dokumentima koje sam koristila. Za neke školske godine prosjek ocjena nije naveden posebno za ubrzana i redovita odjeljenja nego zajednički.

Prosječne ocjene učenika na kraju školske godine ubrzanih i polugodišta redovitih odjeljenja³⁴³

školska godina ubrzanih i polugodišta redovitih odjeljenja	prosječna ocjena iz učenja	prosječna ocjena iz vladanja
listopad 1945.-veljača 1946.	3,88	4,85
Ožujak 1946.-kolovož 1946.	4,03	4,84
listopad 1946.-veljača 1947.	3,60	-
Ožujak 1947.-srpanj 1947.	3,60 (ubrzana odjeljenja)	4,87 (ubrzana o.)
rujan 1947.-veljača 1948.	3,55-4,00 (ubrzana o.) 3,24 (redovita o.)	-
Ožujak 1948.-lipanj 1948.	3,51	4,77

Dana 3. ožujka 1948. počela je u gimnaziji kampanja protiv dovoljnih ocjena.³⁴⁴ Dakle, nastojalo se da učenici ne dobivaju ocjene dovoljan i nedovoljan. O tome su izlaganje održali učenici Mario Sokolić i Miloš Rajšić pred ostalim učenicima.

U ovom razdoblju su donesene i odredbe koje su se odnosile na knjige, pisači materijali i svjedodžbe učenika iz razdoblja NDH. Prosvjetni odjel Gradskog Narodnog odbora Zagreb poslao je 30. kolovoza 1946. obavijest školama da više ne smiju upotrebljavati pisači materijali koji je imao tiskane oznake bivše NDH. Ako je tiskаница imala natpis, preporučuju da ga se odreže i da se koristi čisti papir. Ako je cijeli list bio označen, trebalo ga je baciti. U košuljicama je prvi list trebalo baciti, a ostale koristiti.³⁴⁵ Nije se smio više samo prekrižiti natpis. Navodi se da će se provesti disciplinski postupak protiv svih koji ne budu tako postupali. U gimnaziji su na početku koristili formulare imenika iz NDH jer novih još nije bilo. Tada su razrednici samo precrtali natpis Nezavisna Država Hrvatska i napisali NR

³⁴² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, 8.3.1948.

³⁴³ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 42, 45, 51, 54, 59, 63

³⁴⁴ Isto, str. 60

³⁴⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 30.8.1946.

Hrvatska. Negdje su uz novi natpis nacrtali i zvijezdu petokraku. Kasnije su ipak dobili nove formulare. U mnogim školama se papirni materijal iz doba NDH i dalje upotrebljavao jer je Ministarstvo prosvjete 18. veljače 1947. upozoravalo škole da se takav materijal ukloni iz upotrebe.³⁴⁶

U rujnu 1945. godine Ministarstvo prosvjete je poslalo obavijest o popravcima iz njemačkog i talijanskog jezika. Odlučeno je da svi učenici koji su u razdoblju od 10. travnja 1941. do 9. svibnja 1945. imali popravak iz tih predmeta prelaze u starije razrede bez polaganja popravnih ispita iz navedenih predmeta³⁴⁷ "Pravilnikom o sastavu i radu komisija za ispitivanje svjedodžbi srednjih i srednjih stručnih škola stečenih u neprijateljskim i od neprijateljima okupiranim zemljama" donesenom 19. rujna 1945. godine određeno je na koji će se način priznavati svjedodžbe koje su učenici dobili u razdoblju od 10. travnja 1941. do 9. svibnja 1945. godine.³⁴⁸ Taj pravilnik je gimnaziji poslalo Ministarstvo prosvjete 21. rujna 1945. godine. On je dao smjernice za "ispitivanje i ispravljanje nepravilnosti"³⁴⁹ učinjenih pri ocjenjivanju učenika, polaganju ispita i izdavanju svjedodžbi na srednjim školama u tom razdoblju. Okružni Narodni odbori su imenovali za svaku školu posebnu komisiju, koja se u manjim školama sastojala od 3 člana, a u većim od 5 članova. Pošto su na nekim školama već bile formirane takve komisije, onda su se nove komisije morale koristiti već izvršenim radom, ako nije bio u suprotnosti sa pravilnikom i Zakonom o valjanosti školskih svjedodžbi srednjih i srednjih stručnih škola na području Federalne Hrvatske od 8. rujna 1945. godine. Ravnatelji škola, nastavnici i učenici bili su dužni pokazati komisijama sve podatke koje oni zatraže.

Komisija nije priznavala: "svjedodžbe stečene zbog pripadnosti učenika ili njihovih roditelja, staratelja ili skrbnika fašističkim organizacijama, a ne znanju učenika, svjedodžbe izdane prije svršetka školske godine radi odlaska učenika u neprijateljske formacije, svjedodžbe stečene na osnovi raspisa i posebnih rješenja Ministarstva prosvjete NDH kojima su davane izvanredne pogodnosti pripadnicima i pristašama fašističkih organizacija, svjedodžbe učenika koji su se isticali kao nosioci i širitelji fašističke ideologije i svjedodžbe stečene zbog nečijeg naloga ili pritiska."³⁵⁰ Poništenje svjedodžbe značilo je poništenje razreda za koji je bila ta svjedodžba te svih kasnijih svjedodžbi. Komisija je mogla dopustiti polaganje ispita za poništene razrede u izvanrednim rokovima. Komisija nije dopuštala polaganje dopunskih ispita niti upis u škole onima koji "su se isticali kao nositelji ili

---

³⁴⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, 18.2.1947.

³⁴⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, 21.9.1945.

³⁴⁸ Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 173

³⁴⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1945 (1-648), sig. 23640, 21.9.1945.

³⁵⁰ "Pravilnik o komisijama za ispitivanje srednjoškolskih svjedodžbi", *Narodne novine*, 22. rujna 1945.

širitelji fašističke ideologije, koji su sudjelovali u domaćim ili stranim fašističkim organizacijama ili vojničkim formacijama, te državljanima koji su se školovali izvan područja bivše NDH kao pitomci domaćih ili stranih fašističkih vlasti ili ustanova."³⁵¹ Nakon završetka rada komisije ravnatelji škola su na osnovi molbe zainteresiranih osoba izdavali klauzule o valjanosti na poledini svjedodžbe.³⁵² Komisije su morale dovršiti svoj rad do 31. prosinca 1945. godine.

9. Kazne za učenike i disciplina

Kao i u svim školama, i u ovoj su postojali problemi s disciplinom učenika. Ipak, konkretne probleme razreda učenici su rješavali na razrednim sastancima na kojima se posebno vodilo računa o vladanju i radu svakog pojedinog učenika. Ako se radilo o nekom ozbiljnijem problemu (npr. u slučaju isključenja učenika, krivog političkog gledanja itd.) na sastancima je, osim razrednika, sudjelovao i ravnatelj. Na učenike koji su bili "negativni u političkom pogledu"³⁵³ trebali su utjecati nastavnici i učenici u tajništvu NSO-e. Ako takav pristup ne bi uspio, Nastavnički zbor je donio odluku da će ih nekako isključiti iz svih gimnazija NR Jugoslavije.³⁵⁴ Ravnatelj Hrabak je u svom izvještaju iz ožujka 1946. iznio neke nedostatke koji su se primjećivali kod učenika. Nedostacima je smatrao nedovoljnu kulturu pojedinih učenika i odsutnost lijepog ponašanja. U vezi sa čestim krađama u školi, na sjednici Nastavničkog zbora 1. veljače 1946. donesena je odluka da tome treba stati na kraj te to prepustiti učenicima i njihovoj samokritičnosti.³⁵⁵ Dakle, vjerojatno razrednim sastancima. Postavilo se i pitanje nošenja oružja u školu, jer su neki učenici prije nastave radili u službi u kojoj im je ono bilo potrebno npr. u vojsci. Zbog toga je donesena odluka da, iako načelno učenici ne smiju nositi oružje u školu, takvi učenici smiju s oružjem dolaziti u školu, ali su ga morali prije nastave odložiti kod podvornika.³⁵⁶

U školi je pušenje cigareta bilo dozvoljeno samo u suterenu za vrijeme velikog odmora, a tamo su bile postavljene i posude za čikove. Pritom se kontroliralo da li se puši

---

³⁵¹ "Pravilnik o radu komisije za ispitivanje srednjoškolskih svjedodžbi", *Narodne novine*, 28. rujna 1945.

³⁵² "Pravilnik o komisijama za ispitivanje srednjoškolskih svjedodžbi", *Narodne novine*, 22. rujna 1945.

³⁵³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 22.2.1946.

³⁵⁴ Isto, 22.2.1946.

³⁵⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 1.2.1946.

³⁵⁶ Isto, 1.2.1946.

tamo gdje je dozvoljeno.³⁵⁷ Ipak, pušenje među učenicima se nastojalo suzbiti, pa je na sjednici Nastavničkog zbora od 16. ožujka 1946. odlučeno da se uz pomoć omladinske organizacije djeluje protiv navike pušenja. Nije se smjelo pušiti kod dolaska i odlaska iz škole, nego samo poslije trećeg sata i to u dvorištu.³⁵⁸ Također su razrednici morali napraviti popis pušača u svom razredu. Nakon toga se putem natjecanja među razredima i primjera nastojalo smanjiti broj pušača.

U izvještaju na kraju školske godine 1946. ravnatelj je ipak bio zadovoljan što se tiče discipline učenika u školi. Naveo je da je pušenje u školi gotovo sasvim prestalo. Održao je niz sastanaka sa učenicima i iznio im što moraju popraviti u svom ponašanju. Smatra da je to urodilo plodom te da su učenici više svjesni svog ponašanja. Navodi da je postignut napredak jer su učenici dobro ponašanje shvatili kao svoju obvezu.³⁵⁹ Srednja ocjena iz vladanja je bila 4,87 što je značilo mali napredak u odnosu na 4,85 na kraju prošle školske godine. I u kasnijim izvještajima ravnatelj je uglavnom bio zadovoljan disciplinom učenika u školi. Jedino je u izvještaju od 11. siječnja 1947. smatrao je da nije najbolja jer su se kršili propisi u vezi pušenja u školi i na javnim mjestima, a bilo je i krađa.

Učenici ove škole su također znali stvarati probleme gimnaziji sa drugim ustanovama. Tako su 15. siječnja 1946. učenici Partizanske gimnazije oštetili igralište Više škole za fiskulturu. Htjeli su tamo odigrati nogometnu utakmicu, ali to im nije bilo dozvoljeno jer se uređivalo klizalište, a to se igralište i inače nije koristilo za igranje utakmica. Iako nisu dobili dopuštenje, ipak su odigrali utakmicu i uništili sve pripremljeno za postavljanje leda. Viša škola za fiskulturu je zato tražila nadoknadu štete od gimnazije. Također se 25. svibnja 1948. na učenike ove gimnazije žalilo poduzeće "Helios". To poduzeće i još neka su se nalazila pokraj menze gimnazije u Nikolićevoj 10.³⁶⁰ Učenici ove gimnazije su u dvorištu igrali nogomet, tenis i druge sportove te su pritom razbili prozorska stakla na menzi i poduzećima. Također su se penjali na krov skladišta kad bi im lopta otišla tamo te su na taj način uništavali crijep. Zaposlenici poduzeća su upozoravali učenike da se ne igraju ovdje, ali su na to burno reagirali stariji učenici, nosioci znački boraca.³⁶¹ Poduzeće je tražilo od gimnazije da posveti pažnju tome, inače će oni tražiti nadoknadu štete ili zaštitu narodne imovine na mjerodavnom mjestu. Poslana su i upozorenja učenicima gimnazije da se

---

³⁵⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 4.12.1946.

³⁵⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 16.03.1946.

³⁵⁹ HR HDA-291, MPRO NRH 1945-1951, 2.2.5, Izvještaj na kraju polugodišta, 15.06.1946.

³⁶⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648, 25.5.1948.

³⁶¹ Isto, 25.5.1948.

pridržavaju propisa ako nose uniformu Jugoslavenske armije. Većina učenika nije nosila uniformu, ali neki učenici koji su ju nosili nisu ju zakopčavali te nisu pozdravljali oficire. Tražilo se od učenika gimnazije da prijave sve one koji "svojim držanjem i raskalašenošću sramote Titovu Armiju i Partizansku gimnaziju."³⁶²

Učenici su uglavnom kažnjavani opomenom ili ukorom. Najstroža kazna bila je isključenje iz škole. Učenici su mogli biti isključeni samo iz škole koju su pohađali, iz svih škola na području NR Hrvatske ili u najtežim slučajevima iz svih škola na području FNRJ. Ponekad se o kaznama za učenike raspravljalo na razrednim sastancima, ali su se one uvijek određivale na sjednicama Nastavničkog zbora.

Učenici su najčešće bili kažnjavani zbog krađa u školi i učeničkim domovima pri čemu su najčešće krali odjeću, zatim zbog upisa u gimnaziju na temelju krivotvorenih podataka i krivotvorenja svojih karakteristika. Bili su kažnjavani zbog nedolaska na nastavu, pušenja cigareta, donošenja alkohola u školu, tučnjave i slično. Učenici su mogli biti kažnjeni i zbog nekih izjava. Tako je Pavle Ramljak 19. lipnja 1947. bio isključen iz svih škola NR Hrvatske jer je govorio protiv SSSR-a.³⁶³ On se žalio na tu odluku Ministarstvu prosvjete, ali je ono 13. srpnja 1947. odlučilo da je odluka Nastavničkog zbora bila pravilna.

Često se kažnjava učenike jer su krivotvorili svoje karakteristike u kojima su napisali da su sudjelovali u NOP-u. Takve učenike se često optužuje da su imali veze ili su surađivali sa fašistima te da nisu sudjelovali u NOP-u. Od siječnja 1946. godine se pojavljuju takvi slučajevi. Tada se npr. Borivoja Hoića kažnjava isključenjem iz svih škola Federalne Hrvatske jer se upisao u gimnaziju na temelju krivih podataka. Odluka je donesena nakon sastanaka razreda i sjednica Nastavničkog zbora. Navodi se da je dokazano da je Hoić ušao u Jugoslavensku armiju tek nakon oslobođenja.³⁶⁴ Optužuje ga se i za krijumčarenje. U siječnju su također iz svih škola Federalne Hrvatske zbog krivotvorenja dokumenata bile isključene Jagoda Petković, učenica 3. razreda i Ida Krasnoševsky, učenica 5. razreda. Za Idu se navodi da je na svjedodžbu svoje sestrice Marije dodala svoje ime te se na taj način kao Ida-Marija Krasnoševsky upisala u ovu gimnaziju. Navodi se da su joj i ostali dokumenti krivotvoreni kao i pečat USAOH-a te da nije bila u partizanima nego je radila u Feldkommandaturi.³⁶⁵

---

³⁶² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946. (1-1300) sig. 23641, 4.2.1946.

³⁶³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 19.06.1947.

³⁶⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300) sig. 23641, 14.1.1946.

³⁶⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300) sig. 23641, 15.1.1946.

Nakon sastanka razrednog odbora V. razreda 12. siječnja 1946. predloženo je da se Ida isključi iz svih škola Jugoslavije te da bude predana OZN-i za Hrvatsku.³⁶⁶

Ponekad je gimnazija i nakon isključenja učenika pokušavala ometati njegov upis u druge škole. Tako je Zvonimir Miković bio isključen iz svih škola NR Hrvatske za školsku godinu 1945/46. jer krivotvorio potpis svjedoka na karakteristici koju je priložio kod upisa.³⁶⁷ Optužuje ga se da je zaniijekao da je mjesec dana bio u ustašama. Također se navodi da su ga nakon početka rada za partizane, ustaše držali u zatvoru po jedan dan i zatim puštali. Dakle, optužuje ga se da je i dalje surađivao s njima. Ministarstvo prosvjete ga je isključilo iz svih škola NR Hrvatske bez prava polaganja privatnog ispita za školsku godinu 1945/46, a iz Gimnazije Maršala Tita je bio isključen trajno. Dana 17. siječnja 1947. godine gimnazija je pisala upravi Geodetske oficirske škole te je navela da su učenici ove gimnazije "ogorčeni što je Miković uzet u obzir za budućeg oficira J.A."³⁶⁸ Uz pismo gimnazija je poslala i prijepis o njegovom isključenju i suglasnost ministarstva. Iz dokumenata se ne može vidjeti da li je Geodetska oficirska škola uzela u obzir ovo pismo.

Učenici su se mogli žaliti Ministarstvu prosvjete zbog odluke Nastavničkog zbora o njihovoj kazni. Nakon žalbe nekima je kazna i smanjena. Tako je Baltazar Pintar, učenik V.b razreda bio isključen iz svih škola Federalne Hrvatske jer se predstavljao kao kapetan i šef OZN-e te je naveo netočne podatke kod upisa.³⁶⁹ Baltazar je završio i u zatvoru iz kojeg je pušten 16. ožujka 1946. Dana 3. kolovoza 1946. protiv njega je bio obustavljen krivični progon jer nije bilo zakonske osnove za nastavak. Baltazarov otac je podnio 9. kolovoza 1946. žalbu Narodnoj skupštini zbog isključenja svog sina. Nakon toga je ravnatelj Hrabak poslao Ministarstvu prosvjete izvještaj o Pintaru u kojem je napisao da je kazna bila suviše oštra s obzirom na Pintarovu mladenačku lakomislenost i sudjelovanje u NOB-i.³⁷⁰ Smatrao je da mu se kazna može zamijeniti blažom, ali da mu se ne odobri pohađanje gimnazije iz koje je isključen. Ministarstvo prosvjete mu je 23. kolovoza 1946. smanjilo kaznu na isključenje iz Gimnazije maršala Tita na 3 godine te mu je dopušten upis u Partizansku gimnaziju u Osijeku.³⁷¹

Prosvjetni odjel GNO-a Zagreb je poslao u kolovozu 1947. obavijest srednjim školama o postupku sa učenicima koji su u zatvoru.³⁷² Navodi se da škola može provesti svoj

---

³⁶⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300) sig. 23641, 15.1.1946.

³⁶⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300) sig. 23641, 30.8.1946.

³⁶⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300) sig. 23641, 17.1.1947.

³⁶⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946. (1-1300), sig. 23641, 15.1.1946.

³⁷⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946. (1-1300), sig. 23641, 12.8.1946.

³⁷¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946. (1-1300), sig. 23641, 23.8.1946.

³⁷² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1401-1900), sig. 23645, 7.8.1947.

postupak tek kada učenici budu pušteni iz pritvora ili kada budu osuđeni. Ako učenik ne treba biti prisutan kod postupka, može ga se provesti odmah. Neki učenici ove gimnazije su i bili u zatvoru ili su bili ispitivani u policiji zbog sumnji da su počinili krađu, sudjelovali u tučnjavi i slično.

10. O svečanostima u školi i izletima

U gimnaziji su se pripremale proslave povodom različitih praznika. Također se svečano obilježavao početak rada škole u listopadu. Tim proslavama su često prisustvovali predstavnici vlasti i raznih organizacija.

Partizanska gimnazija u Zagrebu je svečano otvorena 3. listopada 1945. godine uz prigodni program. Otvaranju škole prisustvovali su predstavnici vlasti, JNA i društvenih organizacija. Na otvorenju su govorili: Franjo Hrabak, ravnatelj ove gimnazije, zatim prof. Ivo Frol, pomoćnik ministra prosvjete, dr. Miloš Žanko, glavni tajnik Predsjedništva Vlade NR Hrvatske te Đuka Cvetković u ime Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Hrvatske.³⁷³ Oni su pozdravili otvorenje gimnazije te izrazili želju da učenici što prije svladaju školsko gradivo i da ga primijene u izgradnji zemlje.³⁷⁴ U ime učenika se zahvalio Milan Radmanović jer im je u ovoj školi omogućen nastavak školovanja. Umjetnički program su izveli članovi Hrvatskog narodnog kazališta i muški zbor Srpskog pjevačkog društva "Obilić".³⁷⁵ Navečer je Gradski odbor USAOH-a u čast učenika Partizanske gimnazije dao u Narodnom kazalištu izvesti dramu Mirka Bogovića "Matija Gubec".³⁷⁶

Iduće godine svečano otvaranje početka školske godine bilo je 6. listopada 1946. u dvorani "Prosvjete" u 20h. Govore su držali ravnatelj Franjo Hrabak i tajnik Narodne fronte I. rajona Boris Majer. U umjetničkom dijelu programa sudjelovali su umjetnici Narodnog kazališta iz Zagreba Dubravko Dujšin i Mato Grković te pjevački zbor Učiteljske škole i profesor Vidović.³⁷⁷

Takva svečana priredba povodom početka nove školske godine održana je i 25. rujna 1947. u domu kulture I. rajona.³⁷⁸ Priredbi su prisustvovali predstavnici Ministarstva prosvjete

---

³⁷³ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str.39

³⁷⁴ Isto, str. 39

³⁷⁵ Isto, str. 40

³⁷⁶ Isto, str. 40

³⁷⁷ Isto, str. 48

³⁷⁸ Isto, str. 55

Maja Veseli i Veljko Šilovinec. Na početku priredbe mješoviti zbor gimnazije je otpjevao himnu "Hej Slaveni", a zatim je ravnatelj Franjo Hrabak pozdravio sve okupljene. U govoru je opisao stanje škole na početku nove školske godine te "istaknuo veliku važnost prijelaza sa ubrzanog na redovito školovanje", a izložio je i smjernice rada.³⁷⁹ Od ove školske godine u gimnaziji je bilo upisano više razreda redovitih odjeljenja od razreda ubrzanih odjeljenja. Nakon ravnatelja je o zadacima omladine u novoj školskoj godini govorio Milan Radmanović, predsjednik tajništva aktiva Narodne srednjoškolske omladine. Nakon toga su članovi Narodnog kazališta u Zagrebu izveli prigodni program, a na programu su bila djela: Majakovskog, Smetane, Gotovca, Tajčevića i Štambuka.³⁸⁰

Nakon završetka nastave u srpnju ili kolovozu također su održavane prigodne priredbe. Na njima ili poslije njih su bili pohvaljeni najbolji učenici i razredi.

Gimnazija je 9. kolovoza 1946. tražila od srpskog kulturnog društva "Prosvjeta" da im ustupe svoju dvoranu u Preradovićevoj ulici 18 za završnu školsku konferenciju 15. kolovoza u 11h. Molili su da im ju ustupe besplatno pošto škola nije imala sredstava za najam.³⁸¹ "Prosvjeta" im je i ustupila tu dvoranu jer je 15. kolovoza 1946. tu održan sastanak svih učenika, nastavnika i nekih roditelja ove gimnazije.³⁸² Sastanku je prisustvovao izaslanik Ministarstva prosvjete prof. Petar Lasta i izaslanik Prosvjetnog odjela GNO-a prof. Josip Busija. Nakon održanih govora bili su pohvaljeni najbolji učenici i razredi. U zgradi gimnazije su istog dana podijeljene svjedodžbe učenicima te nagrade najboljima.³⁸³ Navečer je u prostorijama srpskog kulturnog društva "Prosvjeta" tajništvo NSO-e organiziralo ples za učenike.³⁸⁴

Dana 20. srpnja 1947. održana je kulturno-umjetnička priredba za učenike, nastavnike i roditelje povodom završetka nastave.³⁸⁵ Na priredbi su bili i predstavnica Ministarstva prosvjete Maja Veseli te predstavnik Prosvjetnog odjela GNO-a prof. Josip Busija. Zatim je 22. srpnja u kinu "Zagreb" bilo svečano proglašenje rezultata gimnazije.³⁸⁶ Iznio ih je ravnatelj gimnazije te je pohvalio najbolje razrede i učenike. U ime pohvaljenih učenika govor je održao predsjednik Narodne omladine ove škole te rekao da će oko 200 učenika prvo ići na odmor, a zatim će sedam do osam dana raditi na omladinskoj pruzi.

---

³⁷⁹ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 55

³⁸⁰ Isto, str. 55

³⁸¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 9.8.1946.

³⁸² 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 46

³⁸³ Isto, str. 47

³⁸⁴ Isto, str. 47

³⁸⁵ Isto, str. 53

³⁸⁶ Isto, str. 54

Učenici su također odlučili održati nekoliko priredbi za radničku i seljačku omladinu.³⁸⁷ Na kraju se okupljenima obratio i izaslanik Ministarstva prosvjete prof. Vladimir Blašković. Nakon toga su učenici otišli u školu gdje su im podijeljene svjedodžbe, a pohvaljeni su dobili knjige.

I iduće godine je održana završna školska svečanost 15. lipnja 1948. u dvorani Matice hrvatskih obrtnika.³⁸⁸ Povodom toga je gimnazija tražila Posudbeni zavod da im posudi 6 makedonskih ženskih nošnji, 7 šestinskih ženskih i 7 šestinskih muških nošnji.

Gimnazija je svoje prostorije davala na korištenje za potrebe izbora. Tako su Kotarska izborna komisija i izborni kotar za Ustavotvornu skupštinu 2. studenog 1945. javili gimnaziji da će 11. studenog 1945. njene prostorije biti biračko mjesto broj 57. Učenici Partizanske gimnazije su sudjelovali i u predizbornoj kampanji ispisivanjem parola te podizanjem slavluka u korist Narodne fronte.³⁸⁹

U gimnaziji su se održavale priredbe povodom nekih obljetnica i državnih praznika. Nakon 1945. godine uvedeni su mnoge nove obljetnice i državni praznici koji su zamijenili one koji su se do tada obilježavali. Za neke od tih proslava Ministarstvo prosvjete je školama znalo poslati detaljne upute. Ova gimnazija se uglavnom i pridržavala tih uputa.

Dana 29. studenog 1946. obilježavao se državni praznik "Dan zasjedanja AVNOJ-a u Jajcu". Tada nije bilo nastave, a škole su priredile školske svečanosti s predavanjem o značenju tog dana. U ljetopisu u knjizi *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb* navodi se da je gimnazija sudjelovala na manifestacijama u vezi s proslavom tog praznika. Navodi se da su uz ostala predavanja tih dana održana i predavanja "O tuberkulozi" profesora Arsenijevića te predavanje "O slijepima i čuvanju vida" učitelja Zlatka Glavana.³⁹⁰ Ipak, iz dokumenata u fondu Gimnazije maršala Tita vidi se da je Glavanovo predavanje održano još u listopadu. Za predavanje o tuberkulozi je moguće da je održano tih dana, ali ono bi se vjerojatno održalo i da nije bilo ovog praznika.

Ravnatelj Hrabak je u pismu Ministarstvu prosvjete kritizirao predavanje učitelja Zlatka Glavana "O slijepima i čuvanju vida" koje je bilo održano 29. listopada 1946. godine.³⁹¹ Ravnatelj je naveo da mu je dopustio da drži predavanje samo jer je imao dopuštenje Ministarstva prosvjete iz sredine 1945. Napomenuo je da predavanje nije bilo

---

³⁸⁷ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 54

³⁸⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, 14.6.1948.

³⁸⁹ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 41

³⁹⁰ Isto, str. 50

³⁹¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 31.10.1946.

uspješno jer je Glavan "život slijepca iznio primitivno i krivo."³⁹² Navodi da je Glavan pričao o svemu i svačemu te da su on i njegov pratilac bili pijani. Djeca su se smijala predavanju i masovno napuštala dvoranu. Ravnatelj je smatrao da učenici mogu pokazati nezainteresiranost za druge priredbe koje im preporuča zbog njegove preporuke ovom predavanju. Ministarstvo je odgovorilo na taj dopis 11. prosinca 1946. i javilo da su Glavanu poništene dozvole za držanje predavanja. Glavana je 3. studenog 1947. godine kritiziralo i Udruženje slijepih Jugoslavije. Osim kritike Glavanovog predavanja, ravnatelj je kritizirao i "Artističku priredbu" koju je s odobrenjem Ministarstva prosvjete u školi održao Željko Avdić 6. svibnja 1946. Nazvao ju je neuspješnom.

Sljedeće godine su poslane upute o načinu obilježavanja godišnjice II. zasjedanja AVNOJ-a u Jajcu 1943. godine i proglašenja FNRJ 1945. godine. U školama se to slavilo zajedničkim priredbama za sve učenike. U uputama kako se treba obilježiti taj dan navodi se: da program treba započeti pjevanjem državne himne "Hej Slaveni". Zatim je trebalo održati predavanje te pročitati odlomak iz nekog partizanskog dnevnika. U umjetničkom dijelu preporučuje se recitiranje i pjevanje borbenih i domoljubnih pjesama, ali se trebalo izbjeći ponavljanje pjesmama sa prošlih priredbi.³⁹³ Učenici i profesori Gimnazije maršala Tita su se ujutro 29. studenog 1947. skupili i zajednički otišli u dvoranu Prosvjete u Preradovićevoj ulici. Tamo je održana svečana priredba za učenike i njihove roditelje te nastavnike. Priredba je počela u 8h ujutro, a na početku programa zbor gimnazije je otpjevao himnu "Hej Slaveni."³⁹⁴ Nakon toga je profesor Jakov Beljajev održao govor o značenju Dana Republike. Zatim su učenici recitirali pjesme i čitali odlomke iz Dedijerova dnevnika, a učenica Ani Špicer recitirala je pjesmu "Odjek" koju je napisao Lazar Lazić na gradnji Omladinske pruge 1946. godine.³⁹⁵ Na kraju priredbe zbor je otpjevao pjesmu "Budi se Istok i Zapad."

Nakon završetka ove svečanosti u 10h održana je svečanost primanja učenika i učenica nižih razreda u Pionirsku organizaciju.³⁹⁶ Povodom tog događaja gimnazija je 25. studenog 1947. tražila od Odjela trgovine i opskrbe GNO-a bijelo platno za izradu 130 pionirskih kapa.³⁹⁷ Priredba je počela pozdravnim govorom načelnika štaba pionira, učenika Branimira Esiha, a zatim je o značenju Pionirske organizacije govorila profesorica Smiljka Vodlak. Nakon toga se obavilo primanje u pionire i izricanje svečanog zavjeta. Poslije je izveden prigodni program.

---

³⁹² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 31.10.1946.

³⁹³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, 5.11.1947.

³⁹⁴ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 57

³⁹⁵ Isto, str. 57

³⁹⁶ Isto, str. 57

³⁹⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, 25.11.1947.

U gimnaziji se svečano obilježavala i obljetnica smrti Vladimira Iljiča Lenjina 21. siječnja. Tako je 20. siječnja 1946. održana svečana komemoracija u njegovu čast.³⁹⁸ Iduće godine je Ministarstvo prosvjete poslalo i upute o načinu obilježavanja tog dana. Navodi se da program treba ispuniti čitanjem najboljih sastava o njemu, recitacijom pjesama ili čitanjem odlomaka iz njegovih djela koji se odnose na omladinu, odgoj, učenje i slično.³⁹⁹ Uvodni govor je trebao biti kratak, najviše 10 minuta te je trebalo urediti dvoranu i paziti na posjećenost i slično. Školska svečanost je i održana u gimnaziji 21.01.1947., a uključivala je uvodni govor, recitacije i pjevanje.⁴⁰⁰ I iduće godine bila je proslavljena obljetnica Lenjinove smrti.⁴⁰¹ Održane su dvije priredbe u Domu kulture I. rajona. Jedna je bila za učenike koji su pohađali nastavu prije podne, a druga za one koji su pohađali nastavu poslije podne. Na početku je mješoviti zbor gimnazije otpjevao himnu Sovjetskog Saveza. Nakon toga je profesor Hugo Rehnicher održao govor o Lenjinu, a zatim su učenici recitali pjesme ruskih autora. Priredba je završila pjesmom koju je otpjevao Stjepan Gurdulić, učenik VIII.b razreda.⁴⁰²

Održavale su se i svečanosti povodom godišnjica Oktobarske revolucije 7. studenog. Gradski narodni odbor je poslao već 1945. godine upute o proslavi Oktobarske revolucije. Predlaže se da se taj dan održi predavanje o "značenju Oktobarske revolucije za Rusiju i čitav svijet."⁴⁰³ Navodi se da bi bilo dobro da se predavanje održi jedan školski sat, a najbolje bi bilo da je to prvi sat. Kao izvor podataka za predavanje preporučuju se dnevne novine, a posebno se ističu "Borba" i "Naprijed." U dokumentima nema podatka da je te godine i održana proslava u gimnaziji. Iduće godine održana je proslava 29-godišnjice Oktobarske revolucije. Učenici su tada u dvorištu održali i predizborni miting povodom izbora za Ustavotvorni sabor NR Hrvatske.⁴⁰⁴ Nastavnici hrvatskog ili srpskog jezika dali su učenicima u svim razredima domaće zadaće o radu oko tih izbora. Iduće godine je 22. listopada 1947. Ministarstvo prosvjete poslalo upute školama o proslavi dana "Velike Oktobarske Revolucije."⁴⁰⁵ Te godine se obilježavala 30. godišnjica i sve škole su trebale sudjelovati u proslavi. Trebalo je o tome održati predavanja, napisati pismene radove, urediti zidne novine te urediti vanjski izgled škole i zelenilo.⁴⁰⁶ Odlučeno je da 7. studenog neće biti nastave nego

³⁹⁸ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 41

³⁹⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, 9.1.1947.

⁴⁰⁰ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 51

⁴⁰¹ Isto, str. 59

⁴⁰² Isto, str. 59

⁴⁰³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1945 (1-648), sig. 23640, 6.11.1945.

⁴⁰⁴ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 50

⁴⁰⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, 22.10.1947.

⁴⁰⁶ Isto, 22.10.1947.

će se održati svečana akademija sa predavanjem o značenju Oktobarske revolucije. Uz predavanje trebalo je uvježbati i umjetničke točke. Preporučuje se da priredbi prisustvuju roditelji, predstavnici narodnih vlasti i masovnih organizacija. Zatim Ministarstvo predlaže literaturu za predavanje i za umjetnički dio priredbe. Predloženi su ovi tekstovi: "Oktobarski dani" ili "Lenjin je živ" Majakovskog, Štambukova "Crvena armija", Zogovićeve "Pjesma palim Crvenoarmejcima", Franičevićev "Mitraljezac 13. udarne dalmatinske brigade", pjesma "Mati" Kadrovskog, a mogli su se izvesti i još neki slični tekstovi. Predloženi su i tekstovi o Lenjinovom djetinjstvu, Dedijerovi dnevници, Čolakovićevi tekstovi. Tema predavanja je trebala biti: "SSSR faktor mira i borac za slobodu i neovisnost naroda".⁴⁰⁷

U školi je Dan Oktobarske revolucije svečano proslavljen. Toga dana su se ujutro u dvorištu zgrade gimnazije okupili profesori i učenici te su u povorci uz pjesmu otišli u kino Zagreb.⁴⁰⁸ Svečana proslava u kinu Zagreb je počela u 10h. Osim nastavnika i učenika na priredbi su bili roditelji i skrbnici učenika. Na početku je zbor otpjevao "Internacionalu" koju su svi okupljeni slušali stojeći.⁴⁰⁹ Nakon toga je profesor Petar Glebov održao predavanje o značenju Oktobarske revolucije, a Svetozar Radanović, predsjednik tajništva aktiva NSO-e za gimnaziju je održao referat o značenju Oktobarske revolucije za srednjoškolsku omladinu.⁴¹⁰ Nakon toga su učenici i nastavnici recitali prigodne pjesme jugoslavenskih i ruskih pjesnika. Zatim je školski zbor otpjevao Šoštakovićevu "Pjesmu novog života." Na kraju je prikazan film "Lenjin u oktobru" koji su svi "s velikim interesom gledali i s oduševljenjem pozdravljali."⁴¹¹

Ministarstvo prosvjete je poslalo obavijest povodom godišnjice Sveslavenskog kongresa održanog u Beogradu u prosincu 1946. Tražilo se od ravnatelja škola da u dogovoru s nastavnicima održe o tome referate i predavanja učenicima. U gimnaziji je 17. prosinca 1947. održano predavanje o slavenskom bratstvu. Održano je u 12h za odjeljenja prije podne i u 18h za odjeljenja poslije podne. Predavanje je održao Stanko Dvoržak, profesor ove škole. Na predavanju je istaknuto bratstvo i kulturna suradnja slavenskih naroda te njihovo sudjelovanje u izgradnji svjetskog mira.⁴¹²

U skladu sa "bratstvom i kulturnom suradnjom slavenskih naroda" na gimnaziji je 28. listopada obilježen i narodni praznik u Čehoslovačkoj. Gimnaziji je Ministarstvo prosvjete 27. listopada poslalo obavijest da o tom prazniku treba održati predavanje u školi. Kao građu

---

⁴⁰⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, 22.10.1947.

⁴⁰⁸ Isto, str. 56

⁴⁰⁹ Isto, str. 56

⁴¹⁰ Isto, str. 56

⁴¹¹ Isto, str. 56

⁴¹² Isto, str. 59

su predložene dnevne novine od kojih je posebno istaknut "Vjesnik" od 27. listopada 1947. te časopisi. Predavanje je trebalo trajati oko pola sata.⁴¹³ U gimnaziji je taj praznik i proslavljen prigodnim predavanjima. Odjeljenjima koja su imala nastavu prije podne predavanje je održala profesorica Mara Veber, a odjeljenjima poslije podne profesor Novak Novaković.⁴¹⁴

Dana 23. veljače 1948. u gimnaziji je bio proslavljen i Dan sovjetske armije.⁴¹⁵ Profesor Jugoslav Gospodnetić je održao predavanja uz projekcije za učenike u 12h i u 14h o borbama i pobjedi Crvene armije tijekom Drugog svjetskog rata. Dvoranu u kojoj je održano predavanje učenici su ukrasili svojim radovima.

Osim Dana sovjetske armije u gimnaziji se slavio i Dan Jugoslavenske armije 22.12.1947. godine.⁴¹⁶ Toga dana su održane prigodne svečanosti za učenike iz prijedpodnevne i poslijepodnevne smjene. Učenik VII.d razreda Uroš Eldan govorio je o Jugoslavenskoj armiji, a zatim su učenici recitirali pjesme iz književnosti Narodnooslobodilačke borbe.⁴¹⁷

Ministarstvo prosvjete je 25. svibnja 1946. godine poslalo upute o obilježavanju 10. godišnjice smrti Maksima Gorkog u kojima predlaže da se održi u svim školama jedan sat svečane akademije.⁴¹⁸ Predavanje o njemu je trebao održati profesor književnosti. Čitali bi se i kratki odlomci iz njegovih djela ("Pjesma o sokolu", "Burevjesnik") ili prikazali kraće scene njegova dramskog rada.⁴¹⁹ Napominje se da recitacije mogu biti i na ruskom. Predlaže se i izvođenje neke glazbene točke, koja bi odgovarala svečanom raspoloženju akademije. U gimnaziji je predavanje održao 18. lipnja 1946. profesor Ivan Grabovac, a zatim je izveden i prigodni program.

U gimnaziji su obilježavani i neki drugi datumi. Tako je 27. ožujka 1946. održano predavanje učenicima o značenju "27. ožujka 1941".⁴²⁰ Učenici su sudjelovali i u proslavi 1. svibnja koja je organizirana u Zagrebu te su s nastavnicima prošetali u povorci.⁴²¹ Na godišnjicu oslobođenja grada Zagreba 8. svibnja 1946. održana je akademija povodom ove obljetnice i povodom Dana pobjede 9. svibnja.⁴²² O značenju tih datuma govorio je Ivo Frangeš, profesor na gimnaziji, a zatim je otvorena izložba o radu i životu učenika i učenica Partizanske gimnazije.

---

⁴¹³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, 27.10.1947.

⁴¹⁴ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 56

⁴¹⁵ Isto, str. 59

⁴¹⁶ Isto, str. 58

⁴¹⁷ Isto, str. 58

⁴¹⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, 25.5.1946.

⁴¹⁹ Isto, 25.5.1946.

⁴²⁰ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 42

⁴²¹ Isto, str. 43

⁴²² Isto, str. 43

U ovoj gimnaziji je prva proslava rođendana maršala Tita održana 25. svibnja 1946. godine.⁴²³ Tog dana na proslavi je pomoćnik ministra prosvjete Zoran Palčok službeno objavio da je Tito dopustio da se gimnazija nazove njegovim imenom. Prema tome tog datuma se slavio i imendan gimnazije. Zbog toga su kasnije na taj dan gimnaziji imendan čestitale druge gimnazije te njihovi bivši učenici koji su studirali u Moskvi, Odesi, Lenjingradu i Čehoslovačkoj. Ipak nisu sve škole odmah nakon rata organizirale proslave Titovog rođendana. Tako se u Klasičnoj gimnaziji u Zagrebu rođendan maršala Tita počeo proslavljati tek od 1950. godine.⁴²⁴ Gimnazija je i 25. svibnja 1948. priredila javnu proslavu u Titovu čast. Na proslavu su trebale doći najvažnije ličnosti javnog života, pa su se zbog toga uređivale prostorije. Zato je gimnazija naručivala jutu, veliki papir za parole, konop, žicu, čavle i slično.

Dana 25. svibnja 1948. održan je "dan otvorenih vrata" za sve sadašnje i bivše učenike, nastavnike, roditelje, odgajatelje i sve ostale koji su htjeli doći u gimnaziju. Održana je i priredba u dvorištu gimnazije na kojoj su bili prisutni ministar prosvjete dr. Ivan Babić, pomoćnik ministra Josip Lukatela, pročelnik Prosvjetnog odjela GNO-a Josip Busija, bivši ravnatelj Franjo Hrabak te nastavnici, učenici i roditelji.⁴²⁵ Dvorište je bilo posebno okićeno za tu priliku. Priredba je počela himnom, a zatim su o radu škole govorili tadašnji ravnatelj Josip Perišić, bivši ravnatelj Franjo Hrabak te učenik Miloš Rajšić. U priredbi su sudjelovali pjevači zbor i folklorna grupa, a pročitani su i brzojavi čestitke bivših učenika škole.

U istom školskom dvorištu održana je i večernja priredba na kojoj je prikazan film o radu gimnazije.⁴²⁶ Održan je i program koji se sastojao od pjesme i kola, a na kraju priredbe su i profesori s učenicima otplesali kolo.

Dana 27. svibnja 1948. Josip Broz Tito je poslao telegram upravi, nastavnicima i učenicima Gimnazija maršala Tita u kojem im se zahvaljuje na poslanoj čestitki za rođendan. Tekst telegrama glasi: "Srdačna hvala za čestitku koju ste mi uputili povodom mog rođendana, predsjednik ministarskog savjeta FNRJ maršal Jugoslavije Josip Broz Tito."⁴²⁷ To je bio odgovor na pismo u kojem su mu tadašnji i bivši učenici i profesori gimnazije čestitali rođendan. U pismu su naveli da je, nakon što je prije dvije godine na svoj rođendan dopustio da se Partizanska gimnazija nazove njegovim imenom, taj datum postao i imendan ove gimnazije. Napominje se da su se zbog toga sadašnji i bivši učenici odlučili ove godine na taj

---

⁴²³ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 44

⁴²⁴ Ivo Goldstein, Agneza Szabo, *Povijest zagrebačke Klasične gimnazije (1607-2007)*, str. 231

⁴²⁵ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 62

⁴²⁶ Isto, str. 63

⁴²⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648, 27.5.1948.

dan sastati u gimnaziji. Uz čestitku za rođendan izražavaju mu i svoju ljubav i privrženost te "punu aktivnu vjernost uz stalnu volju, da će i nadalje izvršavati sve Tvoje direktive na potpuno zadovoljstvo Tvoje, a za sreću i bolju budućnost naših naroda."⁴²⁸ Pismo završava sa riječima: "Živio naš vođa i učitelj, drug Tito!"

Osim proslava obljetnica te početka i kraja školske godine u ovoj gimnaziji su održavana i razna predavanja i ostala događanja. Tako je 6. veljače 1946. održano predavanje "Fiskultura u sovjetskim školama" za sve učenike.⁴²⁹ Godine 1948. su u ožujku i svibnju održana predavanja o tuberkulozi za učenike.

Od 23. do 30. studenog održavao se i Tjedan Istre te je svaka škola je održavala svečanosti povodom tog tjedna. U gimnaziji je Dan Istre proslavljen 25. studenog 1947. te je profesor Ivo Grabovac održao učenicima i nastavnicima prigodno predavanje.⁴³⁰ U njemu je govorio o Istri i njenoj borbi u NOB-u. Nakon predavanja su učenici recitali pjesničke i prozne odlomke o Istri.

Gimnazija je sudjelovala u raznim sportskim događanjima u gradu. Tako su sudjelovali u fiskulturnoj priredbi koja se održavala 12. svibnja 1946. godine.⁴³¹ Vježbe za priredbu su učenici uvježbavali mjesecima ranije, pa je zato Odsjek za srednju nastavu Prosvjetnog odjela GNO Zagreb je upozorio škole da se satovi tjelesnog odgoja koriste samo za pripreme za priredbu.⁴³² Također se nastavnicima tjelesnog odgoja nisu smjeli davati nikakvi drugi poslovi koji bi ih ometali u pripremama. Generalna proba za priredbu je bila 5. svibnja i tada nije bilo nastave. Održavao se i Fiskulturni slet u okviru III. kongresa USAOJ-a 9. svibnja 1946. godine. Učenike je za slet uvježbavao Ivan Jelić. Nastavnici i učenici su sudjelovali u cross-country trčanju koje se održalo u nedjelju 7. travnja 1946. godine. U trčanju je sudjelovalo oko 500 učenika. Mnogi učenici gimnazije su dobili diplome za sudjelovanje, a škola je kao zajednica pohvaljena i nagrađena.⁴³³ Zbog toga je zagrebački Fiskulturni odbor pozvao gimnaziju da pošalje svoje predstavnike na dodjelu nagrada pobjednicima u nedjelju 28. travnja 1946. u 20h u dvoranu Više škole za fiskulturu. Gimnazija je sudjelovala i na fiskulturnoj paradi omladine grada Zagreba održanoj 17. svibnja

---

⁴²⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648

⁴²⁹ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 42

⁴³⁰ Isto, str. 57

⁴³¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, 11.3.1946.

⁴³² Isto, 11.3.1946.

⁴³³ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 44

1946. čijem održavanju je prisustvovao i Josip Broz Tito.⁴³⁴ Učenici ove škole su sudjelovali i iduće godine na fiskulturnom sletu koji je održan 29. lipnja 1947. "usprkos nevremenu."⁴³⁵

Sljedeće godine se u Zagrebu 13. lipnja 1948. održavao Dan fiskulturnika NR Hrvatske.⁴³⁶ Zbog toga je u svibnju Odbor za Dan fiskulturnika Fiskulturnog saveza Hrvatske poslao gimnaziji raspored uvježbavanja vježbi njihovih učenika. Određeno je da se taj dan neće održavati nikakvi ispiti da bi svi nastavnici i učenici mogli sudjelovati na priredbama. Uvježbavanje se za Gimnaziju maršala Tita održavalo na srednjoškolskom igralištu u Klaićevoj svakog utorka u 8h i petka u 17h. Posjećivanje uvježbavanja je bilo obvezno za svakog učenika.⁴³⁷

Osim u sportskim, učenici gimnazije su sudjelovali i u ostalim događajima u gradu i okolici od kojih su neka imala i političko značenje.

U listopadu su učenici sudjelovali na književnoj večeri jugoslavenskih književnika i na izložbi "čeho-slovačkog" otpora 1939-1945.⁴³⁸ Dana 26. travnja 1946. održano je u Radničkoj komori za sve učenike predavanje iz higijene.⁴³⁹ Učenici i nastavnici su sudjelovali 18. kolovoza 1946. u demonstrativnom mitingu protiv Frankove Španjolske i "međunarodne reakcije".⁴⁴⁰ Također su na Glavnom kolodvoru u Zagrebu 25. kolovoza 1946. prisustvovali ispraćaju delegacije FNR Jugoslavije koja je putovala na mirovnu konferenciju u Pariz.⁴⁴¹ Cijela škola je 12. prosinca 1946. prisustvovala svečanom dočeku delegata Sveslavenskog kongresa koji se održavao u Beogradu.⁴⁴² Navečer su učenici i nastavnici bili na svečanoj priredbi u Hrvatskom narodnom kazalištu.

Gimnaziji su bile poslane i obavijesti u kojima im se preporučuje da vode učenike na razne priredbe ili projekcije filmova. Od 1945. sve važnije kulturne institucije i fondovi u Hrvatskoj su stavljanje pod vlasništvo države. Ministarstvo prosvjete je, u dogovoru sa Agitpropom CK KPH, u njih postavljalo povjerenike koji su potom predlagali sastav upravnih odbora. Godine 1947. bilo je 175 kinematografa, a od toga samo 19 ih je bilo u privatnom vlasništvu.⁴⁴³ Jedan od državnih kinematografa je bio "Udarnik" u Zagrebu koji je preko

---

⁴³⁴ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 44

⁴³⁵ Isto, str. 53

⁴³⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648, 18.5.1948.

⁴³⁷ Isto, 18.5.1948.

⁴³⁸ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 49

⁴³⁹ Isto, str. 43

⁴⁴⁰ Isto, str. 45

⁴⁴¹ Isto, str. 45

⁴⁴² Isto, str. 50

⁴⁴³ Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 253

Prosvjetnog odjela Gradskog narodnog odbora Zagreb obavijestio zagrebačke škole da mogu od 1. travnja rezervirati za svoje učenike povoljne ulaznice za njihove predstave.⁴⁴⁴

Prosvjetni odjel Gradskog narodnog odbora je često slao preporuke školama da vode učenike u kino gledati filmove. Uglavnom su to bili sovjetski filmovi. Tako je GNO preporučio da se učenike povede u kino gledati sovjetski film "Zoja."⁴⁴⁵ Dana 13. lipnja 1946. poslana je školama preporuka da organiziraju posjet učenika na film "Viborška strana" u kinu Balkan.⁴⁴⁶ Inače su se u zagrebačkim kinima prikazivali i filmovi iz drugih zemalja, a ne samo iz Sovjetskog Saveza. Ponekad je u zagrebačkim kinima bilo više projekcija američkih, francuskih i njemačkih filmova nego sovjetskih.⁴⁴⁷ Godine 1947., prema analizi Organizaciono-instruktorskog odjeljenja, nesovjetski filmovi su prosječno imali veću gledanost od sovjetskih filmova.⁴⁴⁸ Neki ravnatelji srednjih škola su zabranjivali učenicima odlazak u kino, pa je Ministarstvo prosvjete u veljači 1946. poslalo obavijest da treba u školi propagirati dobre filmove.⁴⁴⁹ Preporučuje se da se o dobrim filmovima učenicima zadaju zadaće, te da se organiziraju kino predstave za učenike uz uvodno predavanje i objašnjenje. Odlazak na neki film se mogao zabraniti ako nije odgovarao uzrastu učenika.

Osim poziva na projekciju filmova, gimnazija je dobivala i pozive za predstave u kazalištu. Tako je GNO poslao karte gimnaziji za predstavu u Hrvatskom narodnom kazalištu koja je bila 27. ožujka 1948. u 19 h.⁴⁵⁰ Poslali su 57 karata po cijeni od 9 dinara za jednu. Gimnazija im je javila da je prodala 56 karata te im poslala novce koje je prikupila. Dana 1. ožujka poslane su i ulaznice za predstavu "Ženidba" koje su bile sve prodane za 200 dinara.⁴⁵¹

Gimnazija je često dobivala pozive za koncerte. To su uglavnom bili koncerti ozbiljne glazbe. Dana 1. ožujka 1946. Prosvjetni odjel je poslao poziv i na simfonijski koncert orkestra Radiostanice za srednjoškolsku omladinu. Koncert se održao u srijedu 6. ožujka 1946., a ulaz je bio besplatan. Poslane su i karte za učenike VII. i VIII. razreda te učenike nižih razreda koji su se bavili glazbom.

Osim za kulturne priredbe, gimnaziji su poslani pozivi i na sportska događanja. Tako im je 22. svibnja 1948. poslan poziv za prisustvovanje košarkaškoj utakmici između S.K.

---

⁴⁴⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641

⁴⁴⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1945 (1-648), sig. 23640, 20.12.1945.

⁴⁴⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, 13.6.1946.

⁴⁴⁷ Spehnjak, *Javnost i propaganda: Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*, str. 257

⁴⁴⁸ Isto, str. 250

⁴⁴⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, 7.2.1946.

⁴⁵⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, 13.3.1948.

⁴⁵¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, 1.3.1948.

Sparta (Prag) i OSFD Mladost (Zagreb). Utakmica se igrala istog dana na igralištu Dinama na Šalati u 17h.⁴⁵² Ulaznice za skupinu su bile 2 dinara.

Nastavnici i učenici gimnazije su bili pozivani i na razna predavanja. Tako im je poslana preporuka da posjete predavanje A. Raosa "Sovjetska omladina" u velikoj dvorani Radničkog doma koje se održalo 29. ožujka 1946. u 20h. Predavanje je organiziralo Društvo za kulturnu suradnju Hrvatske s SSSR-om. To društvo je bilo osnovano u Zagrebu 14. lipnja 1945. godine⁴⁵³, a priređivalo je predavanja i koncerte.⁴⁵⁴ Društvo je imalo pododbore po svim većim gradovima. Nastalo je po uzoru na slično društvo na saveznoj razini nazvano Društvo za kulturnu suradnju Jugoslavija-SSSR osnovano 14. siječnja 1945.⁴⁵⁵ Zadatak tog društva bio je da održava i stvara kulturne veze i potiče suradnju između Jugoslavije i SSSR-a. Organizirali su tečajeve ruskog jezika i predavanja o životu u SSSR-u, prodavali su knjige i časopise koji su bili tiskani u SSSR-u te održavali koncerte, kazališne predstave i izložbe na kojima su predstavljana djela umjetnika iz SSSR-a.⁴⁵⁶ Nakon Rezolucije Informbiroa društvo je 1949. godine prestalo s radom.⁴⁵⁷

Nastavnici i učenici su bili pozvani na predavanje Milana Sachsa o Bethovenovom "Fidelu" koje se održalo 13. veljače 1947. povodom izvedbe u HNK. Na predavanju su sudjelovali umjetnici uz kazališni orkestar.⁴⁵⁸ Ulaz je bio besplatan, a na predavanje su bili pozvani svi nastavnici muzike, oni koje je to zanimalo te učenici koji pokazuju posebno zanimanje za glazbu. Naročito učenici koji su bili "rukovodioci u omladinskim kulturno-umjetničkim sekcijama."⁴⁵⁹ Predavanja za učenike je održavalo i Centralno narodno učilište u Zagrebu. Predavanja su počinjala 1. listopada 1947., a preporučivalo se svim srednjim školama da populariziraju predavanja tog učilišta te da se za njih zna i da ih se posjećuje.⁴⁶⁰ Francuski institut u Zagrebu je također organizirao neobvezne tečajeve francuskog jezika u srednjim školama.⁴⁶¹ Na njima su predavali i profesori iz Gimnazije maršala Tita. Učenici su plaćali 200 din na semestar za dva sata tjedno. Od toga su profesori dobivali 50 din po satu. Bili su posebno organizirani tečajevi za početnike, a posebno za napredne.

---

⁴⁵² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648, 22.5.1948.

⁴⁵³ Spehnjak "Prosvjetno-kulturna politika", str. 92

⁴⁵⁴ Radelić, *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991*, str. 163

⁴⁵⁵ Ljubodrag Dimić, *Agitprop kultura : agitpropovska faza kulturne politike u Srbiji 1945-1952*, (Beograd:Rad, 1988) str. 165

⁴⁵⁶ Ljubodrag Dimić, *Agitprop kultura : agitpropovska faza kulturne politike u Srbiji 1945-1952*, str. 167

⁴⁵⁷ Spehnjak "Prosvjetno-kulturna politika", str. 92

⁴⁵⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, 13.2.1947.

⁴⁵⁹ Isto

⁴⁶⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, 18.9.1947.

⁴⁶¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, 15.9.1947.

Gimnazija je dobivala i pozive na izložbe. Tako joj je poslan poziv na Omladinsku izložbu III. kongresa USAOJ-a u Umjetničkom paviljonu. Tema izložbe je bila sudjelovanje omladine u NOB-i i u ekonomskoj izgradnji. Cijena ulaznica za grupe je bila 2 dinara, a pojedinačno 5 dinara.⁴⁶² Sve srednje škole na području NR Hrvatske su bile pozvane na izložbu "Borba slavenskih naroda za slobodu" koja se otvorila 7. travnja 1947.⁴⁶³

Neke od izložbi učenici su i posjetili u pratnji svojih profesora. U siječnju 1947. Komitet za umjetnost i kulturu savezne vlade FNRJ je u Zagrebu priredio "Izložbu slikarstva i kiparstva Jugoslavije 19. i 20. vijeka". Izložba slikarstva je bila u Modernoj galeriji Braće Kavurića 1, a kiparstva u Umjetničkom paviljonu na Tomislavovom trgu. Posjet ovoj izložbi je za školsku omladinu bio besplatan i obvezan. Svaka škola je formirala nekoliko grupa i morala doći u točno određeno vrijeme gdje su ih dočekali vodiči koji su ih vodili po izložbi. Gimnazija maršala Tita je na izložbe išla 6. siječnja 1947. prva grupa u 9h, druga u 9:30h, treća u 10h, četvrta u 10:30h, a peta u 11h. Pratnja učenicima su bili nastavnici, a preporučivalo se da to budu nastavnici crtanja i povijesti umjetnosti. Voditelj svake grupe je na blagajni morao prijaviti iz koje su škole došli i koliko učenika ima u grupi.⁴⁶⁴ Učenici gimnazije su 22. listopada 1947. u pratnji svojih profesora posjetili izložbu sovjetskih slikara u starom Umjetničkom paviljonu.⁴⁶⁵ Pritom je profesor Frano Baće učenicima objasnio karakteristike novog sovjetskog slikarstva.⁴⁶⁶

U gimnaziji su organizirana događanja koja su trajala po nekoliko dana. To su bili npr. kulturni tjedan, tjedan Crvenog križa, prometni tjedan i slično. Prigodom Tjedna čistoće u svibnju 1947. u gimnaziji su očišćene sobe, zidove, dvorište te ponovno uređeni nasadi.⁴⁶⁷ Od 1. do 8. lipnja održavali su se Dječji tjedan i Tjedan pionira. Tijekom Prometnog tjedana u školama su se održavala predavanja o prometu i opasnostima u njemu.

Učenici su išli zajedno sa nastavnicima i na izlete i ekskurzije.

Tako su učenici gimnazije išli na izlet u Rijeku, Opatiju i Postojnsku špilju od 20. do 24. kolovoza 1946. godine. Na put je išlo 800 učenika s profesorima. Nakon molbe gimnazije za besplatni prijevoz željeznicom, ministar prometa je odobrio popust na željeznici učenicima ove gimnazije.⁴⁶⁸ Gimnazija je tražila pomoć od Prosvjetnog odjela Gradskog narodnog odbora od 5000 do 10 000 dinara da na izlet pođu i učenici koji nisu imali novaca. Za dva

---

⁴⁶² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641

⁴⁶³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, 7.4.1947.

⁴⁶⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, 2.1.1947.

⁴⁶⁵ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 56

⁴⁶⁶ Isto, str. 56

⁴⁶⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, 9.5.1947.

⁴⁶⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300) sig. 23641, 9.7.1946.

dana su i dobili pomoć od 5000 dinara, a Narodna fronta je također za tu svrhu dala 2000 dinara. Ipak bilo je i nekih problema u ponašanju učenika tijekom puta. Tako su učenici masovno pušili, bacali papire, držali ruke u džepovima i cigaretu u ustima dok su razgovarali.⁴⁶⁹ U samoj pripremi puta problem je bila kasna prijava učenika, a neki nisu imali ni potrebne dokumente.

Učenici ove gimnazije su održavali priredbe po okolici. Ravnatelj je već u svom izvještaju za 1945. godinu naveo da su glavni posao učenici obavljali među seoskom i radničkom omladinom. Tijekom uskrasnih praznika od 18. do 23. travnja 1946. većina učenika gimnazije nije otišla kućama, pa je 22. travnja održan zajednički izlet profesora i učenika u Markuševac.⁴⁷⁰ Tamo je održana kulturno-prosvjetna priredba za stanovništvo. Od 20. do 24. veljače 1947. održana je turneja umjetničke grupe učenika u Glini, Petrinji i Sisku.⁴⁷¹ Tamo su održali kulturne priredbe, a kao pratnja s njima su išli nastavnici Baće i Robiček.

Odjel za školstvo Ministarstva prosvjete je tražio 22. listopada 1946. od škola da im dostave plan posjeta pojedinim poduzećima grupa učenika za ovu školsku godinu. Gimnazija im je odgovorila da namjerava posjetiti električnu centralu Zagreb (u siječnju i lipnju 1947.), tvornicu olovaka Kustošija (dva puta u prosincu 1946), tvornicu ulja Zagreb (dva puta u prosincu 1946. i lipnju 1947.), Pivovaru Zagreb (dva puta u siječnju 1947. i lipnju 1947), tvornicu tekstila (dva puta u veljači 1947 i srpnju 1947), Talionicu željeza Zagreb, Paromlin Zagreb, Tvornicu kože Zagreb, Tvornicu duhana Zagreb, Tvornicu cikorijske kave Zagreb, Tvornicu stakla Zagreb, Hidrocentralu Fala, Ugljenokop Ivanec i Rudnik sumpora Radiboj.⁴⁷² Ipak većina tih posjeta učenika se nije održala jer poduzeća školi nisu odobrila posjet, ali se iz dokumenata ne može vidjeti zašto i koji od posjeta nisu odobreni.

Učenici VI. c razreda su bili sa profesorima na izletu u Novom Vinodolu od 27. do 29. ožujka 1948. godine. Prije odlaska, gimnazija je tražila odobrenje od Ministarstva prosvjete za taj izlet.⁴⁷³ Ministarstvo prosvjete je isti dan i odobrilo izlet. Učenici VIII. c razreda su izostali s nastave 5. i 6. travnja jer su bili na izletu u Splitu.

Učenici osmih razreda ove gimnazije su, da bi skupili novac za naturalno putovanje u Bugarsku, 11. travnja 1948. godine održali priredbu u Radničkom domu.⁴⁷⁴ Program se sastojao od narodnih kola koje je izvela folklorna grupa, zatim recitacija i

---

⁴⁶⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavnčkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 26.07.1946.

⁴⁷⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavnčkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 12.04.1946.

⁴⁷¹ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 51

⁴⁷² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 22.10.1946.

⁴⁷³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, 26.3.1948.

⁴⁷⁴ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 61

glazbenih točaka. Na priredbi je skupljeno 36 000 dinara što nije bilo dovoljno, pa su maturanti molili razne institucije za pomoć. Tako su molili Ministarstvo prometa savezne vlade u Beogradu za pomoć u iznosu od 50 000 dinara za izlet u Bugarsku.⁴⁷⁵ Maturanti su također poslali pismo Titu u kojem su ga molili za novčanu pomoć da bi otišli u Bugarsku na izlet.⁴⁷⁶ Nakon tog pisma iz Titovog ureda im je poslano 30 000 dinara za izlet. Ubrzo je i Ministarstvo prosvjete poslalo 90 000 dinara za pomoć maturantima za odlazak u Bugarsku.⁴⁷⁷ Tada su učenici imali dovoljno novca za odlazak u Bugarsku. Nakon povratka sa izleta gimnazija je pisala Komitetu za vanjsku trgovinu u Zagrebu.⁴⁷⁸ Željeli su poslati pakete sa raznim stvarima kao znak zahvalnosti Bugarskoj narodnoj omladini za pomoć u Bugarskoj.

Osim što su učenici i profesori gimnazije išli na izlete i ekskurzije, oni su bili zaduženi pomagati učenicima i profesorima iz drugih gradova koji su dolazili u Zagreb. Tako su 26. ožujka na ekskurziju u Zagreb došli učenici IV. razreda gimnazije iz Vinkovaca. Gimnazija je zato molila "Kolektiv" da pripremi hranu za ove učenike za 26, 27. i 28. ožujka.⁴⁷⁹ Gimnazija je zamolila GNO da osigura prenoćište državnoj ženskoj gimnaziji iz Šabca koja će doputovati na ekskurziju u Zagreb od 9. do 11. svibnja 1948.⁴⁸⁰ Za dva dana je javljeno da im je prenoćište osigurano.

U organizaciji ekskurzija je znalo biti i problema. To se vidi po tome što je GNO 20. lipnja 1947. obavijestio škole da prije nego pođu na ekskurziju pronađu prenoćište jer u suprotnom narodne odbore gradova u koje idu stavljaju u neprilike.⁴⁸¹ Također je idući mjesec Odjel za srednje škole Ministarstva prosvjete poslao obavijest u kojoj traži od škola da predaju na vrijeme molbe za povlasticu na vožnji brodovima za učeničke ekskurzije. Pošto su mnoge škole Ministarstvo pomorstva u Beogradu tražile molbe u zadnji tren, odluke su se često morale rješavati telefonom ili brzojavom.⁴⁸² Nakon što je odobrilo molbu gimnazije za izlet učenika VII c razreda u Beograd i Železnik od 10. do 12. travnja, Ministarstvo prosvjete im je postavilo i neke uvjete. Tražili su da se unaprijed osigura smještaj i topla hrana za učenike.⁴⁸³ Pošto su tamo putovali po noći, tražili su da povratak ne bude po noći.

Nastavnici su također organizirali razne proslave i obilježavanje obljetnica. Tako je sindikalna podružnica namještenika na školi organizirala doček nove 1947. godine u

---

⁴⁷⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647

⁴⁷⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648, 13.5.1948.

⁴⁷⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648, 25.6.1948.

⁴⁷⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648, 3.8.1948.

⁴⁷⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, 26.3.1948.

⁴⁸⁰ Isto

⁴⁸¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, 20.6.1947.

⁴⁸² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1401-1900), sig. 23645, 23.7.1947.

⁴⁸³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647

gimnaziji.⁴⁸⁴ Nakon što su poslušali Titov govor na radiju, okupljenima se obratio ravnatelj Hrabak i potaknuo nastavnike na planski rad u novoj godini. Učenici iz Partizanskog učeničkog doma su također održali svečani doček nove godine, pa su im se nastavnici pridružili da zajedno dočekaju novu godinu.⁴⁸⁵ Na tom dočeku je bio i francuski konzul u Zagrebu koji se toga prisjetio u pismu gimnaziji od 17. veljače 1947.

U pismu je naveo kako je konzulat ponosan što u susjedstvu ima Gimnaziju maršala Tita. Naveo je da konzulat daje dio djela na francuskom jeziku na raspolaganje onim učenicima koji su se istaknuli u poznavanju francuskog jezika.⁴⁸⁶ Konzul se prisjetio i dočeka Nove godine koji je proveo u gimnaziji. Napisao je kako ga se dojmilo što su ga na dočeku nove godine pozdravili francuskom himnom te što se "pridružio sretnim snovima kojima se želi zapečatiti jedna godina."⁴⁸⁷ U pismu se zahvalio svima u gimnaziji jer su ga pozvali na doček. Ravnatelj mu se pismom idući dan zahvalio na poklonjenim knjigama i toplim riječima iz kojih "struje iskreni osjećaji"⁴⁸⁸ koje konzul osjeća prema gimnaziji i FNR Jugoslaviji.

Dana 19. lipnja 1947. održana je u okviru sindikata proslava stogodišnjice objavljivanja "Gorskog vijenca" Petra Petrovića Njegoša.⁴⁸⁹ Spjev je bio objavljen u Beču u veljači 1847. godine. Predavanje o pjesniku i spjevu održao je profesor Novak Novaković, a nastavnici su zatim recitali izabrana poglavlja iz spjeva.

U izvještaju iz ožujka 1946. godine ravnatelj je bio nezadovoljan što još nisu bili održavani organizirani roditeljski sastanci. Dolazili su samo pojedini roditelji sami ili kad su bili pozvani. Ipak to je bilo ispravljeno već od iduće školske godine kada su održana dva sastanka sa roditeljima i skrbnicima učenika. Na prvom sastanku 14. travnja 1946. izabrana je uprava pomoćnog organa škole čiji je naziv bio "Zajednica roditelja, skrbnika i nastavnika Gimnazije maršala Tita u Zagrebu". Osim toga na sastanku se roditelje upoznalo sa radom škole. Ova zajednica je osnovana da bi se uključilo roditelje u podupiranje težnji škole i materijalno potpomaganje siromašnih učenika. Roditelji su i prije toga sakupili nešto novca te je taj novac bio predan na raspolaganje školi za potrebe učenika. Navedeno je da bi se i nastavnici trebali više angažirati za uspjeh ove zajednice. Na sastanku je izabran i odbor roditelja i profesora koji je postavio kao svoje centralno zaduženje materijalno pomaganje učenicima.⁴⁹⁰ I u idućim školskim godinama razrednici su razgovarali pojedinačno i grupno s

---

⁴⁸⁴ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 50

⁴⁸⁵ Isto, str. 50

⁴⁸⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, 17.2.1947.

⁴⁸⁷ Isto, 17.2.1947.

⁴⁸⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, 18.2.1947.

⁴⁸⁹ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 53

⁴⁹⁰ HR HDA-291, MPRO NRH 1945-1951, 2.2.5, Izvještaj na kraju polugodišta, 15.06.1946.

roditeljima i odgojiteljima o problemima pojedinih odjeljenja i učenika. Održavani su i sastanci Zajednice doma i škole gdje se raspravljalo o školskim problemima i održavalo prikladne referate s područja pedagogije.

11. Pomoć gimnaziji i njenim učenicima

Učenici su dobivali pomoć i od raznih poduzeća, ustanova i drugih zagrebačkih škola. Na razrednim sastancima su učenici predlagali kojim će se pojedincima iz razreda dodijeliti dobivena pomoć. Tako se nastojalo pomagati onima koji su doista trebali pomoć. Od dobivene pomoći gimnazija je često izdvojila dio i poslala ga partizanskim gimnazijama u Osijeku i Hvaru. Nakon molbe gimnazije za pomoć, Socijalni odjel Gradskog narodnog odbora je 10. studenog 1945. pristao dodjeljivati gimnaziji za učeničku kuhinju dio zaplijenjenih živežnih namirnica. Tada se u menzi gimnazije hranilo 130 učenika. Učenici su dobivali i stipendije na temelju podnesenih molbi u mjesečnom iznosu od 500 dinara od 11. mjeseca 1945 godine. U siječnju 1946. godine učenici su poslali molbe za stipendije Ministarstvu prosvjete. Dobili su odgovor da više nema kredita te da mogu dobiti samo hranu u učeničkoj menzi.⁴⁹¹ Uputili su ih da potraže pomoć kod Prosvjetnog odjela Gradskog narodnog odbora.

Gimnazija je najčešće dobivala knjige. Njih su slale izdavačke knjižare, druge škole i ustanove. Tako je izdavačka knjižara "Prosvjeta" darovala 100 primjeraka priručnika za učenje ruskog jezika "Ruski po najnovijoj metodi" Pantelejmona Suhanova. "Prosvjeta" je tih 100 primjeraka poslala sa željom da se podijele najsiromašnijim učenicima. Ministarstvo prosvjete je također od 550 naručenih primjeraka 150 poklonilo gimnaziji za najsiromašnije učenike. Ostatak knjiga je morala platiti uprava škole prodajom učenicima. Pritom je cijena knjiga bila niža nego u knjižarama. Cijena knjige u knjižarama je bila 50 dinara, a prema dopisu Ministarstva prosvjete iz listopada 1945. godine cijena poslanih knjiga za ruski jezik koje su se prodavale učenicima nije smjela prijeći 30 dinara.⁴⁹² Gimnaziji je knjige darovala i Hrvatska narodna i sveučilišna knjižnica 7. i 15. rujna 1945. godine. To su bile knjige iz bivše njemačke škole koja se nalazila u zgradi koju je na upotrebu dobila Partizanska gimnazija. Knjige je gimnaziji poklonila i Artiljerijska škola, a Nakladni zavod je poslao francuske

---

⁴⁹¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, 14.1.1946.

⁴⁹² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1945 (1-648), sig. 23640, 12.10.1945.

čitanke i druge knjige. Botanički zavod je u veljači 1946. poslao gimnaziji herbarij za školsku upotrebu od 106 listova najobičnijeg bilja. Preporučili su im da njemačka imena zamijene "narodnim" a ponudili su i svoju pomoć u tome.⁴⁹³ Poslali su im i knjigu Willkom-Schubert "Naturgeschichte des Pflanzen-reichs". Knjige su gimnaziji poklanjale i privatne osobe, pa je tako Lena Karlić poklonila gimnaziji 22. lipnja 1946. oko 1000 knjiga iz knjižnice njenog pokojnog supruga sveučilišnog profesora dr. Karlića.⁴⁹⁴ Osim knjiga gimnazija je dobivala i časopise za knjižnicu. Tako su studenom 1947. dobili komplet časopisa "Republika." Poslana su im godišta 1945, 1946. i 1947.⁴⁹⁵

Francuski konzulat je gimnaziji poklanjao knjige za učenike na francuskom jeziku. Zajedno sa knjigama francuski konzul je poslao pismo 8. kolovoza 1946. u kojem je napisao da bi "bio sretan kad bi ti mladi ljudi čitajući te knjige, našli u njima osjećaj da su Vaši narodi i naš narod jedna obitelj."⁴⁹⁶ Također je izrazio sreću što je čuo od profesora Laurenta Clerca da je ova gimnazija cijenjena od "našeg slavnog Maršala radi discipline i revnosti u radu radi kojeg su Vaši đaci u velikom broju prvaci."⁴⁹⁷ Neke od tih knjiga su bile poklonjene kao nagrada najboljim učenicima.

Knjige im je poklonio i Nakladni zavod Hrvatske prema nalogu Ministarstva prosvjete. Tako je 17. travnja 1948. održana svečana predaja 650 knjiga.⁴⁹⁸ Predaja knjiga se održala u dvorištu gimnazije, a govor je održao inspektor Ministarstva prosvjete Klonimir Škalko. U govoru je istaknuo brigu narodnih vlasti za odgoj učenika u srednjim školama te potaknuo učenike da se koriste poklonjenim knjigama.⁴⁹⁹

Kada nisu imali drugih mogućnosti za nabavu knjiga, gimnazija je molila Gradsku knjižnicu da im posudi knjige za učenike. Gradska knjižnica bi ih ponekad poslala, ali je predložila da se učenici upišu u knjižnicu pa će moći posuđivati knjige.

Osim knjiga škola je dobivala i ostalo što joj je bilo potrebno od raznih poduzeća i državnih tijela. Najčešće su dobivali nastavna pomagala te školski i uredski pribor. Tako je 18. rujna 1945. godine "Industrija taški" poklonila 100 komada ručnih torbi i 27 ručnih mrežica. Gimnazija je 60 tih ručnih torbi poslala Partizanskom đачkom domu za najsiromašnije učenike. Kemikalije je gimnaziji darovala i tvrtka "Hunral" odnosno Hrvatska zemaljska uprava za nabavu i raspodjelu lijekova. Dana 14. veljače 1946. primili su fizikalne i

---

⁴⁹³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946. (1-1300) sig. 23641, 11.2.1946.

⁴⁹⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, 22.6.1946.

⁴⁹⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, 27.11.1947.

⁴⁹⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 8.8.1946.

⁴⁹⁷ Isto, 8.8.1946.

⁴⁹⁸ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 61

⁴⁹⁹ Isto, str. 61

kemijske naprave od Nakladnog zavoda Hrvatske, a od njih su dobili i nastavna učila. Botanički zavod je pak gimnaziji 2. lipnja 1946. poslao mikroskop. Iz Odjela za narodnu imovinu Ekonomata Predsjedništva vlade 13. svibnja 1946. je gimnaziji poslano 197 raznih notesa, 122 teka, 84 trokuta i 16 Reischine. To je bilo podijeljeno učenicima. Gradski odbor A.F.Ž.-a u Zagrebu je u kolovozu 1946. poklonio gimnaziji 27 šestara koji su po želji samih učenika bili podijeljeni najboljim i siromašnim učenicima.⁵⁰⁰ Pedagoško-književni zbor je pak 15. listopada 1946. predao gimnaziji nastavna pomagala koja su bila višak u Hrvatskom školskom muzeju. Ipak neka od tih pomagala gimnazija je kasnije vratila jer im nisu bila potrebna.⁵⁰¹ Obično je ravnatelj gimnazije Franjo Hrabak slao dopis ako je gimnaziji nešto bilo potrebno, a zatim bi poslao zahvalu ako su traženo dobili. Komisija za fiskulturu GNO-a je dodijelila gimnaziji pomoć od 2000 dinara za razvijanje fiskulture među omladinom u gimnaziji.⁵⁰²

Ravnatelj je tražio i od Crvenog križa pomoć u opremanju kabineta i zbirki. Zemaljski odbor društva Crvenog križa Hrvatske je uvijek poslao što je mogao. Tako su im, nakon molbe ravnatelja, 3. listopada 1945. poslali opremu za kemijski kabinet. Poslali su razne kemikalije, sapune, aparate za kemijski kabinet, krpe, ručnike te gramofon i 5 ploča. Poslali su im i predmete za potrebe učeničke kuhinje. Pomoć Crvenog križa u lijekovima je primilo 140 učenika, a slali su ih i kasnije. Tijekom cijelog razdoblja postojanja gimnazije Crveni križ je slao odjeću i obuću za siromašne učenike. Kada nisu imali odjeće poslali su im novac za tu svrhu. Tako su im u prosincu 1947. poslali 30 000 dinara pomoći.⁵⁰³ Američki Podmladak Crvenog križa je u listopadu 1946. darovao Podmlatku Crvenog križa Hrvatske školski pribor. Dio tog pribora podijeljen je i Podmlatku Crvenog križa zagrebačkih škola.⁵⁰⁴ Gimnazija Maršala Tita je dobila tri kartona sa po 144 komada bilježnica za svoje učenike. Glavni odbor Hrvatske Jugoslavenskog Crvenog križa je u listopadu 1947. poslao gimnaziji na dar pribor za prvu pomoć. Napominje se da je to dar učenicima kako bi proveli što bolju propagandu za učlanjenje u Crveni križ.⁵⁰⁵

Osim od Crvenog križa, gimnazija je odjeću i obuću za učenike te novac za njihovu nabavu dobivala i iz drugih izvora. Tako je gimnazija 15. prosinca 1947. od Narodne fronte tražila 35 000 dinara za nabavu odjeće i obuće za siromašne učenike. Narodna fronta im je

---

⁵⁰⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 19.8.1946.

⁵⁰¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1301-2810), sig. 23642, 24.10.1946.

⁵⁰² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (601-1044), sig. 23648, 22.5.1948.

⁵⁰³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, 8.12.1947.

⁵⁰⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1301-2810), sig. 23642, 14.10.1946.

⁵⁰⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, 30.10.1947.

nakon četiri dana i poslala tražene novce.⁵⁰⁶ Pomoć su tražili i od Gradskog narodnog odbora, a u siječnju 1947. gimnazija je primila 30 para muških i 20 para ženskih cipela od Ministarstva socijalne politike za učenike.⁵⁰⁷ Iduće godine je ovo ministarstvo ponovno poslalo odjeću i obuću učenicima ove škole. Poslali su 139kg UNRRA-ine robe i 79kg cipela.⁵⁰⁸

Gimnaziji su pomagale i razne druge ustanove. Tako im je Ministarstvo narodnog zdravlja, nakon molbe gimnazije u veljači 1946., ustupilo projekcijski aparat.⁵⁰⁹ Aparat je bio potreban gimnaziji za prikazivanje nekoliko filmova učenicima prije kraja nastavne godine pošto nisu imali nastavnika iz higijene. Ministarstvo narodnog zdravlja im je ispunilo molbu, pa im je 21. veljače 1946. gimnazija zahvalila i vratila projektor i filmove. Gimnazija je 16. ožujka 1946. zamolila žensku stručnu učiteljsku školu da besplatno sašiju žensko i muško rublje za učenike ove škole. Gimnazija je dobila 70 metara platna od Crvenog križa, a učenici nisu imali sredstava da sami plate šivanje. Ženska stručna učiteljska škola je to i sašila jer im je gimnazija poslala zahvalu za šivanje.⁵¹⁰ Gimnazija je 5. ožujka 1948. poslala molbu Ministarstvu financija za oslobođenje od poreza za 13 kaputa koje je izradilo poduzeće "Odjeća". Napominju da su materijal dobili preko dobrovoljnih priloga. Ministarstvo financija ih nije oslobodilo plaćanja poreza, nego je smanjilo poreznu stopu od 15% na 4%.⁵¹¹

Odjel za školstvo Ministarstva prosvjete je organiziralo ferijalne kolonije za učenike partizanskih gimnazija. Za učenike koji su bili oboljeli na pluća bila su organizirana oporavišta u Fužinama i Skadru. Za učenike koji su bili zdravi, ali im je bio potreban oporavak organizirala se kolonija za 170 učenika na Hvaru. Cijena po učeniku je bila 700 dinara.⁵¹² Za učenike koji nisu mogli platiti boravak u oporavištima, cijenu su plaćale uprave partizanskih domova u Zagrebu i Osijeku. Oni učenici koji su mogli, sami su plaćali taj iznos. Učenici su mogli putovati u oporavišta samo uz liječničko odobrenje. Uz učenike je putovalo i pomoćno osoblje, odgojitelji ili nastavnici. Njima je putni trošak snosilo Ministarstvo prosvjete. U izvještaju na početku školske godine 1947/48. navodi se da je na ljetovanju s učenicima ove i drugih škola bilo 5 nastavnika sa ove gimnazije.⁵¹³

---

⁵⁰⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, 19.12.1947.

⁵⁰⁷ HR-DAZG-108 Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, 22.1.1947.

⁵⁰⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, 22.1.1948.

⁵⁰⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300) sig. 23641, 15.2.1946.

⁵¹⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1-1300), sig. 23641, 20.5.1946.

⁵¹¹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, 5.3.1948.

⁵¹² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642

⁵¹³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1901-2572), sig. 23646, Izvještaj na početku školske godine 1947/48, 21.10.1947.

Novac za oporavak učenika gimnazije tijekom ljetnih praznika sakupljao se i na priredbama. Tako je 13. ožujka 1948. održana priredba u dvorani Prosvjete u organizaciji nastavnika i učenika gimnazije.⁵¹⁴ U programu priredbe su sudjelovali školski zbor i folklorna grupa škole. Nakon završetka programa bio je organiziran ples za učenike.

Učenici su imali određeni popust na cijenu karata u autobusima i vlakovima. U srpnju 1946. Direkcija za autopromet Hrvatske Državnog auto poduzeća Hrvatske odredilo je izvantarifske povlastice za ueničke mjesečne karte.⁵¹⁵ Na lokalnim relacijama unutar 30km davale su se mjesečne karte za 35 vožnji tamo i 35 vožnji natrag sa 50% popusta. Povlastice su počele vrijediti s početkom školske godine. Godine 1948. učenici koji su polazili gimnaziju imali su 50% popusta na redovnu cijenu u svim razredima putničkih i brzih vlakova, osim motornih.⁵¹⁶

11.1 Školska poliklinika u Zagrebu

Za zdravlje učenika je bila zadužena Školska poliklinika u Zagrebu. U prostorijama Školske poliklinike bila je otvorena i kupaonica za školsku djecu te su ju mogla koristiti djeca koja nisu imala mogućnost kupanja. Prema izvještaju sistematskog pregleda učenika i učenica u školskoj godini 1945/46. od 904 učenika 500 ih nije stanovalo s roditeljima, a 184 ih nije imalo kupaonu.⁵¹⁷ Djevojčice su na kupanje dolazile petkom od 8 do 18h, a dječaci subotom od 8 do 18h. Učenici su trebali sa sobom ponijeti ručnike. Školska poliklinika je također do 1947. godine pripremala prehranu za učenike.⁵¹⁸

Školska poliklinika u Zagrebu se i brinula za sprečavanje zaraznih bolesti među uenicima. Zbog toga su 4. veljače 1946. tražili da im gimnazija dnevno javlja izostajanje učenika zbog kontrole zaraznih bolesti. Trebalo je javiti i adresu učenika tako da ih mogu posjetiti medicinske sestre. Svi nastavnici su morali popisati poslije prvog sata ujutro i trećeg sata poslijepodne učenike koji nisu u razredu te njihovu adresu. Zatim su te podatke morali odnijeti u tajništvo. Dana 11. veljače 1946. opet su poslali dopis u kojem traže da prijavljuju učenike kod kojih postoji sumnja da boluju od zarazne bolesti. Pritom je trebalo ispitati i roditelje i učenike da li su imali simptome neke zarazne bolesti. U studenom 1946. Školska poliklinika u Zagrebu je upozorila na pojavu svraba i ušljivosti. Preporučeno je da se u školama provede akcija za suzbijanje. Učenici su morali pregledavati jedni druge barem

---

⁵¹⁴ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 60

⁵¹⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 23.7.1946.

⁵¹⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647

⁵¹⁷ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1945 (1-648), sig. 23640

⁵¹⁸ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 31.12.1946.

jednom tjedno te javiti nadležnima ako je bilo pojava bolesti.⁵¹⁹ U prosincu je u Gimnaziji maršala Tita i bila provedena akcija suzbijanja pjegavca i ušljivosti.

Učenicima gimnazije su bili poslani i pozivi za cijepljenje protiv raznih zaraznih bolesti. Tako je GNO Zagreb u ožujku 1948. obavijestio gimnaziju da se prema odluci izvršnog odbora GNO-a svi mladići i djevojke od navršene 15 do navršene 25 godine moraju cijepiti protiv trbušnog tifusa.⁵²⁰ Traži se da se učenici i učenice obavijeste o tome te upozore da će snositi zakonske posljedice ako se ne cijepe. Izlasci na cijepljenje su se kontrolirali te se vodila evidencija. Pošto je prvo cijepljenje 29. veljače prošlo sa slabim odazivom tražilo se da na cijepljenje 7. ožujka dođu oni koji nisu bili na prvom.⁵²¹

U izvještaju sistematskog pregleda učenika i učenica u školskoj godini 1945/46. zabilježeno je mnogo bolesti zuba, abnormalnosti kostura, kožnih bolesti, smetnji živčanog sustava te bolesti uha, grla i nosa. I prema kasnijim izvještajima zdravstveno stanje prosjeka učenika nije zadovoljavalo, a bilo je mnogo oboljenja na plućima i živcima.⁵²² Među nastavnicima je također bilo više ili manje boležljivih. Neki nastavnici i učenici dolazili su bolesni u školu, zbog čega su bili upozoreni na čuvanje zdravlja.⁵²³

Školska poliklinika je izdavala recepte za besplatne lijekove učenicima, čiji su roditelji bili članovi Socijalnog osiguranja.⁵²⁴ Učenici su morali donijeti potvrdu o zaposlenju svojih roditelja prema uputama koje su vrijedile za liječenje u ambulantnom Socijalnom osiguranju. Na gimnaziji je 1947. godine bilo ukupno 690 učenika, a samo 290 je imalo roditelje koji su bili članovi Socijalnog osiguranja.⁵²⁵ Školska poliklinika u Zagrebu je obavljala i sistematske preglede učenika. Tako je u veljači 1947. molila gimnaziju da pošalje na sistematski pregled prve i osme razrede u 8h prije podne 14. i 15. ožujka.⁵²⁶

---

⁵¹⁹ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig. 23642, 12.11.1946.

⁵²⁰ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, 1.3.1948.

⁵²¹ Isto, 1.3.1948.

⁵²² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1948 (1-600), sig. 23647, Izvještaj o polugodištu redovitih i kraju školske godine pomoćnih odjeljenja, 23.2.1948.

⁵²³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (601-1400), sig. 23644, Izvještaj na kraju školske godine 1947.

⁵²⁴ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, 27.2.1947.

⁵²⁵ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, 7.5.1947.

⁵²⁶ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1947 (1-600), sig. 23643, 15.2.1947.

12. Posjete gimnaziji

Tijekom postojanja ove gimnazije mnogi su ju dolazili posjetiti. Tako su ju posjećivali ljudi iz političkog života Jugoslavije, od kojih je najvažniji među političarima bio Josip Broz Tito u pratnji Vladimira Bakarića. Ipak, najčešće su dolazili visoki dužnosnici iz područja prosvjete. Posjećivali su ju mladi iz različitih zemalja te neki novinari, književnici i filozofi.

Gimnaziju je 14. svibnja 1946. nenajavljeno posjetio Josip Broz Tito u pratnji predsjednika Vlade NR Hrvatske Vladimira Bakarića i nekoliko oficira Jugoslavenske armije. Pošto je telefonski bilo javljeno da neće doći tog dana, većina nastavnika nije više bila u zgradi.⁵²⁷ Kad su čuli da je stigao, učenici koji su imali nastavu popodne potrčali su iz svojih učionica da ga pozdrave. No, nastavnici su ih vratili u razrede da tamo pričekaju Titov dolazak. U zbornici su ga pozdravili ravnatelj i nastavnici koji su se tamo nalazili. Tito je sa pratnjom ukupno boravio u školi od 15:20 do 15:50 sati.⁵²⁸ Posjetio je sve razrede i učeničku izložbu te se zanimao za rad učenika. Na izložbi su ga pozdravili učenici koji su bili u izložbenom odboru i predali mu cvijeće. Tamo je bila i knjiga u koju je Tito napisao: "Ja sam uvjeren da će đaci, koji su prošli u svojoj većini surovu školu rata, znati da pobijede u školi tj. da svladaju i nauče elementarne nauke koje su im potrebne za daljnje usavršavanje, da bi mogli poslužiti svom narodu."⁵²⁹ Tito je obišao i učenike koji su učili u dnevnom boravku u podrumu. Učenici su ga pozdravili, a on ih je potaknuo na daljnji rad. Na odlasku se Tito rukovao sa nastavnicima i čestitao im na uspjesima u radu sa uenicima. Također je rekao da je uvjeren da će nastavnici od ovih mladih ljudi "napraviti dobre građane ove domovine."⁵³⁰

Nekoliko dana nakon posjete Josipa Broza Tita, 25. svibnja održana je i priredba povodom njegovog rođendana. Tada je pomoćnik ministra prosvjete Zoran Polček održao uenicima govor u kojem je objavio da je Tito dao pristanak da gimnazija nosi njegovo ime zbog svog rada i uspjeha.⁵³¹ Nakon toga se gimnazija više nije zvala Partizanska realna gimnazija u Zagrebu nego Gimnazija maršala Tita. Ipak, još se do kolovoza te godine koristilo staro ime škole. Tada je 16. kolovoza 1946. ravnatelj Hrabak pismeno tražio od tajništva Predsjedništva Vlade NR Hrvatske u Zagrebu da se službeno obavijesti Ministarstvo

---

⁵²⁷ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 43

⁵²⁸ HR HDA-291, MPRO NRH 1945-1951, 2.2.5, Izvještaj na kraju polugodišta, 15.06.1946.

⁵²⁹ Isto, str. 43

⁵³⁰ Isto, str. 43

⁵³¹ Isto, str. 44

prosvjete o promjeni imena gimnazije.⁵³² Predsjedništvo Vlade je to službeno i učinilo 31. kolovoza 1946. godine.

Od osoba iz političkog života školu je 16. studenog 1946. posjetio i prisustvovao nastavi u nekim odjeljenjima ministar prosvjete dr. Zlatan Sremec u pratnji šefa kabineta Vladimira Blaškovića. U posjet gimnaziji je došao i izaslanik Ministarstva prosvjete Petar Lasta 8. kolovoza 1946. godine. Zadnja tri dana nastave prisustvovao je predavanju nekih nastavnika i pregledao je školske zadaćnice. Sudjelovao je i na sjednici nastavničkog zbora 14. kolovoza. Na sjednici je iznio svoja zapažanja u vezi rada škole. Ta sjednica je trajala od 15 do 23 sata sa malim prekidima. Lasta je bio zadovoljan radom nastavnika, ali je smatrao da trebaju po mogućnosti usporiti tempo rada.⁵³³ Također je napomenuo da treba više pažnje posvetiti prirodnim znanostima, jer su one najvažnije za razvijanje znanstvenog pogleda na svijet. Napomenuo je i da svoje ime Gimnazija maršala Tita mora zaslužiti ne samo dobrim ocjenama, nego i odnosom nastavnika i učenika te da duhom mora biti ispred svih drugih škola u Zagrebu.⁵³⁴ Od 3. do 8. veljače 1947. na školi je bilo izaslanstvo Ministarstva prosvjete te se upoznalo s radom škole, nastavnika i učenika.⁵³⁵ Dana 2. ožujka 1947. nastavi su prisustvovali Lerik iz Komiteta za nauku i umjetnosti i J. Car, inspektor Ministarstva prosvjete.⁵³⁶ Dana 20. lipnja 1947. školu je posjetio ministar prosvjete NR Hrvatske dr. Ivo Babić u pratnji svog pomoćnika Josipa Lukatele.⁵³⁷ Gosti su razgledali zbirke i knjižnicu te su prisustvovali nastavi u nekim razredima. Pritom su dali nastavnicima nekoliko savjeta u radu.

Gimnaziju su 20. travnja 1948. posjetili sudionici konferencije ravnatelja srednjih škola iz čitave NR Hrvatske da se upoznaju sa radom gimnazije.⁵³⁸ Oni su razgledali školu i kabinete, a posjetili su i nekoliko školskih satova.

U listopadu 1946. gimnaziju su posjetili mladi iz Austrije koji su sudjelovali u izgradnji Omladinske pruge Brčko-Banovići, a posjetili su ju i mladi iz Francuske i Bosne i Hercegovine.⁵³⁹ Također su u posjet 8. srpnja 1946. došli članovi češkog omladinskog kazališta iz Praga. Oni su u VI.c razredu prisustvovali predavanju iz povijesti, a zatim su ih za vrijeme odmora pozdravili ravnatelj Hrabak i predstavnici Srednjoškolske narodne

---

⁵³² HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Opći spisi, Spisi 1946 (1301-2810), sig.23642, 16.8.1946.

⁵³³ HR-DAZG-108, Gimnazija maršala Tita, Knjiga zapisnika sjednica nastavničkog zbora 1945-1947, sig. 23728, 13.08.1946.

⁵³⁴ Isto, 13.08.1946.

⁵³⁵ *20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb*, str. 51

⁵³⁶ Isto, str. 60

⁵³⁷ Isto, str. 53

⁵³⁸ Isto, str. 61

⁵³⁹ Isto, str. 48

omladine.⁵⁴⁰ Dana 27. veljače 1948. gimnaziju su posjetili predstavnici grčke demokratske omladine.⁵⁴¹ Tijekom posjeta također su ih pozdravili ravnatelj Hrabak i učenici škole.

Gimnaziju su 5. svibnja 1948. posjetile učenice VII ženske gimnazije Georgija Dimitrova u Sofiji zajedno sa njihovim ravnateljem i tri nastavnika u sklopu svog posjeta Zagrebu.⁵⁴² Nakon što su svečano dočekanе, učenice su bile na satovima povijesti i hrvatskog ili srpskog jezika.⁵⁴³ Nakon toga su učenici zajednički recitali i pjevali, a učenice iz Sofije su gimnaziji poklonile knjige. Navečer su učenici dviju škola imali zajedničku proslavu.

Gimnaziju je posjetilo i nekoliko književnika, novinara i filozofa. Dana 11. ožujka 1947. gimnaziju je posjetio Robert Sr. John, književnik iz New Yorka, koji je razgovarao sa učenicima o njihovom životu za vrijeme NOB-e.⁵⁴⁴ U travnju je u posjet došao Ernst Kolman, marksistički filozof iz Praga koji je školu posjetio u sklopu svog putovanja po Jugoslaviji.⁵⁴⁵ Školu je posjetio i sovjetski novinar V. Kirsanov. U svibnju su gimnaziju posjetili novinari iz Bugarske i Engleske koji su se upoznali s radom škole.⁵⁴⁶ U srpnju su u posjet došli bugarski književnici,⁵⁴⁷ a gimnaziju je 18. listopada 1947. posjetio i francuski književnik Pierre Emmanuel.⁵⁴⁸

---

⁵⁴⁰ 20 godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" Zagreb, str. 41

⁵⁴¹ Isto, str. 60

⁵⁴² Isto, str. 62

⁵⁴³ Isto, str. 62

⁵⁴⁴ Isto, str. 51

⁵⁴⁵ Isto, str. 52

⁵⁴⁶ Isto, str. 52

⁵⁴⁷ Isto, str. 53

⁵⁴⁸ Isto, str. 55

13. Zaključak

Zahvaljujući ubrzanom školovanju u ovoj gimnaziji mnogi učenici su nadoknadili godine školovanja koje su izgubili tijekom rata zbog sudjelovanja u NOB-i ili boravka u logorima i zbjegovima. Zbog tog njihovog iskustva tijekom rata smatralo ih se svjesnom avangardom među mladima u Jugoslaviji. Mnogi od učenika su imali razne dužnosti u omladinskim i pionirskim organizacijama te u državnim ustanovama. Učenici ove gimnazije su također često bili predvodnici obračunavanja sa "ostacima buržoaske prošlosti" ili sa "poklonicima zapadne kulture."

Kod mnogih učenika su se vidjele posljedice koje je rat na njih ostavio. Mnogi od njih su bili invalidi, imali razne psihičke smetnje, a neki su ostali bez jednog ili bez oba roditelja. Većina ih je živjela u teškoj ekonomskoj situaciji jer je trebalo vremena da se nakon rata zemlja obnovi. Učenici su dobivali pomoć od raznih ustanova i poduzeća. Također su neki živjeli u učeničkim domovima gdje su imali osiguran smještaj i hranu. Teška ekonomska situacija je vjerojatno utjecala na veliki broj krađa u gimnaziji. Uglavnom se krala odjeća, knjige, a neki od učenika su bili optuženi da su krali predmete da bi ih kasnije prodavali na crnom tržištu.

Učenici su uglavnom bili izbacivani iz škole zbog disciplinskih razloga. Zanimljivo je da ima mnogo optužbi za krivotvorenje karakteristike za upis u gimnaziju. Uglavnom se učenike optužuje da su u karakteristikama lagali o svom sudjelovanju u NOB-i. Pritom se postavlja pitanje zašto su se takvi učenici upisivali u ovu gimnaziju, ako je jedan od uvjeta za upis bio sudjelovanje u NOB-u ili boravak u logorima. U postupku izbacivanja iz škole važnu ulogu su imali i sami učenici jer se na razrednim sastancima raspravljalo o ponašanju svakog učenika u razredu. Na tim sastancima su predlagane kazne, ali je o njima uvijek odlučivao Nastavnički zbor.

Mnogi učenici ove škole su radili pored toga što su išli u školu. Oni su sigurno morali uložiti jedan dodatni napor da bi savladali gradivo. Neki učenici to nisu mogli, pa su morali odustati od daljnjeg školovanja nakon što su pronašli posao. Neki učenici su u gimnaziji nosili vojne uniforme. Zanimljivo je da im je bilo dopušteno doći u školu s oružjem ako im je trebalo za službu koju su obavljali. Ipak, morali su ga prije nastave ostaviti kod podvornika.

Organizacija Narodne srednjoškolske omladine (NSO) uglavnom je dobro surađivala s upravom škole. Često su bili zaduženi za neke projekte kao npr. za radne brigade,

za provođenje planskog upisa učenika, za natjecanje među razredima u ocjenama i ponašanju, a vodili su i računa o ponašanju učenika i profesora. Ipak, ponekad su ih ravnatelji kritizirali da ne surađuju planski sa upravom škole te da ne reagiraju na propuste učenika.

Nastavnici koji su predavali na gimnaziji su većinom i sami bili bivši borci, suradnici ili pristaše NOP-a ili službenici u narodnooslobodilačkim odborima. Oni su uglavnom bili stručni, iako su na početku rada gimnazije u njoj predavali i studenti. Nastavnici su nastojali pomagati učenicima da što bolje i lakše savladaju gradivo iako često nisu imali na raspolaganju ni udžbenike, priručnike ni nastavna pomagala. Osnivani su i kružoci u kojima su nastavnici i najbolji učenici pomagali ostalim učenicima da bolje shvate gradivo koje su obradili u školi. Neki nastavnici su vodili i izvannastavne aktivnosti, ali ih na ovoj gimnaziji nije bilo mnogo. Djelomice je to bilo zbog prezaposlenosti nastavnika koji su predavali, osim u ovoj gimnaziji, i na drugim školama, na tečajevima te obavljali dužnosti u raznim organizacijama. Neki od ovih nastavnika su nakon prestanka rada u gimnaziji postigli doktorat znanosti te se zaposlili na fakultetima ili u institutima. Po tome se vidi da se u ovu školu nastojalo slati dobre stručnjake u svojim područjima.

Nastavu se na ovoj gimnaziji nastojalo održavati prema tadašnjim najnovijim metodama i principima. Nastavnici su održavali sastanke na kojima su raspravljali o problemima u nastavi, a o tome se razgovaralo i na sjednicama Nastavničkog zbora.

Učenici i profesori ove gimnazije su aktivno sudjelovali u kulturno-prosvjetnom životu grada Zagreba i okolice. Neki od tih događaja su imali i političko značenje. U gimnaziju su tijekom njenog postojanja dolazili mnogi posjetitelji od kojih je najvažniji u političkoj hijerarhiji bio Josip Broz Tito nakon čijeg je posjeta gimnazija i dobila dopuštenje da nosi njegovo ime. Gimnazija je vjerojatno bila primjer rada jedne partizanske gimnazije, pa su ju dolazili posjetiti novinari i književnici iz inozemstva te sudionici konferencije ravnatelja srednjih škola iz čitave NR Hrvatske.

Ova gimnazija je odraz vremena u kojem je osnovana i u kojem je trebalo omogućiti ubrzani završetak školovanja učenicima koji su zbog rata izgubili godine školovanja. Nakon 1948. godine je vjerojatno većina boraca nadoknadila izgubljene godine školovanja, pa više nije bilo potrebe za postojanjem ove gimnazije. Na kraju njenog rada su u gimnaziji ostali samo redoviti razredi te su vjerojatno ti učenici bili raspoređeni po drugim zagrebačkim gimnazijama ili su nastavili školovanje u mjestima iz kojih su došli. Profesori su također bili raspoređeni na nove dužnosti. Neki su otišli u druge zagrebačke škole, a neki su se zaposlili na fakultetima ili u institutima. Zgradu gimnazije je preuzelo Ministarstvo vojske i mornarice te je u njoj otvoreno vojno učilište.

SUMMARY

(Marshal Tito Grammar School in Zagreb 1945-1948)

The Partisan Grammar School in Zagreb, which changed its name into Marshal Tito Grammar School in 1946, was one of the forms of shortened schooling which came into existence in this period. It was open from September 1945 to September 1948. The students who entered this high school had had their schooling interrupted during the war because they were forced to go to prisoner or refugee camps or they joined the War of National Liberation. The students had an opportunity to make up for the years of schooling they had lost by finishing two grades in one school year. Besides Grammar School there was a Partisan dormitory, where one part of the students from this school was situated, and one part was situated in other dormitories or at private accommodation. The teachers in this school were mainly soldiers, officers in National Liberation committees and associates or supporters of the National Liberation Movement. On average, 35 to 40 of them were employed in a school year. Although they didn't have any books, reference books or teaching aids, they tried to help the students to overcome the subject matter better and easier. In classes the attempt was to work according to the newest methods and principles. There were ceremonials in the school which were held to mark the beginning or the end of a school year and different anniversaries. Companies, different institutes and other Zagreb schools used to send books, school supplies and money to help the students of the Grammar School. During its existence, many prominent visitors came to the Grammar School. According to political hierarchy, Josip Broz Tito was the most important visitor, and after his visit the school was given permission to carry his name.

After 1948 most of the soldiers had probably made up for the lost years of schooling, so there was no need for the Grammar School to exist any more. The school building was taken over by the Ministry of War and Navy in the same year and a military college was opened on its premises.

Key words: Grammar School, Partisan, Zagreb, education, Partisan dormitory

LITERATURA I IZVORI

Knjige

- DIMIĆ, Ljubodrag. *Agitprop kultura : agitpropovska faza kulturne politike u Srbiji 1945- 1952*. Beograd: Rad, 1988.
- FRANKOVIĆ, Dragutin, ur. *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor, 1958.
- GOLDSTEIN, Ivo, Agneza Szabo. *Povijest zagrebačke Klasične gimnazije (1607-2007)*. Zagreb: Novi Liber: Klasična gimnazija, 2007.
- GOLDSTEIN, Ivo. *Hrvatska povijest 1918-2008*. Zagreb: Europapress holding: Novi Liber, 2008.
- GREGL, Zlatko, Ivan Ružić, Mladen Švab, Dubravka Težak. *Zagrebačke ulice*. Zagreb: Naklada Zadro, 1994.
- Školstvo u FNR Jugoslaviji : od školske godine 1945-1946 do 1950-51*. Beograd: Savet za nauku i kulturu vlade FNRJ, 1952.
- KOLUMBIĆ, Nikica, ur. *Hrvatski biografski leksikon*. sv. 1, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1983.
- KOLUMBIĆ, Nikica, ur. *Hrvatski biografski leksikon*. sv. 3, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1993.
- MACAN, Trpimir, ur. *Hrvatski biografski leksikon*. sv. 5, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2002.
- MACAN, Trpimir, ur. *Hrvatski biografski leksikon*. sv. 7. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2009.
- PETRUNGARO, Stefano. *Pisati povijest iznova : hrvatski udžbenici povijesti 1918.-2004. godine*. Zagreb: Srednja Europa, 2009.
- RADELIĆ, Zdenko. *Hrvatska u Jugoslaviji 1945-1991 : od zajedništva do razlaza*. Zagreb: Školska knjiga: Hrvatski institut za povijest, 2006.
- SPEHNJAK, Katarina. *Javnost i propaganda : Narodna fronta u politici i kulturi Hrvatske 1945-1952*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest: Dom i svijet, 2002.
- SPEHNJAK, Katarina. *Britanski pogled na Hrvatsku 1945-1948* Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga, 2006.
- 20. godišnjica Partizanska gimnazija "Maršala Tita" u Zagrebu*, Zagreb: Radionice GSŠ Publicomerc, 1965.

Članci u časopisima i novine

-Spehnjak, Katarina, "Prosvjetno-kulturna politika u Hrvatskoj 1945.-1948.", *Časopis za suvremenu povijest*, 25(1993.), 1: 73-99

-"Pravilnik o gimnazijama za učenike koji su prekinuli školovanje" *Narodne novine*, 8. studenog 1945.

-"Pravilnik o komisijama za ispitivanje srednjoškolskih svjedodžbi" *Narodne novine* 22. rujna 1945.

-"Pravilnik o radu komisije za ispitivanje srednjoškolskih svjedodžbi" *Narodne novine* 28. rujna 1945.

Objavljeni izvori

-Milovan Đilas, "Izvještaj o agitaciono-propagandnom radu" u *V. kongres Komunističke partije Jugoslavije*, Beograd: Kultura, 1948.

-*Odluke V. kongresa Komunističke partije Jugoslavije*, Zagreb: Štamparski zavod "Ognjen Prica", 1948.

-*Zapisnici Politbiroa Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske 1945-1952.* sv. 1, priredila Branislava Vojnović, Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2005.

Internetske stranice

-Vodič kroz fondove i zbirke Državnog arhiva u Zagrebu, <http://daz.hr/vodic/>. (posjet 16.12.2010.)

Arhivski fond

-Državni arhiv u Zagrebu, Gimnazija maršala Tita

Prilozi

Poznatiji profesori gimnazije

FRANO BAĆE (3.X.1911.-28.V.1993.), slikar i grafičar

Završio je Akademiju likovnih umjetnosti 1934. godine u Zagrebu. Sudjelovao je od 1942. godine u Narodnooslobodilačkom ratu, a od 1944. radio je na Odjelu agitacije i propagande Glavnog štaba Srbije. Nakon završetka rata bio je profesor od 1945. do 1948. na Gimnaziji Maršala Tita u Zagrebu. Od 1956. bio je profesor na Odsjeku grafike na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Od te godine je i predsjednik Udruženja likovnih umjetnika Hrvatske čiji je član bio od 1945. godine. Bio je član Komisije za kulturne veze sa inozemstvom, a od 1955. surađivao je sa Protokolom Kabineta Predsjednika Republike Josipa Broza Tita. Priređivao je mnoge izložbe, a autor je i grafika iz mape "Jama" prema poemi Ivana Gorana Kovačića.

STANKO BILINSKI (22.IV.1909.-6.IV.1998.), matematičar

Godine 1932. diplomirao je teoretsku fiziku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a 1944. doktorirao filozofiju iz područja matematičkih znanosti. Bio je profesor na gimnazijama u Varaždinu, Skoplju, Sušaku i Zagrebu. Od 1940. do 1946. bio je asistent Geofizičkog zavoda u Zagrebu. Godine 1948. postao je docent u Geometrijskom zavodu PMF-a Sveučilišta u Zagrebu na kojem je 1956. izabran za redovitog profesora. Bio je i dekan fakulteta 1962/63, a od 1963. do 1970. bio je ravnatelj Instituta za matematiku Sveučilišta u Zagrebu. Bio je član JAZU te urednik časopisa *Glasnik matematičko-fizički i astronomski*. Dobio je nekoliko nagrada za znanstveni rad, a 1982. i nagradu za životno djelo. Bavio se geometrijskim i geofizičkim problemima.

STANKO DVORŽAK (21.V.1913.-8.IX.1986.), publicist

Završio je slavistiku 1937. u Zagrebu. Nakon završetka studija radio je kao gimnazijski profesor, a od 1944. do 1945. bio je upravitelj učeničkog doma u Delnicama. Bio je aktivist u Odjelu propagande, a 1945. se vratio u Zagreb i radio kao srednjoškolski profesor. Od 1955. do 1958. bio je urednik u "Školskoj knjizi", a od 1965. do 1968. bio je ravnatelj Medicinske škole u Mostaru. Nakon povratka u Zagreb bavio se slikarstvom i

priredivao izložbe. Napisao je i više publicističkih i stručnih radova. U vlastitu prijevodu objavio je izbor iz ruske lirike "Tužna pjesmo, ti ruska bol!" u Zagrebu 1980. godine.

ŠARLOTA ĐURANOVIĆ (LOLIKA ROBIČEK) (20.III.1920.-16.VI.1989.), profesorica povijesti

Autorica je školskih udžbenika i priručnika iz povijesti. Završila je studij nacionalne povijesti i filozofije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1950. godine. Bila je profesorica povijesti u zagrebačkim gimnazijama, a od 1958. do umirovljenja 1970. urednica povijesnih izdanja u "Školskoj knjizi" u Zagrebu.

IVO FRANGEŠ (15.IV.1920.-29.XII.2003.), književni povjesničar, esejist i prevoditelj

Diplomirao je talijanski jezik i književnost u Zagrebu 1943. godine. Doktorirao je 1952. godine. Bio je gimnazijski profesor u Sarajevu 1944-1945 i u Zagrebu 1945-1946. Od 1963. godine je redoviti profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Predavao je i na mnogim stranim sveučilištima.

FRANJO HRABAK (8.VII.1910.-23.VI.1975.), matematičar

Diplomirao je matematiku i fiziku 1934. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Do početka Drugog svjetskog rata radio je kao gimnazijski profesor. Godine 1941. priključio se partizanima, a 1945. godine bio je referent u povjereništvu za prosvjetu ZAVNOH-a. Nakon završetka rata bio je ravnatelj Gimnazije Maršala Tita. Od 1948. do 1950. bio je ravnatelj gimnazije u Ogulinu. Nakon povratka u Zagreb bio je ravnatelj I. ekonomskog tehnikuma i II. gimnazije. Od 1952. predavao je na Visokoj privrednoj školi, a od 1960. do kraja života je bio viši predavač na Poljoprivrednom fakultetu. Objavio je mnoge knjige, skripte i srednjoškolske udžbenike. Objavljivao je matematičke i pedagoške članke, a bio je i član uredništva "Matematičko-fizičkog lista." Godine 1973. dobio je nagradu "Ivan Filipović."

KARLO KEMPNI (26.VI.1906.-4.II.1999.), fizičar

Diplomirao je 1929., a doktorirao 1941. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 1932. bio je asistent u Geofizičkom zavodu, a 1943. postao je docent na Filozofskom fakultetu. Godine 1945. bio je premješten na Partizansku gimnaziju. Od 1948. bio je znanstveni suradnik Odsjeka za naučna istraživanja Komiteta za kinematografiju pri Vladi FNRJ, a od 1952-1960. je radio u istraživačkom odjelu tvornice Fotokemika. Od 1970.

godine bio je redoviti profesor u Zavodu za fiziku i matematiku Farmaceutsko-biokemijskog fakulteta, a predavao je i na PMF-u. Autor je brojnih članaka, udžbenika i skripata.

MIRKO KESLER (27.VI.1909.-23.VII.1988.), fizičar i kemičar

U Zagrebu je 1938. diplomirao fizičko-geografsku, a 1947. i kemijsku grupu predmeta na PMF-u. Godine 1958. je i doktorirao. Do početka Drugog svjetskog rata predavao je na privatnoj gimnaziji u Zagrebu, a nekoliko puta je bio uhićen zbog ilegalnog rada. Godine 1943. odveden je u koncentracijski logor u Mađarskoj odakle je pobjegao u partizane. Do kraja rata je bio načelnik za prosvjetu pri zapovjedništvu vojnog područja Beli Manastir. Nakon rata predavao je u gimnazijama u Zagrebu i Samoboru. Godine 1947. postao je ravnatelj Odsjeka za naučna istraživanja Komiteta za kinematografiju Vlade FNRJ. Od 1950. radi na PMF-u, a od 1961. je i viši predavač te pročelnik Kemijskog odsjeka 1963-1964. Bio je i vanjski suradnik instituta "Ruđer Bošković." Bavio se metodikom nastave kemije. Napisao je mnoge stručne i znanstvene radove, udžbenike, skripte, priručnike, scenarije za školske TV emisije. Sastavio je i zbirke pribora za vježbe iz kemije te projektirao prototipove nastavnih pomagala. Među prvima je kod nas skrenuo pozornost na ekološke probleme u okolišu. Godine 1973. dobio je nagradu "Ivan Filipović."

KRIZMANIĆ FERDO (15.IX.1886.-1.I.1974.), profesor tjelesnog odgoja i učitelj mačevanja

Godine 1911. nastupio za hrvatsku gimnastičku vrstu na Svjetskom prvenstvu u Torinu. Autor je i brojnih sletskih sastava.

STJEPAN LAHOVSKY (17.XII.1902.-20.01.1989.), slikar

Diplomirao je 1927. na Likovnoj akademiji u Zagrebu. Bio je srednjoškolski nastavnik u Senju, Karlovcu i Zagrebu. Bio je jedan od prvih hrvatskih nadrealista, a poslije je eksperimentirao sa apstrakcijom. Nikada nije izlagao, a većinu djela je uništio. Dio sačuvanih djela nalazio se u zbirci J. Kovačića.

IVO MATONIČKIN (5.VI.1915.), zoolog

Među prvima kod nas je istraživao ekologiju, biocenologiju i faunu beskralježnjaka u krškim vodama tekućicama. Bio je jedan od osnivača Hrvatskog ekološkog društva 1969. godine. Napisao je prve sveučilišne udžbenike iz zoologije.

RIKARD SIMEON (26.II.1911.-28.X.1977.), književnik i lingvist

Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu je diplomirao južnoslavenske jezike i književnost te ruski jezik i književnost. Godine 1957. doktorirao na ruskoj lingvistici. Od 1956. predavao je na Katedri za ruski jezik na Filozofskom fakultetu, a bavio se općom lingvistikom i poviješću književnosti. Napisao je Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva na 8 jezika.

Poznatiji učenici gimnazije

- Bobinac Vladimir (Zagreb, 1923.)-profesor povijesti i voditelj posjetitelja po logorištu Golog otoka i sv. Grgura
- Brihta Željko (Zagreb, 1929.)-novinar, radio u glasilu CK KPH *Naprijed*, a od 1951. zaposlen u *Vjesniku*
- Bucalo Branko (Šibenik, 1929.)-prevoditelj, publicist i novinar
- Budak Slobodan (Perušić, 1930.)-odvjetnik
- Crnobori Vera (Sisak, 1925.)-novinarica *Borbe*, *Narodne armije*, *Fronte* i Radio Jugoslavije
- Filakovac Asta (Osijek, 1930.)-glumica i pedagog
- Golubović Tomislav (Maribor, 1930.)-novinar *Narodnog lista* i *Večernjeg lista*
- Julius Stevo (Kovin, 1929.)-liječnik internist
- Kvrgić Petar (Vrbovsko, 1927.)-glumac
- Kornhauser Andrija (Zagreb, 1930.)-kemičar
- Livada Svetozar (Slunj, 1928.)-sociolog
- Lustig Branko (Osijek, 1932.)-filmski producent
- Martić Anđelka (Zagreb, 1924.)-književnica
- Pejović Danilo (Ludbreg, 1928.)-filozof
- Pirker Petar (Varaždin, 1927.)-političar, jedan od sudionika Hrvatskog proljeća, nakon 1971. smijenjen i isključen iz javnog života
- Premužić Branko (Sušak, 1931.)-karikaturist
- Prica Čedomir (T.Korenica, 1931.)-književnik i dramaturg
- Robić Zvonimir (Donji Vukojevci, 1931.)-diplomirani inženjer agronomije, znanstvenik i nastavnik na Agronomskom fakultetu u Zagrebu
- Smiljanić Gabro (Črnomelj, 1928.)-inženjer elektrotehnike
- Vrhovec Josip (Zagreb, 1926.)-političar i novinar
- Vukas Bernard (Zagreb, 1927.)-nogometaš